7 TEMMUZ 1956 Sene : 3 Cilt VII Sayı : 11

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Sene: 3, Cilt: VII, Sayı; 113
Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P.K. 582 ... Ankara
Tel: 18221 (Başyazar)
18992 (Yazı İşleri ve İdare)
Fiatı: 60 Kuruş

Neşriyat Müşaviri:
Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür
Yusuf Ziya ADEMHAN

Umumi Neşriyat Müdürü:
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter:
M. Nevzat ÜNLÜ

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Doğan Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

İlân Şartları:
4 renkli arka kapak (Tam Sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Güney Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.O. — ANKARA
Basıldığı tarih : 5.7.1956

Kapak resmimiz :
Gerald W. R. Templer
Haber getiren general

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Gönül isterdi ki son zamanlarda gazeteci düşmanlığını bir nevi siyasî meşrep haline getiren bazı kimseler, Ankara'da Gölbaşı sinemasında halkın kahkahalar arasında seyrettiği bir filmi görmek fırsatını bulmuş olsunlar. Filmin adı "D ünkü Çocuk" idi. Dün doğmuş gibi saf kadın rolünü Judy Holliday yapıyordu. Filmde bir gazeteci, bir dalavereci iş adamı, nüfuz ticaretiyle meşgul bir milletvekili dünkü gocuğun etrafında yer alıyorlardı. Tabii en sonda zafer gazeteci ile saf kadında kalıyor ve nüfuz tacirleri gülünç, perişan oluyorlardı.

Filmin tamamı pek eğlenceli ve istifadeliydi. Ama Judy Holliday'in "babam böyle' söylerdi" diye naklettiği bir cümle gazeteci düşmanları için hikmet doludur. Kadının babası söyle dermiş :"New York Times'ın birinci sayfasına geçmesini istemediğin hareketleri yapma".Bunun bir diğer mânası da elbette ki sudur: "Yaptığın hareketlerin New York Times'ın birinci sayfasına geçtiğini görürsen kabahati onu yasanda değil, kendinde ara". Zaten filmin bir diğer yerinde gazeteci, dalavereci is adamına çevirdiği dolapları açıklayacağını bildirdiği zaman o hiddetle haykırıyor: "Benim işlerime burnunu ne diye sokuyorsun? Sana ne? Senin üstüne vazife mi?". Gazeteci, serinkanlılıkla cevap veriyor: "Evet! Benim işim budur".

Şimdi, yaptıkları kötü veya az iyi hareketleri gazete sütunlarında görenlerin onları yazanlara düşman kesilmelerine şahit oldukça insanın hatırına "Dünkü Çocuk"un babasının nasihati geliyor. New York Times'ın birinci sayfasında, bu gazete baki kaldıkça bir takım kısanlara ait işlerin içine burun sokulacaktır. Sadece bir takım insanların değil, hattâ bir takım milletlerin. Tek bir dünyada yaşadığımızı, işimize geldiğinde sık sık tekrarlamaz mıyız? Gazetecinin vazifesi, hakikaten, başkalarına alt meseleleri karıştırmaktır. Mesleğin icabı, eşyanın tabiatı bundan ibarettir. Üstüne vazife gibi görünmeyen işler bir gazetecinin gündelik mesaisini teşkil eder. Nüfuzlu bir zatın, mesela lüks bir otomobili kanuna uydurup memlekete sokması ilk bakışta kimsenin üzerine vazife değilmiş gibi gelir. Bir bakanın, bakanlığıyla alâkalı bir şirkete ait hisse senedlerini muhafaza etmesi sadece kendisini alâkalandıran bir husus sayılabilir. Bir başkasının devletin resmî arabasını metresinin hizmetine vermesi nihayet tabiî karşılanabilir. Ama bütün bunlar New York Times'ın birinci sayfasına lâyık hâdiselerdir. New York Times bunları yazınca, hareketlerin failleri gazeteye ve umumiyetle gazetecilere kızarlar, o dalavereci iş adamı gibi "üzerlerine sanki vazife mi?" diye haykırışmaya başlarlar. Evet, vazifedir. Bu yüzden defti midir ki Sıtkı Yırcalı, 1950 senesinin ilkbaharında "gazeteciler bizim yatak odalarımıza bile girebilirler" tezini müdafaa ediyordu. Gönül çok isterdi ki aynı Sıtkı Yırcalı 1956 senesinin ilkbaharında meslekdaşları Meclis kürsüsünde gazetecilerden "devlet adamlarının husuŝi hayatlarına burunlarını sokuyorlar" diye şikâyet ettiklerinde oraya fırlasın ve altı sene evvel dediği gibi"devlet adamlarının husuŝi hayatları olmaz, onlar hayatlarının her kısmında temiz kalmakla mükelleftirler, bu politikacıların ödemekle mükellef bulundukları bir borçtur" desin. Ama ne Sıtkı Yırcalı, ne de başkası bunu söylemedi. Zira kasdettikleri devlet adamları kendileri olunca görüşleri değişiyor, yaptıkları hareketleri NewYork Times'ın birinci sayfasında görünce gazetecilere kızmayı daha kolay buluyorlardı.

Gazetecinin yapmaması lâzım gelen şey kasten yalan yazmaktır, olmayan hâdiseleri olmuş gibi göstermektir, devlet adamlarına bilerek çamur atmaktır, onlara yakışıksız hareketler, sözler atfetmektir. Başbakan Adnan Menderes yedek subaylığını yapan oğlunun Paris'e tayin edildiğini yazan gazetelere kızabilir, nitekim ihtimal İsmet İnönü de iktidardayken oğulları hakkında uydurulanlara kızıyordu. Ama bir gazete, bakanların herkesin önünde nasıl eğlendiklerini tamamile doğru şekilde, üstelik tafsilâtiyle yazarsa ve o bakanların bazıları "aile saadetimle oynuyor" diye basının ağzına tıkaç sokan tedbirlere taraftar kesilirse işte Amerikada onu tasvip etmeye imkân yoktur. Hale bu zatlar demokratik temayüllü diye bilinirlerse, insanın üzüntüsü büsbütün artar. Hoşa gitmeyen bir cihet varsa, aile saadetiyle oynayacak hususlar müşahede ediliyorsa bahis mevzuu kimseler bunları herkesin önünde yapmaz. Dünkü Çocuğun babasının tavsiyesi de budur. Aynı tarzda, şüpheli şekilde edindikleri servetlerden şüpheli şekilde bahsedilmesine hiddet buyuracaklar için yapılacak şey de şüpheli şekilde servet edinmemekten ibarettir. Ama, geçen hafta Gölbaşında oynayan filmdeki dalavereci iş adamının, dolaplarını açıklamak kararında olan gazeteciye karşı hiddetini, şiddetini görmeliydiniz. Gazeteci ne karışıyordu, gazeteci bunları yazmağa mecbur muydu, gazeteci elâlemin başına belâ mıydı?

Gazetecilere karşı böyle insanlar her yerde kızgınlık duyabilir, düşmanlık hissedebilirler. Ne var ki Amerika'da New York Times birinci sayfasını daima bazı kimselerin şimşeklerini çekecek hâdiselerin haberleriyle doldurmakta devam ediyor. Bu, her yerde böyle olacaktır. Basın her yerde, kendisine karsı fena hislerle dolu olanları senecektir.

Saygılarımızla

AKİS

Muhalefet

Bir cephe kuruldu

Her şey geçen hafta, çarşamba günü, üç muhalif parti milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisini terketmelerinin akabinde başladı. Terk kararı, Üç Büyükler arasındaki prensip anlaşmasıydı. İnönü, Bölükbaşı ve Karaosmanoğlu partilerinin selâhiyetli temsilcileriyle birlikte müşterek toplantılar yapmışlar ve Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri ile alâkalı kanunun müzakeresi sırasında demokratları yalnız bırakmayı uygun bulmuşlardı. Fakat bu. Muhalefetin Meclisten ayrılması mânasını taşımayacaktı. Tapılacak olan, bahis mevzuu kanunun görüşülmesine katılmamak, böylece Anasonra ayağa kalktı.

Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanunun müzakeresi sırasında Meclisten ayrılmak fikri esas itibarile Hür. P. nden gelmişti. Bunu C.M.P. hararetle desteklemiş, C.H.P. de kabul etmişti. Muhalefetin işbirliği meselesi uzun zamandan beri ortada duran bir meseleydi. C. H.P. ve Hür. P. bunun şampiyonluğunu yapıyor, G.M.P. anlaşılması güç sebeplerden dolayı açıkta kalıyordu. Bilhassa Osman Bölükbaşının çekingenliği öteki muhalefet partilerinde hoşnutsuzluğa yol açıyordu. D.P. nin gidişi karşısına müşterek bir cepheyle çıkılmadığı takdirde vaziyetin daha da vehamet kesbedeceği ve bir gün hiç mücadele etmek imkânının kalmayacağı endişesi artıyordu. Doğrusu istenilirse D.P. de bu endişenin

Bölükbaşı, İstanbul Spor ve Sergi Sarayında konuşuyor
Son *söz onun..*

yasaya aykırı telâkki edilen bir kararın alınması esnasında Mecliste bulunmamaktı. Hazırlanan plân şuydu: evvelâ İnönü, müteakiben Karaosmanoğlu, nihayet Bölükbaşı konuşacaktı. Bölükbaşı nutkunun sonunda Muhalefetin Meclisten niçin ayrılacağını da belirtecekti. Sonra muhalif milletvekilleri salonu terkedeceklerdi. Fakat ertesi celseye iştirak etmeleri için bir mani yoktu. İşin o tarafına, Üç Büyükler girmemişlerdi bile.. Nitekim plân, ufak aksaklıklara rağmen muvaffakiyetle tatbik edildi. Karaosmanoğlu kürsüden indirildiği ve salondan çıkarıldığı halde Hür. P. mensupları üçlü karara tamamile sadık kalmak için yerlerinden ayrılmadılar. Bölükbaşı konuşmasını yaptı, Muhalefet ondan azalmasına yarayacak bir harekette bulunmuyordu. Sanki hedef tayin edilmiş ve istikamet çizilmişti. Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri ile alâkalı kanun Muhalefet için bardağı taşıran damla oldu. Konulan tahditlerle bilhassa C.M.P. nin en tesirli mücadele vasıtası ortadan kaldırılıyordu. Osman Bölükbaşınm da harekete katılması tabiiydi Mesele rejimin ruhuyla ilgiliydi. Görüldü ki bu gibi mevzularda üç muhalif parti müştereken harekette mahzur mülâhaza etmemektedir. İşbirliği, o vadide, fiilen gerçekleşmişti. Üç Büyükler bir araya geldiler ve Meclisin çarşamba günkü toplantısında takip edilecek taktiği hazırladılar.

Ancak bu, sadece bir taktikti. Strateji değildi.

Meclisi terk temayülleri

Üç partinin içinde de D.P. nin tutumu karşısında "sine-i millete avdet" politikasının taraftarları vardı. Bunların kanaatince Muhalefet gerek adedi bakımından, gerekse tatbik edilen usuller karşısında Meclis içinde tesirli olamıyordu. Anayasaya aykırı telâkki edilen kanunların geçirilmesi karşısında seyirci rolü oynamaya lüzum yoktu. İktidarı mesuliyetleriyle baş başa bırakmak zamanı gelmişti. Demokrasi oyununa katılınmamalıydı. Rejimin ne olduğunu ve ne olacağını D.P. kendi kendine tayin etmeliydi. Hele Meclisi terkedip edip tekrar dönmenin ciddiyetle, hattâ haysiyetle pek alâkası kalmamıştı. Muhalefet, tutumunu kati olarak tesbit etmeliydi.

Buna mukabil aynı partiler içinde başkaları, Meclisten ayrılmanın doğru olmayacağı tezini müdafaa ediyorlardı. Güç veya kolay, bilhassa son tahditler muvacehesinde Meclis çalışmaları Muhalefet için tek çareydi. Vaziyetin vehametini herkes teslim ediyordu; Muhalefet partileri içinde gidişin demokratik rejim bakımından ne büyük tehlikelere gebe olduğunu görmeyen de hemen hemen yoktu. Ancak Meclisten çıkmak, iktidarın istediğini kolaylaştırmaktan başka mâna taşımayacaktı. İktidar böyle bir hareketten memnun dahi olacaktı. Aradığı zaten buydu. Her ne pahasına olursa olsun Mecliste kalmak ve elden geldiği kadar uğraşmak yapılacak en iyi şeydi.

Bu görüşte doğru noktalar bulunduğu aşikârdı. Ancak böyle düşünenlerin ekserisinin söylemedikleri bir nokta daha vardı: işin maddî tarafı. Meclis terkedildiği takdirde milletvekilliği sıfatı düşecek, dolayısıyla maaşlar ve ödenekler ortadan kalkacaktı. Muhalefet milletvekillerinden bir çoğu önümüzdeki senenin tahsisatını çekmişlerdi. Ekserisinin bunu iade etmek kudreti yoktu. Vatan, memleket, ideal... Ama, bir de realite mevcuttu. Çekinenler ne ile geçineceklerdi? Üstelik paranın yüzü, muvafakat için ne kadar tatlıysa muhalefet için de aynı derecede tatlıydı. Milletin yüksek menfaatleri icap ettirdiği zaman tahsisattan vaz geçilmez miydi? Geçileceğinde zerrece şüphe yoktu» Ancak milletin yüksek menfaatlerinin Muhalefetin Meclisten çekilmesini icap ettirmediği tezini savunanlar, kendilerini buna inandırmakta işin maddî tarafını göz önünde tuttukları vakit daha ziyade kolaylık hissediyorlardı.

Kalabalık grupların şevki idaresinin güçlüklerinden biri buydu. D. P. nin muhalefet yıllarında "ödenek meselesi" nin ne büyük fırtınalar yarattığını bu partinin liderleri unutmamışlardı ve şimdi, Muhalefete geçmiş olan yeni grupların da böyle kararlar alırken büyük müşküllerle

karşılanacağını hesaba katıyorlardı. O bakımdan D.P. toplarını bu zayıf noktalara tevcih etmişti.

Her halde geçen hafta çarşamba gününe kadar Meclisi terketme meselesi hiç bir partide ciddi şekilde ele alınmamıştı ve böyle bir mevzu partilerarası görüşmelerin elle tutulur bahsi değildi. Muhalefet milletvekilleri çarşamba günü Meclisi terkederken, cuma toplantısına katılmamak karalında değillerdi.

Başkanlık divanının kararları

Muhalefet milletvekillerinin salondan ayrılmalarından sonra Adnan Menderesin kürsüye gelip "çıktıkları gibi tıpış tıpış döneceklerdir" demesi bu 'milletvekillerinin maneviyatları üzerinde tesirsiz kalmadı. Ama Başkanlık divanının bir kararı İçlerinden çoğuna Mecliste Muhalefet için çalışma imkânının kalmadığı kanaatini tevlit etti. Bahis mevzuu olan Osman Bölükbaşının nutkuydu. Meclis bu nutku sükûnet içinde dinlemiş ve itiraz edecek bir cihet görmemişti. Eğer milletvekilleri hakaret ihtiva eden bir pasaj sezmiş olsalardı, elbette ki Karaosmanoğlu'na yaptıkları gibi Bölükbaşına da ihtarda bulunurlar, sözlerinin geri alınmasını isterlerdi. Halbuki bu yapılmamış, C.H.P. Genel Başkanı meşhur New York Times'in birinci sayfasına dahi geçen son cümlelerini okumuş, kürsüden inmiş, taraftarlarının alkışlarıyla karşılanmış, sonra Muhalefet toplu halde salondan çıkmış, hattâ kürsüye Komisyon adına konuşmak üzere Hamdi Sancar gelmiş ve söze başlamıştı. Başkanlık bütün bunlardan sonra Bölükbaşının konuşmasında hakaret ihtiva eden cümleler bulunduğunu bildirerek umumi heyetten bu kısımların tayini ve zabıttan çıkarılmaları selâhiyetini almıştı.

Karar Muhalefet tarafından duyulduğunda derin akisler uyandırdı. Muhaliflerin kanaatince milletvekillerinin kayıtsız olan söz hürriyetleri Meclis dahilinde haleldar ediliyordu. Bölükbaşı Başkanlık divanına bir dilekçe verdi. Anayasa ve İç tüzükte milletvekillerinin sözlerinin zabıttan çıkarılması gibi bir tedbire cevaz verecek her hangi maddenin bulunmadığını bildiriyor ve konuşmasının bizzat tashih ettiği şekilde zabta geçirilmesini istiyordu.

Partilerin toplantıları

Bu durum karşısında her üç partinin mensupları kendi aralarında uzun süren istişarelerde bulundular. Bilhassa siyasi partiden ziyade bir akademi gibi çalışmak âdetinde olan Hür. F. nin toplantıları âdeta geceli gündüzlü devam etti. Muhalefetin bir vaziyet alması isteniliyordu. Hareketsiz durulamaz, inisiyatifin iktidarda kalmasına müsaade edilemezdi. Ortada acilen karar altına alınması gereken bir husus vardı: Meclisin cuma günkü toplantısına girilecek miydi? Hür. P. mensuplarına göre bir demokraside ekalliyetin, ekseriyetin Anayasaya uygun olarak yapacağı hareketleri makbul saymasından daha tabii bir şey olamazdı. Ama Muhalefet Meclisten çıkan son kanunu Anayasaya aykırı bulduğunu bildirmiş ve bu husus Meclis zabıtlarına geçmişti. Muhalefete göre D.P. ekseriyetinin buna hakkı yoktu. Üstelik Bölükbaşının nutkuna konulan tahditler muhalif milletvekillerinin çalışmasını sekteye uğratacak mahiyette telâkki ediliyordu.

F. L. Karaosmanoğlu
Meclisten ilk çıktı

İsmet İnönü
Bir basiret nümunesi

Meclisin cuma günkü toplantısına katılmamak lâzımdı. Hür. P. bu yolda bir karar aldı ve bunu C.H.P. ye bildirdi.

C.H.P. Osman Bölükbaşı da kararı desteklediği takdirde buna katılmayı kabul ediyordu. İnönü mutabakatını bildirdi Fakat C.M.P. Genel Başkanı, partisinin İstanbul İl kongresinde bulunmak üzere başkentten ayrılmıştı. Hür. P. Genel Sekreteri İbrahim öktem, Bölükbaşıyla görüşmek vazifesini aldı ve istanbula gitti Cuma günü, C.M.P. Genel Başkanının mutabakatı bildirildi. Muhalefetin müşterek hareketine partisi de katılacaktı.

CHP. için bir üzüntü mevzuu vardı: gündemde kendi milletvekillerinden bazılarının teşrii masuniyetlerinin kaldırılması yolunda teklifler mevcuttu. Grubun onları müdafaa etmesi şayanı temenniydi Fakat madem ki bahis mevzuu olan milletin yüksek menfaatleriydi, bundan sarfınazar edilmesi göze alındı. Böylece Muhalefet cuma ve pazartesi günü Meclis çalışmalarına katılmadı.

Meşkûk bir durum

Fakat Muhalefet, yolunu henüz kati şekilde çizmemişti. Meclisi terk ne kadar devam edecekti, Meclisten büsbütün ayrılınacak mıydı, yoksa muayyen meseleler hakkında Muhalefetin taleplerinin bildirilmesi için muvakkaten -bir kaç celse- toplantıya katılınacak, sonra tekrar çıkılacak mıydı? Muhalefet milletvekillerinin sıfatlarının düşmesine imkân verilecek miydi? Bu haftanın başında salı gününe kadar verilmiş bir karar yoktu. Muhalefet el yordamıyla ve günlük tedbirlerle ilerler vaziyetteydi. Üstelik, milleti bir müşterek tebliğle tenvir etmek de ihmal edilmiş bir vazife halindeydi. Osman Bölükbaşının Ankaraya dönmesi bekleniliyordu. Muhalefeti tehdit eden büyük bir tehlike vardı: gülünç hale düşmek. Eğer bir devlet adamı basiretiyle vaziyete hâkim olunamazsa ve azim gösterilemezse Muhalefet millet karşısında komik olacaktı. Bu ise, en öldürücü darbeydi. Azim gösterilmesi, mutlaka şiddet tedbirleri alınması değildi. Azim gösterilmesinin, mânası Muhalefetin takip edeceği yolu ciddi şekilde tesbit etmesi ve ona göre hareket etmesiydi. Salı günü partilerin ileri gelenlerine hâkim olan fikir, evvelâ inisiyatifin ele alınması, bazı partilerin bazı mensuplarında görülen moral bozukluğunun giderilmesi, milletin karşısına müttehid bir cephe halinde çıkılması, kısacası ne yapılacağının belli olması ve belli edilmesiydi. Millet Muhalefetten hareketinin sebebini izah etmesini bekliyordu. Doğrusu istenilirse bunda geç bile kalınmıştı. Zihinlerdeki tereddütler ortadan kaldırılmalı, vaziyet aydınlatılmalıydı. Üzerinde en ziyade durulan tez, Muhalefetin Meclis çalışmalarına ancak hayati saydığı davaların hallini temin maksadıyla

zaman zaman katılması, iktidarla bir "münasebet kasma" ye gitmesi, muhalif milletvekillerinin mensup Oldukları teşekküllerden çekilmesi ve üç partinin çarşamba günü tesbit ettiği taktiğin bir strateji haline getirilmesiydi. Unutulmamalıydı ki miltetin gözü Muhalefete ve bilhassa Üç Büyüklere çevrikti. Büyük bir imtihan veriliyordu.

Nitekim o sıralarda toplantı halinde bulunan CELP. Meclisi kuvvetli fikirlerle beraber intizar ifade eden bir tebliğ yayınladı. Gerçi bu haftanın başında salı günü, yani tebliğin neşrinden günlerce sonra D.P. organı Zafer gazetesi tebliğde "batık mânasında demokratik rejim mevcud olmadığı takdirde" dış politikada memleket siyasetinin vatandaş müzaheretine dayanmayacağı yolunda bir tehdidin mevcudiyetini belirtti ama, tebliğ bir nevi önsöz mahiyetini taşıyordu ve esas ehemmiyetin müşterek tebliğe inhisar ettirilmesi gayesi güdülerek kaleme alınmıştı. Hem, Zafer'in geciken infilâkinin mucip sebebini anlamak da kolay değildi. Demokrasilerde bir siyasi parti hükümetin dış politikasını illâ tasvibe mecbur edilemezdi. Zafer, bermutad politik bakımdan gaf yapmıştı.

İşte bu haftanın başında, Yeşilköy hava meydanından hem Osman Bölükbaşıyı en önde oturuyordu-, hem de Adnan Menderes'i -en sonda oturuyordu- taşıyan uçak havalanırken başkentte siyasi hava buydu. Pazartesi günkü 13.30 uçağına C.M.P. Genel Başkanı ilk binmişti. Son binenlerden biri ise DP. Genel başkanıydı. -Uçaklarda arkadaki yerler, bir kaza takdirinde daha emniyetlidir.- Buna mukabil Esenboğada ilk inen Menderes, son inen Bölükbaşı olmuştu. Bu bakımdan iki politik lider tayyarede ne görüşmüşler, hatta ne de selâmlamışlardı. Maamafih uçaklarda son günlerde pek lâtifeci olmuşlardı.

İbrahim Öktem
İyi haber getirdi

Bahçelievlerdeki toplantı

Üç Büyükler salı günü öğleden sonra C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Güleğin Bahçelievlerdeki evinin büyük kütüphanesinde toplandılar. C. H.P. yi İsmet İnönü, Kasım Gülek ve Nüvit Yetkin temsil ediyordu. Hür. P. adına toplantıda Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, Muammer Alakant ve Ekrem Alican vardı. C.M.P. den ise Osman Bölükbaşı, Ahmet Bilgin ve Fuad Arna hazır bulunuyordu. Gazeteciler böyle bir toplantının yapılacağını duymuşlardı; fakat alâkalılar bu hususta tam bir ketumiyet muhafaza ediyorlardı. Bundan dolayıdır ki Tercüman gazetesinin açıkgöz ve hakikaten batılı usullerle çalışan muhabirleri hariç herkes atladı. Ertesi gün bir çok gazetede toplantının Orman Çiftliğindeki bir gazinoda yapıldığı bildiriliyor ve yalan yanlış isimler ortaya atılıyordu. Halbuki Tercüman ekibi kilit noktalarına adamlar koyarak hâdiseyi olduğu gibi tesbit etmiş ve fotoğraf dahi çekmeye muvaffak olmuştu. Bu ekip mensuplarının Gazeteciler Cemiyeti tarafından verilen en İyi muhabir mükâfatına hak kazandığına şüphe yoktu

CHP. ekibi Kasım Güleğin evine saat 15 de gelmiş, onu C.M.P. ekibi takip etmiş, müteakiben Hürriyetçiler toplantıya katılmışlardı. İlk çıkan Hür. P. mensupları olmuştu. Akşam üzeri parti merkezinde toplantıları vardı. Fakat C.M.P. liler 19.45 e kadar kaldılar. Görüşmelerin samimi cereyan ettiğinde şüphe yoktu. Tercüman muhabirlerinin tesbit ettiklerine göre Kasım Güleğin evinde Hür. P. ekibi iki saat, C.M.P. liler dört saat- on beş dakika kalmışlardı. İnönü ve arkadaşları Güleğin evinden saat 20 de ayrılmışlardı.

Prensip ***anlaşması***

Gazeteciler toplantıdan sonra bir tebliğin neşrini bekliyorlardı. Tebliğ neşredilmedi. Bundan anlaşılıyordu ki varılan karar bir prensip anlaşmasıydı. Tahmin olunduğuna göre en fazla iltifat gören tez, Muhalefetin Meclise çok mühim meselelerin dışında katılmamalıydı. C.H.P. ve Hür. P. bu hususta selâhiyetli organlarından selâhiyet almıştı. Osman Bölükbaşı da partisinin Genel İdare Kurulunu Ankarada toplantıya çağırdı. Onların da karara iştirak edeceklerinde zerrece şüphe yoktu. Kasım Güleğin evindeki toplantı Muhalefet cephesinin teşekkül etmiş olduğunun en iyi deliliydi. Rejim meselelerinin halline kadar üç parti "birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" formülünü tatbik edeceklerdi. Rejim meseleleri bir defa yoluna konulduktan sonra ise her parti kendi yolunda yürüyecekti.

Toplantıdan çıkanları görenler içerda fazla çatışma olmadığını, bilâkis sükûnet dahilinde müzakere cereyan ettiğini kolaylıkla anlayabilirlerdi. Bütün partilerin mensupları tarihi anlar yasamakta olduğumuzu vs rejimin akibetinin büyük nisbette muhalefetin hareket tarzına bağlı olduğunu görüp arılıyorlardı. Toplantı başı endişelerin vs bozguncu cereyanların da ortadan kalkmasına yardım etti. İyi bir formülün bulunacağına şüphe yoktu.

Enver Güreli
Kıymetli ikinci

Bu sırada milletvekillerinin arasında Meclisin 16 Temmuzda tatile gireceği söylentileri dolaşıyordu.

D. P.

Von Papen'i hatırlarken

Ankara'da bütün bunlar olup biterken, geçen haftanın sonunda İstanbul'da piyesin başka bir perdesi oynanıyordu. Akbıyık'ta bir ortaçağ şatosunu andıran yüksek bahçe duvarlarının arkasındaki Köprülüler konağı birkaç günden beri devam eden ziyaretçilerin uğrak yeri halindeydi. Ziyaretçilerin arasında gazeteciler, D.P. teşkilâtı mensupları ve Prof. Köprülünün yakın arkadaşları vardı. Fakat sabık Dış İşleri Bakanı hâdiselerle ilgili temaslarını sadece Akbıyık'ta yapmıyordu. Başka yerlerde, Köprülü taraftarlarının evlerinde cereyan eden bu toplantılara İstanbul milletvekillerinden bazıları da katılmaktaydı. Doğrusu istenilirse DP.nin bazı İstanbul milletvekilleri en ziyade tedirgin olmuş kimseler arasındaydılar; zira Türkiye'nin bu en büyük şehrinde partilerinin bir daha secim kazanmasının aynı yerde 1950 seçimlerini C.H.P.nin kazanmasından dahi çok müşkül hale geldiğini hissediyorlardı. Bahis mevzuu toplantılarda DP.nin bugünkü gidişine karşı nasıl mücadele edilebileceği görüşülüyordu. Temaslarda mihver, kurulu Profesördü. Fakat Köprülü'nün en samimî dostları bile üstadın "hâdi-

selerin seviyesi"ne çıkabileceği hususunda açıklanmamış şüpheler taşıyorlardı.

Eski Dış İşleri Bakanı, İstanbul'da gazetecilerle de görüştü. Kadınlı erkekli genç muhabirler Köprülüler şatosunun surlarını günlerden beri muhasara altına almışlardı. Kurucu Profesör böyle bir sırada, yanında İstanbul milletvekillerinden Celâl Fuad Türkgeldi ve Füruzan Tekil olduğu halde görününce gazeteciler derhal yanına koştular ve ağzından bir kaç kelime aldılar. Köprülü'ye sorulan ilk sual "dinlendiniz mi?" suali oldu. Sabık Dış İşleri Bakanı buna "kolay kolay yorulmam ki" diye cevap verdi. Bu cevap Ankara'da bulunup Köprülü'nün eski yakın arkadaşları olan mümtaz zevatı hayli eğlendirdi. Zira bunlar üstadın meselâ uykuyu ne kadar sevdiğini ve geceleri uykusunun ne kadar çabuk geldiğini biliyorlardı. Fakat ikinci cevap, daha tesirli oldu. Kurucu Profesör kurduğu partinin Genel İdare Kurulundan ayrılmayacağını beyan etti. Bu beyan, bir çok Köprülü taraftarlarına geniş nefes aldırdı. Bilhassa teşkilât içinde bulunan Köprülü taraftarları —ki sayıları çok kabarıktı— endişe içindeydiler. Nitekim mülakatın en dikkate şayan tarafı gazetecilerin. Köprülüye parti içinde kalması için gelen telgrafları bahis mevzuu etmeleri oldu. Gazeteciler biliyorlardı ki bu telgraflarda pek çok Demokrat» Köprülü'den parti içinde kalmasını rica ediyor, kendilerinin de nüfuz tacirleriyle mücadeleye hazır olduklarını bildiriyor, gidişi tasvip etmediklerini belirtiyor ve Köprülü ayrılırsa partiyi terkedeceklerini haber veriyorlardı. Bu telgraflardan, mektuplardan, bir koleksiyon yapmak kabildi. Sabık Dışişleri Bakanı önce bu hususu saklamak istedi, fakat sonra tâ gözlerinin içine kadar yayılan manalı bir tebessümle teyid etti.

Hakikaten posta müvezzileri, hele Eskişehir'de Köprülüler İle Hür. P. il başkanı arasında yapılan görüşmeden sonra Akbıyıktaki eve sayısız telgraflar taşımaktaydılar. Eskişehirden geçerken sabık Dış İşleri Bakanının Hür P. başkanı ve eski D.P. milletvekili Ekrem Baysal tarafından ziyaret edilmesi bazı gazetelere yanlış aksetmişti. Bu gazete havadislerini okuyan bir çok gerçek Demokrat, Fuad Köprülünün mücadelesini parti dışına naklедeceğini sanarak soğuk terler dökmüşler, soluğu telgraf gişelerinde almışlardı. Aslında eski D.P. milletvekili Ekrem Baysal ile Köprülüler arasında tamamen hususi bir görüşme yapılmış ve İstanbul yolculuğu esnasında mola verilen Eskişehir'de Hür. P. nin bugünkü başkam sadece bir nezaket ziyaretinde bulunmuştu.

Fuad Köprülünün Genel İdare Kurulundan ayrılmayacağı hakkındaki sözleri Orhan Köprülü'nün de İstanbul teşkilâtı başında kalmakta devam edeceğinin deliliydi. Filhakika Orhan Köprülü İstanbula döner dönmez parti işleriyle ilgilenmeye bağlamış ve sekreterlerini eve çağırarak onların getirdiği dosyaları gözden geçirmişti. Buna mukabil Köprülülerin rakipleri Sarolcular, muhterem doktorun temize çıkarılmasından sonra yeniden teşkilâtlanmak için harekete geçmişlerdi. Fakat D.P. Genel başkanının şimdilik bir "Köprülü hurucu" na mâni olmaya çalışması şüphesiz muhterem doktorun taraftarları için handikaptı. Sabık Dış İşleri Bakanının istifasının Sarolun tebriye edilmesiyle ilgili olduğunu Türkiyede değil, müttefikimiz memleketlerde dahi duymayan kalmamış, bu hakikat Time'a kadar pek çok gazetede -New Tork Times dahil- yer bulmuştu. D.P. liderleri Köprülünün istifasının partinin belki Meclis grubunda değil, ama teşkilâtında İnanılmaz derecede geniş rahneler açacağını elbette ki müdrik olmalıydılar.

Türkgeldi — Köprülü — Tekil

İdeal arkadaşları, No.

Bekleyen derviş

Kurucu Profesörün bir hazırlık yaptığı ve zamanını beklediği aşikârdı. Köprülü mücadele etmek niyetiyle hükümetten çekilmişti. Mücadelesi partinin içinde olacaktı. Biliyordu ki D.P. dahilinde gayrımemnunların adedi gün geçtikçe artmaktadır ye öyle bir an gelecektir ki gidisi tasvip etmeyenler edenlerden daha kuvvetli olacaklardır. Sabık Dıi İşleri Bakanı, eski arkadaşlarını iyi tanıdığı kanaatindeydi ve onların ne yapıp ne yapamıyacaklarını hesaplayabileceğini düşünüyordu. Henüz elindeki kozlardan hiç birini oynamamıştı. Bilâkis karşısındakilerin bütün kozlarını yemelerini bekliyordu. Yüreğinde ihtirasın zerresi yoktu. Bütün arzusu "çare" olarak gözlerini kendisine çevirmiş olan Demokratlar ve umumiyetle vatandaşlar karşısında adını taşıdığı ailenin ananelerine uygun şekilde hareket edebilmekti. Bu yüzden basiretli davranmak istiyordu. Ne var ki elindeki kozları, gerektiğinden fazla tutanlar, tam bunları oynamaya karar verdikleri sırada bir de bakarlar, oyun bitmiştir...

B. M. M.

Masuniyetsiz milletvekilleri

Başkanlık makamını işgal eden Agâh Erozan:

"— Bir takrir var, okutuyorum" dedi.

Takrir Antalya milletvekili Atillâ Konuk imzasını taşıyordu. İstediği, Malatya milletvekili Ahmet Fıratın teşrii masuniyetinin kaldırılmasıydı. Mecliste soğuk bir hava esti. Hâdise bu haftanın başında pazartesi günü, cereyan ediyordu. Gündemin teşrii masuniyetlerle ilgili kısmı müzakere ediliyordu. C.H.P. li Ahmet Fıratın suçlu sanıldığı husus gelir vergisi defterlerini zamanında vermiş olmamaktı. Gerek Anayasa, gerekse İç tüzük milletvekili masuniyetinin ne zaman ve hangi sebeplerle kaldırılacağını tasrih etmişti. Bir karma komisyon da vaziyeti tetkik etmiş ve Ahmet Fırat hakkındaki takibatın devre sonuna bırakılmasını uygun görmüştü. Fakat Atilla Koktuk takrir vermekte kendisini serbest hissetmişti. Takriri okunduğunda kürsüye gelip Ahmet Fırat'ın teşrii masuniyetinin kaldırılmasını niçin istediğini de bildirmedi. -Ahmet Fırat geçenlerde sabık bakan, Dr. Sarola Mecliste isnatta bulunan ve celseden çıkarılma cezası alan milletvekilidir-. Sadece istiyordu. Fakat teklifi iktidar sıralarını işgal eden az sayıdaki demokrat milletvekilinin küçük bir ekseriyetiyle reddedildi; bu suretle de Ahmet Fırat teşrii masuniyetten olmak tehlikesini atlattı. Fakat başka bir C. H. P milletvekili. İbrahim Us, onun kadar talihli çıkmadı. Hâdise pazartesi günü Meclis

salonuna hâkim olan havayı gösteriyordu.

Teşrii masuniyetlerinin kaldırılıp kaldırılmayacağı münakaşa edilen milletvekilleri arasında muhalifler, hükümetin veya Meclisin manevi şahsiyetine açık hava toplantılarında tecavüz etmiş olmak fiilinden suçluydular. Demokratlar hakkında ise bilhassa Belediye başkanlıkları sırasında yapılmış ufak tefek yolsuzluklar veya devlet yahut Belediye parasının fuzuli sarfı bahis mevzuuydu. Bir demokrat milletvekilinin teşrii masuniyetinin ise bir savcıyı döğmüş olması dolayısıyla kaldırılması isteniliyordu. Karma komisyon sadece üç C.H.P. li milletvekilinin teşrii masuniyetinin kaldırılmasını teklif ediyordu. Bunlar Sırrı Atalay (Kara), Osman Alişiroğlu (Kırşehir) ve Kâmil Kırıkoğlu (Malatya) idi. Meclis, üç C.H.P. üye bir dördüncüsünü ilâve etti. Karma Komisyon İbrahim Us'un teşrii masuniyetinin kaldırılmasına lüzum görmemişti; fakat Mecliste komisyon azalarından Mehmed Ali Sebük (İzmir- D.P.) ün muhalefet şerhinin okunması istenildi. Şerhte İbrahim Us'un da masuniyetinin kaldırılması lehinde bulunuluyordu. Meclis ekseriyeti o tezi tuttu ve İbrahim Us hakkında da derhal takibata girişilmesi için izin verildi.

Demokrat milletvekillerinin teşrii masuniyetlerinin kaldırılmasına ise, lüzum görülmedi.

Bir tezat

Karma komisyon esbabı mucibe lâyihasında teşrii masuniyetlerinin kaldırılmasını istediği milletvekillerinin acık hava toplantılarında yaptıkları ve suç mülahaza edilen konuşmalarını naklediyordu. Meclisi takip eden dinleciyiler bu sözleri daha evvelce duymuş olduklarını hatırladılar .Hakikaten Toplantılar ve Gösteri yürüyüşlerine ağır tahditler konulurken gene esbabı mucibe olarak bu konuşmalar gösterilmişti. Aynı cümleler Meclis kürsüsünden okunmuştu. Şimdi bu cümleleri sarfedenlerin teşrii masuniyetleri kaldırılıyordu. Ortada bir tezatın bulunduğu aşikârdı.

Zira eğer açık hava toplantılarında suç sayılan konuşmalar yapılıyor ve bunları yapanlar milletvekili dahi olsalar teşrii masuniyetleri kaldırılıp Adalet önünde hesap vermeye mecbur ediliyorlarsa, mitingleri men etmenin sebebi kalmıyordu. Mitinglerde işlenen suçlar, bilhassa işleyenlerin şahsiyeti dolayısıyla takip edilemiyor olsaydı, mitingleri yasak etmenin mânâsı daha kolaylıkla anlaşılabilirdi. Ama demek, öyle değildi. Demek, bir açık hava toplantısında suç işlediği sanılan kimse hakkında takibata girişilebiliyordu. O halde Toplantılar ve Gösteri yürüyüşlerini düzenleyen kanunun mucip sebepleri arasında milletvekillerine okunan parçaların yeri olmamak gerekirdi. Trafik kazaları cezalandırılabiliyorsa, vatandaşları otomobil kullanmaktan men etmek kimsenin hatırına gelmemelidir.

Tok, bazı kimseler milletvekili olmalarına güvenerek açık hava toplantılarında suç işliyorlar ve bunlardan dolayı haklarında takibata girişilemiyorsa, teşrii masuniyetler neden kaldırılıyordu? Sonra, müzakerelerin başında teşrii masuniyet müessesesi hakkında bazı Demokrat milletvekilleri konuşmalar yapmışlardı. Bunların tezi teşrii masuniyet müessesesinin suiistimale müsait halde olduğu teziydi. Ama görüşlerinin hatalı bulunduğu aşikârdı. Teşrii masuniyet milletvekillerinin vazife yapmasına "türlü sebepler ileri sürülerek" mâni olunmasını engellemek maksadıyla çok şâmil hale sokulmuştu. Bilhassa ekalliyet milletvekillerinin ekseriyetin kötü niyetlerinden azade tutulabilmesi endişesi, dünyanın her tarafında teşrii masuniyet müessesesine vüsat vermişti. Ekseriyetin çeşitli bahanelerle muhalifler arasında sevimsiz bulduğuna eziyet etmesi böyle önlenecekti. Şimdi batı demokrasilerinde başka ve çok esaslı teminat müesseseleri ortaya çıktığından, teşrii masuniyetler meselesi yeniden gözden geçirilebilirdi. Ama bizde, tuhaftır bazı demokratlar tarafından son günlerde fazla liberal bulunmaya başlanan -ve D.P. muhalefetteyken sıkılığından şikâyet edilen- Anayasanın teşrii masuniyete ait maddesini olduğu gibi anlamak çok daha doğru bir harekettir.

İbrahim Us
Masuniyetsiz teşri

C. M. P.

İstanbul il kongresi

Geçen haftanın sonunda İstanbulda, Cumartesi ve Pazar günleri Spor ve Sergi Sarayı tarafına yolu düşenler salonda bir milli güreş karşılaşması yapıldığını zannedebilirlerdi. Zira Spor ve Sergi Sarayında bu kadar kalabalık, ancak güreş yapıldığı günlerde görülebilirdi. Fakat içerde güreşilmiyordu. C. M. P., günlüğünü 428 liraya kiraladığı bu salonda il kongresini yapıyordu. Bu kongre, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki kanunun yürürlüğe girmesinden sonra cereyan eden ilk siyasi toplantı olması dolayısiyle zaten kâfi derecede alâka çekiciydi. Bir do Ankarada Muhalefet liderleri arasındaki işbirliğinin partililer tarafından nasıl tasvip edildiğini, nasıl canı yürekten alkışlandığım göstermesiyle büsbütün mâna kazandı. Ellerinde sanki bir meydan mitingindeymiş gibi dövizler taşıyan delegelerin toplantıda hazır bulunan Hüseyin Cahit Yalçın ve İbrahim Öktem'e yaptıkları tezahürat bu tasvibin gözle görülür ifadesiydi. Hele Kasım Gülek'ten gelen telgraf okunduktan sonraki alkışlar C. M. P. liderlerini neden bu kadar uzun zaman kararsız ve uyuşuk kaldıklarını düşünmeye sevkedecek kuvvetteydi. Delegeler heyecan içindeydiler. Kongreyi dikkatle takip ediyorlardı. Yanyana oturan Bölükbaşı ile Öktem'in bol bol konuşmaları, karşılıklı nükteler savurup gülmeleri kimsenin dikkatinden kaçmıyordu. Kimsenin dikkatinden kaçmıyordu ve memnunluk uyandırıyordu.

Kongre, Suphi Batur'un konuşmasıyla açıldı. İl başkanı bundan evvelki sayfalarda okumuş olduğunuz gibi çok tesirli ,çok heyecanlı bir konuşma yaptı. Delegeler Suphi Batur'u dinlerken coşmuşlardı. Alkışların, "Yaşa", "Varol" nidalarının arasında hıçkırıklar da işitiliyor ve bazı delegelerin göz yaşı döktükleri görülüyordu. Hele bir kelime vardı ki, her telâffuz edildiğinde hatibin sözü kesiliyor, hiç bir kongrede, hiç bir mitingte görülmemiş şekilde uzun uzun ve kuvvetle alkışlanıyordu. Bu kelime "hürriyet'ti. Heyecan havası bütün salonu sarmıştı, hatta kongre başkanı Sadık Aldoğan'ın bile kendini bu havadan kurtaramadığı belliydi.

Suphi Batur'un konuşması "içinde bulunduğumuz siyasi ve içtimai şartların C. M. P. yi vazife ve mesuliyetin eşiğine getirmiş bulunduğunun ve daha azimli, daha kararlı bir çalışmanın lüzumlu olduğu kanaatinin" bir ifadesiydi.

Bir ara üniversite muhtariyetinden de bahseden Batur, sözü basın hürriyetine getirmiş ve demiştir ki: "Temel hürriyetlerin en mühimmi ve en müstesnasını teşkil ettiğine inandığımız ve her vesile ile müdafaasını yap-

maktan geri kalmadığımız basın hürriyetinin tahakkukuna bundan sonra yılmadan uğraşacağımızı belirtirken, matbuatımızın bugün içinde bulunduğu müşkül vaziyetten duyduğumuz teessürü ifade etmek isteriz.

Vatan duygularının ve hüsnüniyetlerinin türlü celâdet ve cesaret tezahürleri her devirde müşahede ve tesbit olunan bu vatan evlâdlarının hürriyeti yapma ve yayma ve bilhassa işgal zamanlarında istiklalimizin temini yolunda sebkeden hizmetlerini şükranla anmayı bir borç biliriz. Kanaatimiz odur ki; bu vatan cephesi, her şeye ve her söylentiye rağmen Türk vatan ve milletinin beka ve selâmetini ebediyete kadar tersinden asta geri durmıyacaktır."

Pazar günü daha kalabalık oldu. Bu defa ayakta duracak yer bile kalmamıştı. Zira Genel Başkan Osman Bölükbaşının konuşacağı biliniyordu. Bölükbaşı konuşması sırasında sık sık Meclis zabıtlarından, on senelik sararmış gazetelerden parçalar okudu. Bir ara söz eski başbakan Recep Peker'e intikal edince Genel Başkanın onu "cennetmekân" diye anması şiddetle alkışlandı.

C. M. P. Genel Başkanı toplantı ve yürüyüşler hakkındaki kanuna da temas etti: "Bir memleket düşünün ki, halkının yüzde sekseni okuma yazma bilmez. Olup bitenleri kulaktan duyma imkânından da mahrum kaldılar" dedi ve konuşmasını, D.P. lilerin eski sözlerine getirerek gazete ve broşürlerden vesikalar okumaya başladı. Bu vesikalardan biri, 7 Temmuz 1947 de Bayarın, Recep Peker hükümetine karşı yayınladığı beyannameydi "İnsan hâk ve hürriyetlerinin teminatlarını teşkil edecek kanunlar olduğu gibi yok edecek kanunlar da vardır. Zamanımızda intan hakları ve hürriyetlerini boğmalar hep kanunla yapılıyor. Hitler böyle yapmıştı. Bütün istipdatlar kanun adına ve memleket menfaatleri bunu icap ettiriyor diye, yapılmıştır" cümlesini delegeler alkışladılar.

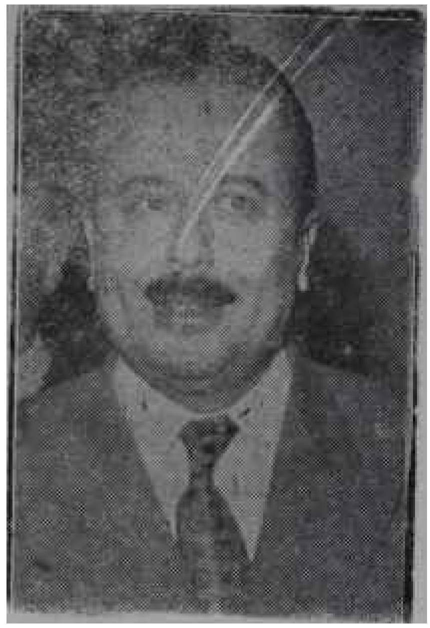
Bölükbaşı nutkunda bilhassa hakim teminatı, basın kanunu, ispat hakkı ve toplanma hürriyeti üzerinde durdu ve konuşmasının sonunda dedi ki: "Muhalefet ne yapacak diye herkes soruyor .Ne yapacağını şimdiden söyliyemem. Muhalefet vatanperverlik neyi emrediyorsa onu yapacaktır."

Bunda da kimsenin şüphesi yoktu.

Demokrasi

Tertipli ve tertipsiz gösteriler

Geçen haftanın sonunda cumartesi günü, akşam, **üzeri,** Ankarada İzmir Caddesinin köşesindeki Anadolu **klübünde bulunan milletvekilleri -Anadolu klübü milletvekillerinin** klübü**dür-** pencerelere koşuştular. Sokaktan büyük **bir gürültü geliyordu. Kalabalık halk el çırpıyor, "yaşa" diye** bağırıyordu. Milletvekilleri klübün kapısından giren İsmet İnönüyü gördüler. C.H.P. Genel Başkanının yanında Faik Ahmed Barutçu vardı. Tezahürat İsmet İnönüye yapılıyordu. O gün radyo Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanunun yürürlüğe girdiğini bildirmişti. Milletvekillerinin arasında "gene bir tertip", "hazırlanmış nümayiş" diye söylenenler çıktı. Fakat hâdisenin her hangi bir tertiple, hazırlıkla alâkası yoktu. Vatandaşlar yolda rastladıkları İsmet İnönüyü heyecan içinde alkışlamaktan kendilerini alamamışlardı.

Sıtkı Yırcalı
Balıkesirin değişen çocuğu

C.H.P. Genel Başkan, partisi Meclisinin toplantısından, Faik Ahmet Barutçuyla beraber çıkmıştı. Anadolu klübüne gelecekti. Fakat Atatürk Bulvarı üzerinde göründüğünde halk derhal etrafını sardı. İsmet İnönü neşeli görünüyordu. Bu, iyi bir işaretti. Etrafına toplananlar onu sıhhatte ve çok dinç görmüş olmaktan dolayı duydukları memnunluğu belirttiler. Kalabalık süratle çoğaldı. Eski Cumhurbaşkanının önünden geçtiği acık hava kahvelerinde oturanlar hep birlikte ayağa kalkıyorlar ve kendisini selamlıyorlardı. Kaldırımlardaki halk da alkışlamaya başlamıştı. Bir çok kimse "yaşa", "varol İsmet Paşa" diye bağırıyordu. Eski Cumhurbaşkanı, bilhassa son aylar zarfında hemen her sokağa çıkışında tezahüratla karşılanıyordu. Fakat bu seferki ölçü, daha da büyüktü. İnönü ve Barutçu kalabalığa bakmaksızın hasbıhale devam ediyorlardı. Özenin yanındaki sokaktan saptılar ve Anadolu klübünden içeri girdiler. İçerde bir çok milletvekilinin sinirli olduğu görülüyordu.

Hasan Polatkan
Hazırlık iyiydi

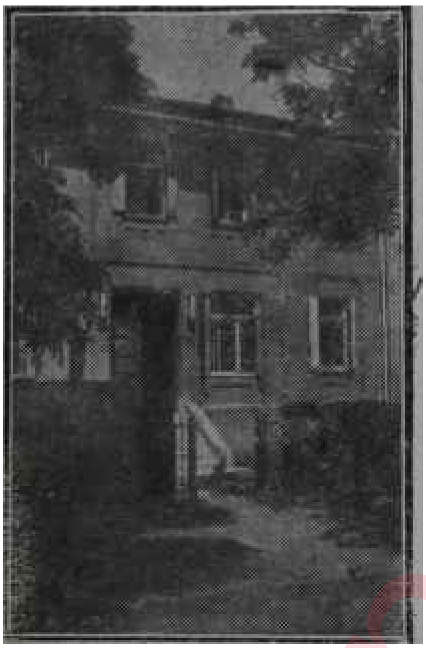
İkinci bir hâdise, bir kaç gün sonra İstanbulda cereyan etti. Spor ve Sergi Sarayında C.M.P. nin il kongresi vardı. Kongreye katılanlar arasında Osman Bölükbaşı da bulunuyordu. Toplantının son günü Genel Başkan güzel konuşmalarından biri yaptı. Zaten bir gün evvel de 11 başkanı Suphi Batur bazı kısımları defalarca tekrar ettirilen bir nutukla halkı çoşturmuştu. Osman Bölükbaşı binadan çıkarken sevgi tezahürleriyle karşılandı. Vatandaşlar onu otomobiline kadar nümayiş yaparak götürdüler. Koca meydan, adeta inliyordu, Halk C.M.P. Genel başkanının otomobilini havaya kaldırmak istedi. Bu sırada polis ekibi gelmişti. Toplanan kalabalığa yeni kanun gereğince dağılmaları ihtar olundu. Halk bir anda kanunun icabını yerine getirerek Osman Bölükbaşı'yı sükûnet içinde uğurladı.

Ankaradaki hâdise de, İstanbuldaki de vatandaşların fevri sevgi tezahürleriydi ve tertipsiz, hazırlıksız ortaya çıkmış bulunduğu halde büyük anlayışla sona erdi. Halkın sevdiği, ümid bağladığı kimseleri alkışlaması elbette ki hakkıydı. Fakat görülüyordu ki polisin ilk ihtarında büyük olgunluk gösteriliyor ve hiç bir taşkınlık olmuyordu.

Gövde gösterileri

Ankarada ve İstanbulda bu iki tertipsiz hâdise cereyan ederken Türkiyenin diğer iki tarafında da uzun hazırlıklar neticesi "bağlılık tezahürleri" gösteriliyordu. Sıtkı Yırcalı Balıkesir'e, Hasan Polatkan Eskişehir'e gidiyorlardı. Mahalli D.P. teşkilâtı her iki sabık bakan için karşılama törenleri hazırlamıştı. Bunlar için gerekli müsaadenin alındığına şüphe yoktu. İstasyonlara kalabalık halk toplattırılmış, mektep talebeleri ve sporcular getirtilmiş. İstasyonlardan itibaren gösteri yürüyüşleri tertiplen-

mişti. Hâdise her iki bakanın da Meclis tahkikatı altına alındıktan sonra haklarında Yüce Divan kurulmaması kararının verilmesi dolayısıyla cereyan ediyordu. Sıtkı Yırcalı Balıkesirde doğmuş, büyümüş, üstelik oradaki D.P. il başkanlığı zamanında sevgi ve saygı toplamıştı. O sıralarda halka hürriyet vaad edenlerin başında gelir, şeflik idaresinin zararlarını söyleye söyleye bitiremez, iktidara geçtikleri takdirde vatandaş haklarını teminat altına alacaklarını, antidemokratik bütün kanunları kaldıracaklarını ifade ederdi. Ah, Allah iktidarı bir defa Demokratlara nasip etseydi! Bakınız o zaman batılı manasıyla demokrasi güneşi Türkiyede nasıl yükselecekti. Baskı rejimi ortadan kalkacaktı, mideciler ezilecekti, ucuzluk, bolluk, refah getirilecekti. 1950 nin arefesinde basın hürriyetinin, hâkini istiklâlinin, toplanma hakkının Sıtkı Yırcalıdan hararetli taraftarı Türkiyede pek azdı.

Anadolu Klübü
Pencereleri doldu

D.P. iktidarının sabık bakanı ve partisinin halen Genel İdare Kurulu azası teşkilâtın tertiplediği bir törenle ve Balıkesir caddelerinden, yanında bir milletvekili heyeti bulunduğu halde geçip doğduğu mahalleye geldi. Mahalle ocağının kongresi vardı. Sıtkı Yırcalı orada konuştu ve dedi ki:

"- Yaptıklarımızdan dolayı iftihar ediyoruz!"

Hemen hemen aynı esnada Eskişehir teşkilâtının hazırladığı bir törende de Hasan Polatkan iltifata garkediliyor, nutuklar veriliyor, tebrikatta bulunuluyor, "halkın sevgi tezahürleri" ne maruz bırakılıyordu.

Yeni kanunun ilk tatbikatı, işte böyle oldu.

Kapaktaki asker

General Gerald W. R. Templer

Bu haftanın başından beri Türkiye'de üzerine büyük bir dikkat çeken bir misafir bulunuyor. Dikkatin sebebi, başka misafirlere yapıldığı gibi bu zatın şerefine parlak törenler tertiplenmesi, taklar dikilmesi, şehirlerde geçit resimlerine girişilmesi değildir. Misafir bir askerdir ve İngiltere'den gelmektedir. General Templer son günlerin en mühim meselesi olan Kıbrıs mevzuunda Londra hükümetinin görüşünü getirmektedir. Gerçi General Templer çok evvelden davet edilmişti, fakat siyasî konjonktür onun ziyaretini haftanın bizim için en ehemmiyetli dış politika hâdisesi haline getirmiştir. Kıbrıs dâvasının İngiliz ve Türk askerleri arasında halli, hiç şüphe yok siyaset adamları arasında hallinden daha kolay olacaktır; zira iki tarafın aynı lisanı konuşacağından zerrece şüphe yoktur. Ne var ki dünya siyaseti Kıbrıs mevzuunda halen ibreyi Yunanistan lehine eğmek temayülünü göstermektedir ki Türkiye'nin böyle bir hal çaresini katiyyen kabul etmeyeceği şüphesiz sayın Generale lâzım geldiği şekilde anlatılacaktır.

1955 yılının Kasımından beri İmparatorluk Genel Kurmay Başkanlığı vazifesini ifa eden Orgeneral Templer bundan 58 sene evvel Kuzey İrlanda'da dünyaya geldi. Tahsilini Wellington ve Sandhurst askeri okullarında tamamlıyarak iyi bir asker olarak yetişti. İlk harp tecrübelerini Birinci Dünya Harbi sıralarında Fransa ve Belçika cephelerinde kazandı. Harpten sonraki vazifeleri ona Orta Doğuyu yakından tanıma fırsatım kazandırdı. 1919-1921 senelerinde Irak harekâtına katıldı. 1936 da da Filistinde "Loyal AIayı"nda vazife gördü. Bu arada Camberlay'daki kurmay okulunu tamamladı.

İkinci Dünya Harbi başladığı zaman Yarbay rütbesini taşıyan Gerald W. B. Templer Kraliyet İrlanda silâhendazlarıyla birlikte savaşa katıldı. Daha sonra General Mae Farlane'ın istihbarat subaylığına tayin edildi ve Fransa'ya geçti. Dunkerk ric'atı sırasında büyük yararlıklar gösterdi. Almanların sahile doğru akınlarını mümkün olduğu kadar yavaşlatarak ric'atı temin etti. Bu münasebetle ismi birçok defa günlük emirlerde zikredildi ve başarısı İngiliz İmparatorluk nişanı ile mükâfatlandırıldı.

Ric'attan sonra İngiltere'ye dönen Yarbayın talihi birdenbire parladı. Terfiler birbirini kovaladı. 1942 yılı, 44 yaşındaki Gerald Templer'i İngiltere'nin en genç Orgenerali olarak buldu. 1943'de kendi arzusuyla tümen komutanı olarak Kuzey Afrika savaşlarına katıldı. Salerno çıkartmasından sonra başına geçtiği Londra Tümeni ile İtalya'da başarılı savaşlar yaptı. Sonra gene İtalya'da bulunan 6. zırhlı tümenin komutanlığına tayin edildi. Bu sırada vuku bulan bir kazadan ölmeden kurtulması bir mucize olarak vasıflandırıldı. Bindiği Jeep'i takip eden bir kamyonun mayine çarpması üzerine enkaz altında kalmasıyla, sırtından ve belkemiğinden ağır surette yaralandı. Bir aralık hayatından ümit kesilmesine rağmen bu badireyi de atlattı. Nekahat devresinde bile boş oturmayı sevmeyen Orgeneral Templer, yaralarından ıstırap çekmesine rağmen Harbiye Bakanlığında bir vazife talep etti ve nekahatını çalışarak geçirdi. İyileştikten sonra Avrupa'da Mareşal Montgomery'nin karargâhına sivil işler müdürü olarak tayin edildi. Harbin sona ermesinden sonra Almanya'da çok mühim vazifeler gördü. Bütün şehir ve köylerdeki sivil idare bozulmuş, temerküz kamplarıda hastalık ve açlık baş göstermişti. Milyonlarca evsiz barksız insan şehirden şehire dolaşıp yiyecek arıyordu ve üstelik bunların çoğu silâhlı bulunuyordu. Bütün bu meseleleri hal etmek için bir teşkilâtçılık dehasına ihtiyaç vardı. Orgeneral Templer bu güç vazifeyi de başarıyla ifa etti.

1946 senesinde Harbiye Bakanlığı istihbarat dairesi başkanlığına getirilen General Templer, Od sene sonra Genel Kurmay Başkan Muavinliğine tayin edildi. Bu sırada Malaya'da karışıklıklar başlamış ve Genel Vali Star Henry Gurney katledilmişti. Burada sükûn ve nizamı iadeye muktedir bir kumandan aranınca alda ilk gelen isim Gerald Templer oldu. Templer Malaya'da sükûn ve nizamı iade etmekle kalmadı. Orada vazife gördüğü iki buçuk sene zarfında bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel inkişafı için de gayret sarf etti. Askeri harekâta tıpkı bir piyade neferi gibi elinde tüfekle katılan General, halkın arasında da Lady Templerle dolaştı, onların dertleri ve sıkıntılarıyla yakından alâkadar oldu. Malaya'dan dönüşte hakkettiği tatile kavuşan General bir müddet dinlendikten sonra müstemleke kuvvetlerinin teftiş ve teşkilatlandırılmasıyla vazifelendirildi. Bu sırada Kıbrıs'a da giderek tetkiklerde bulundu. Seyahatından sonra Genel Kurmay Başkanlığına tayini ilân edildi. Orgeneral Templer Orta Doğu meselelerinde büyük bir vukuf sahibidir ve bu mevzuda kendine mahsus fikirleri vardır.

Mecmualar

Siyasi mizahın sonu

Dört, beş haftadan beri Türkiyede çıkan mizah mecmualarının okuyucuları beğendikleri bir çeşit arasının ortadan kalkmış olduğunu üzülerek görmektedirler. Bu çeşit, siyasi mizahtır. Hakikaten bir karikatüristin, bir fıkra muharririnin, bir nükte üstadının en verimli sahası olan siyasî mizah basın kanunlarında yapılan yeni tadilâtla son derece dar hudutlar içine sıkıştırılmıştır. Hele resmî makara sahiplerinin küçük düşürülmemelerini temin eden madde bütün mizah mecmuaları için öldürücü olmuştur.

Siyasî mizah, gündelik gazetelerden de kaybolmuştur. Artık Cumhuriyetin okuyucuları "Bir Dakika" yı, Dünyanınkiler "Bir Damla" yi bulamıyorlar Resmî makam sahibi birine takılmanın insanın başına dertler açabileceği endişesi demokrasiye geçtiğimiz 1948 yılından bu yana Türk kariinin alıştığı, beğendiği, sevdiği bu fıkraları silip süpürmüştür. Bunun yerine uydurma artistlerin yarı çıplak fotoğrafları veya tatsız şiirler okuyucuya eski günleri aratmaktadır.

Türkiyenin halen çıkan iki büyük mizah mecmuası. Akbaba ve Dolmuş tesellilerini yaz aylarında bulunmamızda aramaktadırlar. Mayolu genç kız karikatürleri artık bu mecmuaların kapaklarının devamlı misafirleri halindedir. İç sayfaların her birinde de bunların kardeşlerini bulmak kabildir. Nükteler güçleşmiş, dolayısıyla soğumuştur. İşte bir tanesi: "Nadide kocasını gece yarısı bırakıp annesinin evine kaçmıştı. Hem de kır balosundayken...

— Ne oldu kızım? diye sordu annesi.

— Ne olacak anne... Alçak kalbimi, hayatımı kırıp dökmekle kalmadı, o canım kır balosunu da bana haram etti, zehir etti. Hem tam da Nazifle esaslı **flört** ederken...."

Bu misâlleri çoğaltmak mümkündür. Fakat neye yarar? Bütün mizah mecmualarını didik **didik** de etseniz artık bir tek siyasi yazıya raslayamıyacaksınız. Hele hiciv, çoktan unutulmuştur. Bu sebeple mizah mecmuaları okuyucularım büsbütün kaybetmemek veya kaybettiklerinin **yerine** yenilerini koymak maksadıyla yazı ve resimlerinde açık **saçıklıkla müstehcen arasındaki dar koridora baş vurmak zorunda kalacaklardır.**

Bundan sonra mizaha meraklı okuyucuların dikkatleri yazılardan ve lejandlardan ziyade karikatüristlerin çizgilerine çevrilecektir. Son senelerde çizgi bakımından kıymet ifade edecek bir seviyeye vasıl olmuş bulunan genç karikatüristlerin bu imkânlardan faydalanmaları, beklenebilir.

Hikâyeler artık gayrısiyasidir. Karikatürlerin, şiirlerin siyasi şahsiyetlerle görüldüğü gibi hiç, ama hiç, hiç bir alâkası kalmamıştır. Şundan, bundan bahseden bir takım lâflar.. Evet, Türkiyede mizah yapmak hakikaten güçleşmiştir ve bu arada Türk basınının mükemmel örneklerini verdiği, usta olduğunu ispat ettiği siyasî mizah ortadan büsbütün kalkmıştır. Bu sayfada bulacağınız misaller mizah mecmualarının yaşamakta devam edebilmek için nasıl çırpındıklarının delilleridir. Bu mecmualarda öyle nükteler sıkmaktadır ki insanın anlayabilmek için derin düşünmesi lâzım gelmektedir. Öyle düşündükten sonra da görülmektedir ki, yazılan incir çekirdeğini doldurmamaktadır. -

Halbuki on seneden beri siyasilere ve resmi makam sahiplerine tatlı tatlı dokundurulan iğneler, okuyucuyu sadece eğlendiriyordu. C.H.P. devrinde aynı kalemler Recep Pekerler, Şükrü Sökmensüerler, Muhiddin Baha Parslar, Rasih Kaplanlar, Şemseddin Günaltaylar ,hattâ Cumhurbaşkanı olmasına rağmen İsmet İnönü hakkında ne pervasız şeyler yazmışlardı. Bunların hakikaten meziyet sahibi politikacılara zerrece zarar vermediği, fakat rejimlerini basın için daha hür kıldığı bugün onlardan fiili politika yapan meselâ İsmet İnönüye veya Şemseddin Günaltaya bakınca derhal ortaya çıkmaktadır.

Acaba hakikaten yeni tadilat mı siyasi mizahı kaldırmıştır, yoksa mizah mecmuaları yanlış bir tefsirde mi bulunmaktadırlar ?

Dolmuş'un kapağı

Bahar Vurmuş Başına!

(Yaşı yetmiş, işi bitmiş, dişi çökmüş, içi geçmiş bir ihtiyarın bahar destanıdır...)

Göbeği karnıbahar,
Gövdesi kart bir hıyar,
İçi geçmiş ihtiyar.
Bakma dazlak başına,
Bahtiyar mı bahtiyar,
Bahar vurmuş başına!

Görün koca bebeği,
Sallanır çekirdeği,
Her gece bir gerdeği...
Gelmiş yetmiş yasına»
Sever hep fingirdeği.
Bahar vurmuş başına!

Anlamaz ömrü kıştır,
Çukurunu kazmıştır,
Kader böyle yazmıştır,
Duraktaki tasına:
yetmişinde azmışla»,
Bahar vurmuş basına!

Sevdikleri hanende,
Yahut körpe sazende,
Güzeller ona bende
Bak körpe oynaşma
Ne sende var ne bende..
Bahar vurmuş basına!

Emrinde sazı, sözü,
Rakkasesi dansözü,
Çöplükte onun gözü,
Çıkmış yar savaşına
Buruşmuşsa da yüzü
Bahar vurmuş başına!

Her bahar bir hu gelir,
Kucağına kız gelir,
Sonra da kriz gelir.
Aklar düşmüş başına,
Dünya ona vız gelir.
Bahar vurmuş basına!

Filânca
(Akbabadan)

Akbaba'nın kapağı
Can kurtaran

HİTABET

Politikacılar

Vasat bulan kabiliyetler

Ralf Aybar ismi, eğer 1945'in sonunda çok partili rejime geçmeseydik muhtemelen politika sahasında duyulmayacaktı. Zira Raif Aybar İstiklâl harbinde vazife alamayacak kadar gençti. Buna mukabil, şefe boyun eğmeyecek derecede vekar sahibiydi. Bu bakımdan böyle bir politikacı ancak demokratik bir nizam içinde kendini belli edebilir, o vasatta muvaffak olabilirdi. Nitekim, onu 1950 senesinde muhalefet partisinin Bursa adayı olarak görüyoruz. 1950-1954 arasında hüviyetini çizen, yeni iktidar içinde hissedilmeye başlanan şeflik tezahürlerine karşı aldığı cephedir. 1954 seçimlerinde D. F. adaylığını bileğinin hakkıyla ve Genel Merkeze karşı kazananlardandır. F a k a t 1954 zaferinden sonra o da kendisine, D. P. i--inde yer kalmamış olduğunu hissedenler arasında yer almıştır. Zaten insanı, başka türlüsü şaşırtırdı.

Raif Aybar Meclisin son devresinde adını, Dr. Mükerrem Sarol hadisesinde yaptığı mücadele ile tanıtmıştır. Sabık Bakan hakkındaki Meclis tahkikatı aslında genç Bursa milletvekilinin eseridir. Tahkikatın neticesinin görüşüldüğü gürültülü celsede de Raif Aybar kuvvetli mantığı, iyi muhakemesi ve belagatiyle büyük tesir icra etmiştir. Gerçi müzakerelerin sonunda takrirleri reddedilmiştir ama, bunlar Meclisin zabıtlarında tarihin malı haline gelmiştir. Tarihin mallarının bugün umumi efkârın da malı olması için zabıtların Raif Aybarla ilgili kısmım, bir kabiliyetin vasatım bulunca nasıl geliştiğini göstermek maksadıyla aynen aşağıya alıyoruz.

Raif Aybar, C.H.P. hatibi Mehmed Zeki Tolunayın gürültülere yol açıp, tamamlatılmak fırsatı verilmeyen konuşmasından sonra kürsüye gelmiş ve irticalen bir konuşma yapmıştır. Hâdisenin, zabıtlara göre bundan sonraki kısmı şöyle cereyan etmiştir:

Konuşma başlıyor

RAİF AYBAR (Bursa) — Muhterem arkadaşlar: 1950 den beri Büyük Meclisin ele aldığı mühim meselelerden birisi ve bir kazai mesele hüviyetinde olan şu mevzuun bidayetinde, bir partiler arası polemik savatına girişilir gibi olmasının tevlidedeceği havayı üzüntü ile karşılamamak kabil değildir. Burada kimin kusuru olduğunu ne teşhis ve ne de ifade etmek şu anda bana terettübeden bir husus değildir. Yanız, muhterem Meclise bu mevzua müteallik olarak, bu kadarcık mâruzâtta bulunmamın, temas etmemin asıl sebebi kazai bir fonksiyonun icrasında cümlei asabiye nin hali harekette bulunmasının mazarratlı neticeler verebileceğini düşündüğüm içindir. Bu işin sükûnetle ve tarafsız bir tetkikin içine girmesi ve bu suretle karar verilmesini icabeden bir iş olduğu Yüksek Meclisin takdiri içinde bulunduğundan dolayı şu ciheti arzı da makbul sayacağını ümidetmek isterim: Riyaset, usul bakımından yapılmış teklife rağmen, Heyeti Umumiye müzakeresi açmak ve ancak reyleri maddelemek, yani madde madde reye koymak suretiyle müzakerenin icrasını münasip gördüler ve böylece tebliğ buyurdular.

Daha evvel Mecliste geçmiş tahkikatlardan, hatırımda yanlış kalmadı ise, meselâ Suat Hayri'nin tahkikatında kahve meselesi, tutkal meselesi, değirmen meselesi gibi meseleler ayrıca tetkik edilmiş ve ayrı, ayrı müzakere edilmiştir. Bu, işin icabı olmak yönünden, yapılması lâzımgelen bir husus idi.

Çünkü mazbata bir mazbatalar

Raif Aybar

Demokrasi nebatı

mecmuası halindedir. Haddizatında, her mesele bir karar mevzuu yapılmıştır. İmzalar, reyler, mütalâalar her kararda tehalüf etmiştir. Bu sebeple müzakerenin madde madde yapılması daha faydalı olacaktı. Burada gırıl gırıl okunmasından sonra, üstüste çekilmiş filmler gibi, tahliller ve meseleler Büyük Meclis azasının hafızasında bu türlü bir karışıklığa vesile vermezdi. Bu itibarla bu noktayı ben zannetmiştim ki, Riyaset böylece reye koyar, böylece kabule iktiran ettirir. Madem ki madde madde kabulü mevzuubahis, madde madde konuşulması da esasen e v - velce de tatbik edilmiş bir usuldür. (Madde madde yine konuşulacak sesleri) Hayır, Riyaset öyle demedi.

REİS — Efendim, müsaade buyurun, Dahili Nizamnamenin 108 nci maddesinde "Bir mesele müteaddit fıkra ve maddelerden mürekkepse ayrı ayrı reye konulması..." der. Müzakere tümü üzerinde olacaktır.

RAİF AYBAR (Devamla) — Görüyorsunuz arkadaşlar, müzakerenin madde madde icra edilmesini Riyaset kabul etmiyor. Ancak oylama madde madde olacaktır. Esasen toptan tebriye ve itham diye bir şey buradaki işin mahiyetinden dolayı da mevzuubahsolamaz. Maddelere bu suretle az - çok temas ettikten sonra, heyeti umumiyesi üzerinde konuşmuş olmak neticesini almak üzere söze başlıyacağım:

Heyeti umumiye üzerinde

Tahkikat açılma kararının verildiği gün Mecliste bulunan muhterem arkadaşlar veya sonradan zabıtları okumuş bulunan arkadaşlar hatırlarlar, ortaya gelmiş olan meselenin insanın idrakinin burnuna 1-yi bir koku vermediği ve mucibi tahkik olması kabul edilmek icabettiği hâdiselerin tesebbütü karşısında tezini o zaman müdafaa etmiştim. Topyekûn noktai nazarımın haklılığı şimdi önümüze getirilen mazbatadaki muhalefet şerhleriyle, muvafakat yazılariyle teeyyüdetmiş bulunuyor. Meselenin muhtacı tahkik bir mesele olduğu fikri, devlet idaresinde bulunanların göstermesi lâzımgelen hassasiyeti sarf etmiş olup olmadıkları ve kendilerinde bulunması şart olan prensipler üzerinde lâzımgelen hassasiyete mürtabıt bulunup bulunmadığına matuf olduğu anlaşılmış bulunuyor.

Usulsüz kredi iddiaları

Muhterem arkadaşlar, Tahkikat' maddelerinin birincisi Pertev Arat arkadaşımızın takririne göre, Sarol'un ortağı bulunduğu İstanbul Etiler Kooperatifindeki evi ile sahibi bulunduğu Türk Sesi Gazetesinin idarehane ve matbaa binası işini yürütmek için usulsüz krediler alması maddesi olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır. Yapılan tahkikatta Emlâk Kredi Bankasından ve diğer ban kalardan tesbit edilmiş olan miktarlar ile İş Bankası, Türk Ticaret Bankası gibi bankalardan ne miktar ne suretle para alındığı tesbit edilmiş vaziyettedir. Bu tesbitierin kuyudata, dokümana müstenit bulunduğunu kabul etmemek için şu anda ben hiçbir sebebe sahip değilim. Kuyudata uygunluğunu kabul eden Muhtelit Komisyonla beraberim. Yalnız, burada benim nazarı dikkatimi celbeden bir husus vardır: Maddeye göre Tâli Komisyonun yaptığı tetkikat raporunda Nişantaşı'nda bir arsa üzerine açılmış 371.000 liralık bir kredi keyfiyeti tesbit edilmiştir. Teşvikiye Mahallesinde açılmış bulunan bu 371.000 liralık kredinin tahkikatın içerisinde işlenmemiş olduğunu gördüm. 371.000 lira, 21 şahsa ait bulunan ve ellide iki hissesi Mükerrem Sarol'a aid olduğu söylenilen bir arsa üzerinde bu hissedarların cümlesinin birbirine müteselsil kefil olma-

Siyle verildiği, Emlâk Kredi Bankasının Galata Şubesinde açılmış bir kredi olduğu Tâli Komisyon raporunda zikredilmektedir. Madde ev ve matbaa yaptırmak için bankalardan kredi aldığı iddiasının muhtevi bulunduğuna ve bu cihet Tâli Komisyonun raporunda muharrer olduğuna göre bunun yapılmakta olan matbaa ve kooperatif binasının ve işinin meydana gelmesiyle irtibatı olan bir kredi olup olmadığını rapor iyice aydınlatmamış bulunmaktadır. Bu bakımdan bu cihet hakkında izahat vermesini komisyondan rica edeceğim.

İkinci bir nokta: bir kimse hakkında böylece itham mevcut iken, biraz etraflı tahkik yapmak lâzımgelir. Çünkü aynı neticeler direkt olarak çıkmaz da, endirekt olarak çıkabilir. İddiaların istikameti de, çıkacağı hakkındadır. Bilmiyorum ama, çıkabilir olması muhakkikin kafasında her an mevcut bulunması lâzımgelen bir endişe olmalı idi. Tahkikat böyle yapılır. Bankalar denildiği zaman yalnız bâzı bankalardan Mükerrem Sarol adına alınmış kredilerin sorulduğu anlaşılıyor. Diğer bankalardan ortakları veya başka yakınları adına alınmış bir kredi olup olmadığı raporda tasrih edilmiyor. Yalnız bir tanesinde iş ortağı Atıf Sakar adına 50 bin liralık bir kredi verildiği kaydedilmiştir. Diğer ortakları adına da kredi açılıp açılmadığı, alınıp alınmadığının tezahürü yerinde olurdu. Komisyonun bu hususu da aydınlatmasını rica ederim.

Sonra memlekette taammüm etmiş bir kredi sistemi daha var: açık tabiriyle iltimaslı krediler. Tahkikat Komisyonunda bulunan arkadaşlarımız, bu hususta malûmatları olmadığı için olacak, raporlarında bu hususa işaret etmemişlerdir.

Bina kredileri doğrudan doğruya çok defa, Emlâk Kredi Bankasından alınmamakta, başka yoldan diğer- kredi müesseseleri de bina kredisi yapabilmektedir. Ezcümle sigorta şirketleri bu yola bol para yatırmaktadırlar. Bu gibi müesseselerden de para alınıp, alınmadığının komisyon tarafından bildirilmesini rica ederim.

Bu noktaların aydınlatılmasına kadar bu mesele üzerinde başka bir mü talâa serdinde bulunmıyacağım.

Demirlerin akibeti

Tahkikat maddelerinin ikincisi olan Etiler Kooperatifi hesabına getirilmiş olan demir meselesine geçiyorum. Tahkikatın açılıp açılmaması hususunun müzakeresi sırasındaki konuşmamda bu demir meselesinin, bir noktaya kadar tabii görünen, bir noktadan sonra da aydınlanması behemehal lüzumlu olan bir mahiyet yaratmakta bulunduğuna işaret etmiştim.

Yapılmış olan tahkikat ve bu tahkikatın kıymetlendirilmesinde bilhassa ileri sürülmüş olan muhalefet şerhi bu aydınlığa muhtaç bulunulduğu hakkındaki kanaatimi teyidetmiş ve maalesef bu noktada suç mev cudiyetini mütalâa etmek imkânı bulunduğu tebellür etmiştir.

Hâdisenin cereyanını az - çok herkes bildiği için tafsilâta girişmiyeceğim; kabil olduğu kadar kısa, düğüm noktalarında sözümü teksif etmeye çalışacağım.

Etiler Kooperatifinin bütün inşaatı için demir istihlâk kapasitesi, tesbit edildiğine göre, ancak bin ton kadardır. Bu inşaat 1951 de başlamıştır. 1954 senesinde, yeniden inşa edilse idi, bin küsur ton demir istihlâk edebilecek inşaat kapasiteli ancak olurdu. Halbuki bu kooperatifin başkanı bir arzuhal yazarak yeniden Ticaret Vekâletinden iki bin ton demir talebinde bulunmuştur. Bu esnada Sarol, Kooperatif İdare Heyetinde âza idi. Demirlerin talepnamesinde Kooperatif Başkanı diyor ki; "Koç Firmasının, bin ton bir, bin ton da bir olarak aynı tarihte cemsin iki bin ton demir talebimizi kooperatif ihtiyacı için lisans vermek suretiyle kabul buyurun, bu demirlerin kooperatifimize kullanılacağını arzederim." Bu talebi Kooperatif Başkanı imza ediyor, ama talebin muakkibi Mükerrem Sarol Bey oluyor.

SOLDAN BİR SES — Ne malûm?

RAİF AYBAR (Devamla) — Kendi itiraflariyle belli, zabıtları okudum, işi kendim tetkik ettim. Bu malûm değilse, dünyada hiçbir şey malûm değildir. (Gülüşmeler)

MÜKERREM SAROL (İstanbul) Benini ifademde yok, muhalefet şerhinde var.

RAİF AYBAR (Devamla) — Siz komisyonda muhalefet şerhi vermiş arkadaşlarla konuşabilirsiniz. Çünkü, Tahkikat Komisyonunun zabıtları bize dağıtılmamıştır.

MÜKERREM SAROL (İstanbul) — Hakkın var.

RAİF AYBAR (Devamla) — Ve bu takibin neticesinde, - ben elimdeki mevcut vesikalara göre konuşuyorum - demir tahsisi iki bin ton olarak çıkıyor.

Tahkikat Komisyonu bu tahsis işini tetkik ederken, itiraf etmek lâzımdır ki, işin derinliğine nüfuz etmiş olmak için yapılması lâzımgelen hareketlerin ekserisini yapmış, yalnız benim görüşüme göre tahkikatı tamamlamak için kapatılması lâzımgelen deliklerden bir ikisini açık bırakmış. Şimdi bunları arz edeceğim:

Bu cümleden olmak üzere komisyon tesbitleri arasında raporlara intikal etmemiş meseleler var. Arzuhal verilmiş, 25. V. 1954 te, bu arzuhal kaydedilmiş ve hemen üç gün sonra, yani 26. V. 1954 tarihinde Merkez Bankasına tahsis emri verilmiştir. Fakat, şurada işaret etmeye mecburum ki, Ticaret Vekâleti - kendirini bir noktada sağlama bağlamaya çalışmış. Belki bu kadar anormal bir miktarda kooperatifin demir istemesinin aykırılığım hissetmiş ve fakat talebin şekil ve takibin şekli bakımından, zanna müstenit olarak refüzeyi doğru bulmamış, böyle bir noktalama yapmış olmak için şöyle bir kayıt vermiş; diyor ki: "Koç firması bu demirlerin kooperatife teslimini taahhüt şartiyle tahsisi yapıyorum" Zaman geçiyor; 27.8.1954 de kooperatif başkanı değişmiş olarak yeni bir başkan geliyor. Bu başkan diyor ki "Kooperatifin iki bin ton demire ihtiyacı yoktur. Sizden iki bin tonluk alınan tahsisin, hattâ getirilmiş olan demirin, kooperatife lüzumlu olan miktarı ancak 90 tondur. Binaenaleyh 1910 tonluk mütebaki miktarı Koç firmasındadır." Yahut o firmada kalması lâzımgeliyor, yani elbette vekâletin emrinde olmak icabediyor diye bu müracaatı yapıyor. Bu dilekçe Ticaret Vekâletindeki muamelesi üzerine eklendikten sonra şöyle bir kayıt konuyor: "yapılan tahkikat neticesinde 2 bin ton demirin cüzi bir kısmının, yani 90 tonunun, kooperatife aidolduğu, mütebakisinin vekâletin İstanbul teşkilâtının mürakabesi altında İhtiyaç sahiplerine dağıtıldığı anlaşıldı" şerhi konuyor. Bu meşruhat dosyaya göre 24.11.1955 tarihlidir. Koç firmasına deniyor ki, "1910 ton demirin, şu kayıtlara göre nerelere tahsis edildiğini bize bildirebilir misiniz?" Firma diyor ki: "filhakika 1910 ton demiri ihtiyaç sahiplerine, İzmir'de, İstanbul'da, Eskişehir'de ve Ankara'da vekâletin verdiği emirlere göre bâzı kimselere tevzi ettim".. Ve tevzi ettiğini de 24.11.1954 tarihinde (yani yukardaki meşruhatla aynı günkü tarihte) Koç firmasına tevziat listelerini gönderdiğini söylemekle de teyidediyor. Bu sebeple Tahkikat Komisyonu, haklı olarak, Ticaret Vekâletinden kimlere tahsisin yapıldığının bildirilmesini istiyor. Çünkü iddia, 2.000 ton demirin muhtelif ellerle getirilip bu ellerde kullanıldığı iddiası değil, 90 ton demirin kooperatif vasıtasiyle kullanılıp 1910 tonunun piyasaya verilmesine mahal verilmesi ve bu suretle bidayetinden itibaren suiniyete makruniyeti gayrikabili ret olan bir müracaatın sonunda karaborsaya kaydırılmış olması ihtimalinin üzerindedir.

Binaenaleyh Tâli Komisyon bu ciheti aramaya çalışıyor ve diyor ki, "1910 ton demirin piyasaya verildiği, karaborsaya sürüldüğü iddiaları vardır, bu şekilde neşriyat yapılmaktadır." İki bin tondan artan 1910 tonunun falan köprü inşası için tahsis edilmesi başkadır, falan, adama verilmiş olması başkadır. Hepinizin hatırlıyacağı üzere, o tarihlerde demir üzerinde karaborsa bugününden fazla idi. Maliyeti 50 kuruş olan demirler o zamanlar karaborsada 180-200, hattâ 250 kuruşa satılıyordu, demir mevaddı enderden bir

geydi. Binaenaleyh 1910 ton demirin akıbetinin bu derece ehemmiyetli olduğu aşikârdı. Muhalefet terhinde de denildiği gibi, bu işin nasıl olduğu, piyasaya nasıl sürüldüğü ve kime ne miktar verildiği anlaşılamaması dolayısiyle Sarol'un suiniyete makruniyeti bidayeten belli olan bu demir talebinin - ki, Sarol'u tebriye eden komisyon raporunu imza eden arkadaşlar dahi bu talebi suiniyete makrun görmüşlerdir - arkasını aramak şarttı.

Demir, Sarol'un takibi ve yardımiyle Ticaret Vekâletinden çıkarılmıştır. Ondan sonra 90 tonu kooperatife verilmiştir. Fakat geriye kalan 1910 ton ne şekilde nereye verilmiştir, kimin elinden verilmiştir, bunların öğrenilmesi gayet tabii ki lâzımdır. Bu nokta tesbit edilememiştir arkadaşlar. Tesbit edilememiştir. Tesbit edilemediği için de raporun bu kısmına muhalif kalmış olan arkadaşlar Sarol'un bu işte masumiyetini uzak görmüşlerdir.

Bu husus niçin tesbit edilememiştir? Çünkü Ticaret Vekâleti diyor ki: "Bu esamiyi ben aradım, 1910 ton demirin nereye verildiğini, tevzi listesinin içerisinde bu adamların kimler olduğunu henüz bulamadım. Ama bulursam göndereceğim." Komisyon bekliyor, gelmiyor. Binaenaleyh bu demirin . piyasaya verilmiş olduğunu ve kooperatifte de kullanılmamış bulunduğunu kabul eden komisyon ekseriyeti "Mükerrem Sarol'un da böyle bir şey yapmamış olduğu, bu tesbit edilmiş dahi olsa kendisine bir suizan veya mesuliyet tevcih etmenin imkânsız bulunduğu iddiasiyle beraeti veya tahkikata mahal olmadığı..." diyor. Bu doğru değildir, arkadaşlarım.

Bir noktayı Büyük Meclisin dikkatine arz etmek isterim. Kabul edelim ki, Ticaret Vekâleti her hangi bir sebeple ya bir kayıp veya melün bir elin yoketmesi neticesi esami listesinden isimleri çıkarıp veremez hale geliyor. Fakat burada aynı delili bir başka noktadan, bir başka yerden temin etmek imkânı aklen ve man tıkan mevcuttur. O imkân da şudur: Koç firması, hepinizin malûmu olduğu üzere, memleketin en büyük firmalarından birisidir. Bu itibarla kuyudatı o nisbette muntazam, Hükümet dairelerininkine yakın, belki daha da kuvvetli ve sağlam bir müessesedir. Kaldı ki bu iş tehlikeli bir iştir. Şimdi Koç diyor ki "ben evrakı 24.11.1954 tarihinde bütün esamisi ile birlikte Ticaret Vekâletine gönderdim. Orada bütün bana yapılan tahsisleri, demiri nasıl aldığımı ve nasıl sattığımı bulabilirsiniz." Ama Ticaret Vekâleti bunları bulamıyor. Şu halde, tahsisin yapıldığı noktadan iyice tenevvür edebilmesi imkânını komisyon, elinden kaçırmış gibi, sanki bir emrivaki karşısında kalmış gibi, işin bu noktasının bir ehemmiyeti yokmuş gibi telâkki ederek dönüp Koç'a: "Senin Ticaret Vekâletine gönderdiğini söylediğin bu üstenin bir sureti mutlaka sizde, sisin dosyalarınızda mevcuttur; sen mahalle bakkalı değilsin, hesabı kitabı olan, vergi hesabatı olan, defatiri ticariyesi bulunan koskoca bir müessesesin; bunun bir sureti sizde bulunmalı; şu halde bu suretlerden bize bir tane ver" demiyor.

Bu noktada muhalefet komisyonu...

ŞEVKİ ECEVİT (Sivas) — Var.

RAİF AYBAR (Devamla) — Vallahi size dedi ise bana demedi. Ben nihayet buradaki mazbataya göre konuşuyorum. (Sayfa 7 satır 5 sesleri)

Bakın şimdi. O satırda aslı mevcudolmıyan, fakat bahsen meali geçen meseleyi komisyon azasının muhalefet şerhlerinin noktai nazarlariyle beraber okumak lâzımdır.

Bu şerhi yazan arkadaşlar da ayların anlaşılmasında büyük fayda mevcuttur. Umarım ki, komisyon bu noktaları açıklıyacaktır. Elimizdeki malûmatın, delillerin mevcudiyetiyle ve talepname ile işe başlamış olduğuna göre, bu noktanın karanlıkta kalışı insanı, muhalefet şerhindeki tercimi kabule sevk eder. Ben do bu kanaatteyim.

Takip, Sarol vekil olur olmaz, ilk günlerine tesadüf eden devrede başlıyor. - Çünkü 25.IV.1954 te arzuhal kaydedilmiş, 28.V.1954 te tahsis çıkmıştır. - 17.V.1954 tarihinde Sarol bakan olmuştu. Şimdi bu vaziyet bakanlık rütbesinin iktisabından sonra olunca bunun böyle bir muameleyi intaçda daha müessir olacağını, hiç değilse nezaketen Ticaret Vekilinin, Sarol'un şahsan takibettiği böyle bir muameleyi röfüzeye tevessül etmiyeceğini çok iyi kavramış olarak Sarol, bunu bakanlığının ilk günlerinde yapmış oluyor. Benim de düşüncelerim, muhalefet şerhini verni komisyonun âzasıdır. 7 nci sayfanın 5 nci satırında bahsedilen hususa rağmen Tevzi Esami Listesinin elde edilemediğini zikretmektedirler: "Demirlerin kimlere ne vakit ve ne suretle satıldığı bir türlü tahakkuk ettirilememiştir" diyorlar.

Etiler Kooperatifindeki ev
Tahkikatın bir maddesi

VACİD ASENA (Balıkesir) — 7 nci sahifedeki 5 nci bendi okursanız, görürsünüz.

RAİF AYBAR (Devamla) — Beyim, ama muhalefet şerhini yazan arkadaşlar, 5 numaralı bentte olan şey için "böyle bir listenin sonradan verildiğine dair bir beyandır" demiyorlar. Bunun mahiyeti hakkında muhalefet şerhini yazan arkadaşlar dahi böyle bir noktai nazarda bulunmuyorlar. Oradaki yanda "listeler alındı" denmiyor, ben elimdeki raporlara göre konuşuyorum. Bu noktalar belli olsa, daha iyi olur. Bunmiş bulunan arkadaşlarımın düşünceleri gibidir.

Şimdiden şunu söyliyeyim ki; eğer aksi bir düşünce tarzına yer vermek mümkün olursa her hangi bir bakanın kendi bakanlığından çıkmamış olan bir hususta direkt veya endirekt mütenaim olması veya başkalarının mütenaim olmasına sebebiyet vermesi keyfiyetinin nerelere varacağını elbette takdir buyurursunuz Sizin tasavvurlarınıza bir manzara an etmek isterim. O da şudur: Farzımuhal olarak bütün Kabinenin azaları kendi mucip vermediği hususlarda gayrimeşru iktisaplara yol açsalar, yani birbirine pas vermek suretiyle gayrimeşru menfaat temin etseler, netice ne olur? Kendi bakanlığından mucip vermediği bir husus diye tebriye edilmiş olur. Yâni memleketimizde icra organından, her

hangi bir azanın bu türlü bir fiilden dolayı tecrim edilmesi İmkânının mevcudolmadığını kabul etmiş oluruz. İnsafla mütalaa etmek lâzımgelirse esasen büyük mevkilerde ve bazı büyük imkânlar arasında dolar şanların ve onları istismara müsait bulunan kimselerin yapabileceği suiistimaller suvari tahsildarın, P.T.T. memurunun fiş tahrifi suretiyle yapabileceği neviden suiistimaller değildir. Hiçbir zaman ve hiçbir yerde böyle olmamıştır. (Sağdan, bravo sesleri). Bu sebeple bu noktalarda muhalefet şerhinin ifade ettiği fikirleri reddetmek, Türkiye'de ademi mesuliyet esasını âdeta vaz'etmek gibi bir hal olacaktır. Muhalefet şerhine iltihak eden bir şahıs olarak, ben bu maddenin Divanı Âliye şevkini şart görürüm. Çünkü vuzuhu, sarahati orası bulacaktır. Kâfi emare ve delillerin halen mevcudolduğuna ve mevcudolan bu deliller ve emarelerin takdiri acık bırakılmış noktaların araştırılması, tevsi ve tamiki tahkikat yapılması, hâdiseler ile failler arasında irtibatların tesisi, fiilen suca müntehi olup olmadığı kabul edilecek maddenin tâyini gibi hususların tamamının Divanı Alinin salâhiyetinde bulunan hususlar olduğu şüphesizdir. Meselenin ancak Divanı Alinin halletmesi lâzımgelen bir noktaya kadar vâsıl olmuş bulunduğu meydandadır. Bu sebeple Sarol'un ve ona tebaan diğerlerinin Divanı Aliye sevkıni talebetmek mecburiyetindeyim.

İlkokullara Türk Sesi

Şimdi, tahkikatın 3 üncü maddesine geçiyorum:

Tahkikatla 3 üncü maddesi Ankara Maarif Müdürlüğünün özel idare tahsisatı ile Türk Sesi gazetesini, yine Mükerrem Sarol'un bakan oluşunun haftası içerisinde, abone ettirmiş bulunması hadisesidir. Maarif Müdürlüğü durup dururken gazete sahibi olan bakanın bakanlığa geçtiğinin ilk günlerinde, kendisine ilhamı rabbani gelmiş gibi, çok faydalı olacağını teemmül ettiği Türk Sesi gazetesine ilkokulları abone ettirmesi düşünüyor, bu iş için tezkereler yazılıyor, vilâyette mevcut tahsisat tan ayrılması isteniyor, encümen kararı alınıyor ve abone olunuyor.

Yine muhalefet şerhinin gayet güzel ifade ettiği gibi, böyle bir hareketin otomatikman vukuunu ve o tarihte bakan olarak Sarol'un tesirinden azade bulunduğunu kabul etmek için bendeniz de bir sepeb bulamadım.

Çok tipik, biraz da eğlenceli bir izah tarzı var: Vilâyete yazılan maarif lüzum müzekkeresinde deniyor ki: "Memleket haberlerine çok yer verdiğini bedelsiz olarak gönderilen nüshalarından anlamakta olduğumuz Türk Sesi gazetesini, lütfedin tahsisat verili, ilkokullarımızda okutalım ve çocuklarımızı İstifade ettirelim."

Merak ettim arkadaşlarım, temin ederim ki, dikkatle, elimdeki imkanlar dâhilinde, tetkik ettim. Merak ettim, acaba dedim, umumiyetle durumunu az çok bu hâdise vesilesiyle de olsa, bildiğim bu gazetenin abone tarihinden evvelki durumu nedir? Yazıları nedir? Hakikaten ilk mektep çocuklarına arzda istifade sağlar bir münderecatı muhtevi midir? Abone, Mayıs 1954 tarihinde yapılıyor. Buna takaddüm eden tarih Nisan tarihidir ve meselâ abone ayı tarihidir.

Umumiyet itibariyle bu tarihlerde ve bundan sonraki tarihlerde ilk mektep çocuklarına arzda faydalı olacağı için abone ettirilmek üzere Maarif Müdürlüğünün lüzum müzekkeresi yazdırdığı bu gazetenin münderecatı içinde bu kürsüden okumakta teeddübedeceğim müstehcen neşriyat yapılmakta olduğunu gördüm. Bu yazıların yalnız başlıklarını arz ettiğim zaman, münderecatına vâkıf olunacaktır. Detayına girmesem bile-ki emretmeyin, girmiyeyim-hakikaten samimiyetle söylüyorum, bu kürsüden okumaktan teeddübederim (sağdan, okuma sesleri) sadece başlıklarını arz edeyim:

Aşk Sarayı. Çadır Fahişeni. Seks kraliçeleri, çıplak kadın resimleri ve saire...

Gazetenin içinde Nisan, Mayıs, Eylül, Ekimde çıkan nüshalarında ne gibi yazılar bulunduğuna dair istinsahlarım elimde fakat arz ettim, istirham eylerim, bu noktalarda neni beyana davet etmeyin.

Bu mesele hakikaten öylesine katiyet ve vuzuhdadır ki, sahibi bir bakan olan bu gazetenin, abone edilmesi öylesine Bakanın tesir ve nüfusu ile yapılmış bir tasarruftur ki, Dr. Mükerrem Sarol'u tebriye etmek için bir sebep göremiyorum. O kadar delil vardır ki, bu hususta son tahkikata mahal olmadığına karar vermek, değil bu gibi mevzularda, millet çapında bir hassasiyetin tecelligâhı mevkiinde olan Meclis için, şöyle olmuş, böyle olmuş diye takdir hakkiyle çalışan tek bir hâkim için dahi vâridolamaz. Meclisin bu noktada asla tereddütetmeden lâyık olduğu kararı vereceğine emin bulunuyorum. Muhalefet şerhi aynı şeklide söylüyor. Böyle bir sahibi ve böyle münderecatı olan gazetenin böyle bir muameleye mazhar olması, o vilâyet valisinin, encümeninin ve Maarif Müdürü - ki burada vicdanen beyana mecbur olduğum için beyan edeyim - bâzı muameleler dolayısıyla şahsan tanıdığım bu Maarif Müdürü, re'sen emir ve davet almaksızın bu derece müstehcen bir işte Devlet kasasından para çıkarmaya gayret edecek bir adam değildir. Bunda âdeta bir cebri mânevinin kendilerini tahrik etmiş olduğu muhakkaktır. Ben de muhalefet şerhine iştirak ederek bu noktada da son tahkikat açılması lü--umu fikrini teyidedeceğim.

Belediyeden 10 bin...

Şimdi Türk Sesi gazetesinin İstanbul Belediyesinden 10 bin lira bedel alması hâdisesine kısaca temas edeceğim.

İstanbul Belediyesinin abone ücreti olarak evvela 10 bin lira, Sarol Bakan olduktan sonra da beş bin lira olmak üzere 15 bin lira verdiği sabit olmuş bir keyfiyettir.

Aynı cinsten bir gazeteye bu miktarda abone olunduğuna göre, son tahkikatın açılmasına mahal olmadığını söyliyen azalarla beraber evrakı müsbiteler üzerinde çalışan ve muhalefet şerhi yazan tansa sahipleri de iştirak etmemektedir. Binaenaleyh böyle bir gazeteye bu nispette bir bedel verilmemiş olduğu anlaşılıyor.

Beyler, bir yevmi gazetenin 15 kuruş esası üzerinden bir yıllık abonesi 50 lira kadar bir şey eder. Binaenaleyh bir sene için 10 bin ve müteakip sene için 5 bin liralık abone yazılması için Sarol'un sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesinin İstanbul Belediyesi için ne kadar faydalı olduğu meydana çıkar! Hesabını yaparsanız, galiba 200 abone filân tutar. Muhalefet şerhinde de gösterildiği gibi diğer gazetelere bununla mukayese edilemiyecek küçük rakamla abone yapmış olan belediye, Sarol'un gazetesine bu miktar devlet parasını, belediye parasını bu suretle sarfa her halde kendi gönlünün lisesiyle gitmedi. Sarol bu hususta mevkiini ve forsunu bakan olduktan sonra dahi bu mevzudaki suiniyetli hareketinin devam etmiş Olduğunu aşikâr bir hale getirmiştir. Bu madde hakkında ben de tahkikat açılmasına karar verilmesi mecburiyeti olduğuna kaaniim.

Demin konuşurken ifade ettiğim gibi bütün bu hususlar bir son tahkikat açılması kararına mesnedolmak hususunda kâfi ve vafidir. Delillerin tesbiti. şahsa izafesinin tesbiti, maddelerin tâyininin; bütün bunların esasen Büyük Millet Meclisinin cümlei vezaifi içerisinde olmayıp Divanı Âlinin salâhiyeti içinde bulunduğunu en az benim kadar bütün arkadaşlarım bilirler.

Türk Sesine resmi ilân

Şimdi geliyorum Türk Sesi gazetesinin resmi ilân meselesine, yani 4 numaralı karara:

Büyük Meclisin malûmudur ki, resmî ilân meselesi birçok safahat geçirdikten sonra bugünkü tatbikatım 11.XI.1953 tarihli son bir kararname ile bulmuştur. Bu kararnameden, evvelki konuşmamda bahsetmiştim; raporlarda da esaslı surette döküme tâbi tutulmuş münderecatı malûm bir kararnamedir. Bu kararnameye göre gazetenin siyasî karakteri ve umumiyetle fikir ve haber neşri suretiyle âmme menfaatlerine hadim gazete mümeyyiz vasfım taşıması lâzımdır, bu bir En as 6 aylık neşir hayatını doldurmı-

yan gazetelere ilân verilmez, iki. Resmî ilân ve reklâmlar, gazetelere mensub olacakları kategorilere göre verilir, aynı kategoriye mensup gazeteler arasında fark bulunmaz. Kategoriler ve her kategori için tâyin edilecek nispetler ile ilânların gazetelere veriliş yolları, Başvekâletçe vazifelendirilecek bir komisyon tarafından tesbit olunur. Kategorilerin tesbitinde gazetelerin tirajları, asgari satış miktarları, esas olarak alınır ve en çok dört kategori tesbit olunur, deniyor.

Tahkikat açılması günü yaptığım konuşmada bu maddede suç açıktır, dünyanın neresine gidilirse gidilsin yapılan iş suçtur, demiştim. Şimdi bu gün de beni teyideden maalile komisyon raporundaki muhalefet şerhiyle mutabık olarak şunu görmek mevkiindeyim: Kararname, resmî ilânları alan gazeteleri birtakım kategorilere ayırmaktadır. Bu kategorilere ayırma işi, son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına karar veren arkadaşlarımın ifadesine göre biraz karanlıkça bırakılmıştır. Çünkü raporun 16 ncı sayfasının sonunda söyle deniyor:

"Gazetelerin kategorilerinin tesbiti, vaki müracaata binaen mezkûr zifelendirilen Resmi ilânlar Şirketi, vâkı müracaata binaen mezkûr gazetenin 1696 sayılı kararnamede gösterilen şartları haiz bulunduğunun kabulü üzerine mezkûr gazeteye 23 Mart 1954 tarihinden itibaren birinci kategori üzerinden ilân verilmeye başlanıldığını ve 1955 senesinde de aynı suretle ilân verilmesine devam edildiğini bildirmiştir."

Şimdi dikkat buyurulursa "kategorilerin tesbiti ve resmi ilânların tevzii işiyle vazifelendirilen" diyor. Bununla kim meşgul olacak? Resmi İlânlar Şirketi. Peki, yukarda diyor ki, kararnameye göre bu kategorilerin tesbiti ile Başvekâlet vazifelendiriliyor. "Başvekâlet bunu bir komisyona havale eder," diyor kararname. Resmî ilân meselesinde bir hükümet politikası da var. Bunun için. Başvekâletin seçeceği komisyonun da ne olursa olsun resmi bir komisyon olması lâzımdı... Bu bir..

İkincisi: Başvekâlet, âmme emvali ila alâkalı bulunan bir mevzuda kendi üzerine tevcih edilmiş olan salâhiyeti âmme hukuku kaidelerine göre bir şirkete devredemez. Madem ki resmi ilân, kategori esasına göre tevzi edilecek, o halde kategori ile tevzi salâhiyetinin Başvekâlete veya Devlet organı, Devlet teşkilâtı mahiyetinde bir cihaza verilmesi mecburidir. Kararname de bu mahiyette bulunduğuna göre muhalefet şerhinde bahsedilen komisyonun kurulmamış olmasına rağmen, Başvekâlete verilmiş olan, bu salâhiyetin basın işlerine bakan Devlet Bakanı ve Başbakanlık müsteşarı tarafından fiilen kullanıldığı, filhal kullanıldığı muhalefet şerhinde ifade edilmiş bulunduğuna göre, şu halde asıl resmî ilâna memba verecek olan kategorinin tesbiti meselesi, limitet şirketin uhdesine tevdi edilen vezaif arasında anlaşılmamış olduğu, hukuki bakımdan büyük bir vuzuhla beliriyor. Hakikatin bu merkezde olduğunu anlamak için, bir aydınlık olmasına rağmen, raporun sonunda tahkikata mahal görmiyen mütalâada "gazetelerin kategorilerinin tesbiti ve resmî ilânların tevzii işiyle vazifelendirilen resmî ilânlar şirketinden" bahsedilmesi, bu işin Devlet Bakanlığının basın işleriyle irtibatlı bulunmadığı fikrine mesnet aramak üzere konulmuş ve tesadüfi olmıyan bir kabul cümlesi olduğu anlaşılmaktadır. Hakikat böyle değil; duyabildiğimiz, okuduklarımızdan anlayıp çıkarabildiğimiz hakikat, gazeteleri 4 kategoriye ayırmak hakkı, Başvekilde veya kendisinin memur ettiği kimselerde, yani basın işlerini tedvire mamur adam olmak durumunda bulunduğu muhalefet şerhinde de net olarak yazılan Devlet Vekilindedir. Resmî ilânlar Şirketinde değildir. Şimdi geliyor, böyle bir vazife ve sıfat sahibi doktor Sarol'un gazetesi bu sıfatı ile beraber resmi ilândan cerri menfaat etmek üzere -sonuncu kategoriye, dördüncü kategoriye alınsa belki bu kasıt bu derece müteberiz olmıyacak- birinci kategoriye alınıyor. Bu birinci kategoriye kimler giriyor? Tirajı 5 binden yüksek olanlar girer, deniyor. Ama yine muhalefet şerhine göre orada netleştirildiği şekilde, Sarol'un gazetesinin iadelerinden sonra fiilî satışının iki bin ile dört' bin arasında olduğu malûm. Halbuki resmî ilân aldığı ve resmî ilân payandası altından çekildiği gün de yıkılıp gittiği, kapandığı muhalefet şerhlerinde işaret edilmiş bir gazete olarak birinci kategoriye hangi tirajla alınıyor? Bu, elbette bir himayedir. Elbette kendi menfaatine bir himayedir.

Bu himayenin arkasında da 390 bin lira falan gibi, Sarol'un yalnız bakanlığı devresine müsadif bir resmî ilân tahsisatı temin etmek nasibolmuştur kendisine.

Gazeteyi 1953 ten itibaren Sarol devralmıştır. O zaman Sarol bakan değildir. Fakat gazetesi, resmi ilânın birinci sınıfına geçmiş ve resmî ilân paralarını almış. Fakat bakan olduktan sonra da bu işleri tedvire memur mesul bakan olması halinde dahi bu devam etmiştir. Geçen sefer de arz ettiğim gibi bu hal cerri menfaat kasdinin mevcudiyetine su götürmez bir delildir.

Hattâ o derece kasıt unsuruna makrundur ki, buradaki menfaat temini, neşriyat voliyle kendisi, hem basın işlerine bakan Devlet Vekili hem de ilân parası alan gazete sahipliği olmaz diye itham edilmiş yahut ikaz edilmiş olduğu halde, güya gazeteyi bırakmış gibi alenen beyanda bulunarak bakanlık sandalyası ile gazeteciliğinin artık bir alâkası yoktur demiş olduğu halde ertesi günü gitmiş, burada yeni mazbatada kelimesi kelimesine mevcudolduğu gibi, menfaatiyle iştirak halinde bulunduğu gazeteyi şeklen Atıf Sakar'a devrettiğine dair noterden bir mukavele yapmıştır. Allah rızası 1-çin-tamamen gayrihissi konuşuyorum-bir insanın böyle bir hâdisede mesuliyeti mevzuubahis değilse, herhangi başka bir hâdisede mesuliyet aramaya yorulmıyalım. Bu itibarla fazla konuşmıyacağım. Meclisi Ali de bir tenhalığa doğru gitmekte, bunun için sözlerimi kısa tutmaya çalışıyorum.

Bu noktada son tahkikat açılması kararına mâni olacak har hangi bir delil, her hangi bir mülâhaza varit değildir. Muhalefet şerhi ilmen de, mantıkan da, aklen de âmme hizmetinde mesuliyet fikrini reddetmiyen bir mülâhaza ile her cepheden mükemmel bir şerhtir. Tebrike lâyık bir netice olduğundan dolayı ona naçizane iştirak etmekten başka söyliyecek bir şeyim yoktur. Bu sahada Divanı Âliye-inşallah beraet eder-sevkten kurtaracak bir madde ileri sürülemez. Nitekim bu yüzden olacak ki, mazbata hikâyeyi hal filmazi nevinden sadece vakıaların seyrini ifade etmiş, sonra müspet rey kullanılmasını mucibolan, ekseriyet mütalâası şu bir satırlık bir şeyle neticeyi bağlamıştır:

"Yukarda arz ve izah olunan sebeplerden dolayı Mükerrem Sarol'un mali ve cezai mesuliyetini mucip bir sebep bulunmadığına filân tarihte karar verildi" diyor.

Ben haklı buluyorum arkadaşları. Benim tahlil ettiğim gibi hâdisatı tahlil etmemelerine rağmen "keski bunları yapmamış olsaydı" diyen bir halde tahkikatın sonunu bir satırla bağlayıvermişler. O itibarla esbabı mucibeli bir redde ve hakkaniyet bakımından tahlillere gidilmeden sadece birden bire düğümleniverme ve bu suretle tebriyeyi düşünmek imkânını bulmuş olacak bu arkadaşlar. Halbuki evvelce de söylediğim gibi bu hareket, dünyanın neresine gidilse, suçtur. Arkadaşlar, muhalefet şerhinin bu mevzuda enteresan bir noktası vardır; evvelâ ona dokunmak, sonra da umumî olarak bir mütalâa ifade etmek istiyorum. Muhalefet şerhi diyor ki: "vazifeyi suiistimalin yanında Basın Kanununun 22 nci maddesi bakımından da ayrı bir suç hali belirmiştir." Çünkü gazetenin Atıf Sakar'a devredilmiş olduğu beyan edildiği ve resmi merci olan vilâyete verilen beyannamede kendisi sahip gösterildiği halde ertesi gün gidip notere muvazaalı mukaveleyi yaptığı tevsik edilmiş olduğu cihetle gazeteyi devrettim diyen beyanı, hilafı hakikat bulunduğu meydandadır, demek istiyor meş ruhatta. Basın Kanununun muhalefet şerhinde temas edilen bu 22 nci maddesi; "Hakikata aykırı olarak beyanname veren bir kimse 3 aydan 6 aya kadar hapis ve 500 liradan 5000

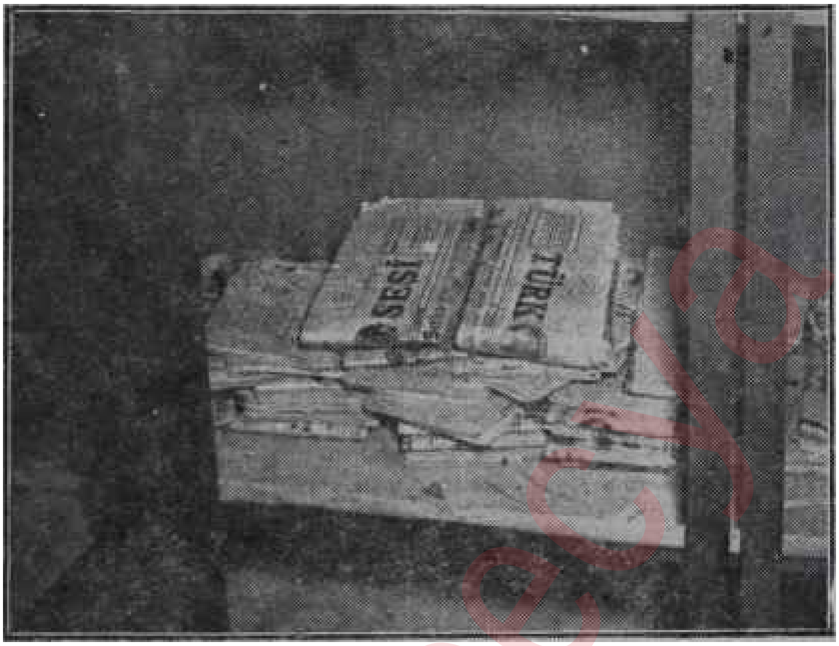
liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir" diyor. Muvazaa tesebbüt etmiş, beyanname münderecatı meyanında 240 ın yanıbaşında Basın Kanununun bu 22 nci maddesini hesabetmek ve göz önünde tutmak dahi haklı olarak varittir.

Divanı Alinin vazifesi

Bu vesile ile bütün tahkikatın her maddesine şâmil olmak üzere bir noktayı, bir kanaat olarak ifade etmek istiyorum.

Şimdi Meclisi Âlinin son tahkikatın açılması, yani meselenin Divanı Âliye sevkı hususundaki kararı alınırken tecrim maddesini göstermek -daha evvel bu bapta, bu Mecliste geçmiş müzakeratta da Meclis tahkikatı meselesi kabul edildiğine göre- esasen doğru bir şey değildir. Çünkü Divanı Âliye Meclisten madlik olan 6 ncı maddeye geliyorum. Bunu, artık Meclis dışında bile irtifa rakamları ezberlenmiş olduğu için Büyük Meclis biliyor, hattâ müşahhas ve mücessem bir mesele olarak biliyor, bu sebeple fazla tafsile lüzum görmüyorum. Ondan dolayı da çok kısa temas edip, kürsüden inmeye çalışacağım.

Bina irtifa rakamı 9,5 metre olan bir mahallede Mükerrem Sarol'un matbaa binası 12,5 ve 16 metreye çıkarılmış. Bir bina yaptırmış ve belediyenin bu husustaki talimatının hiçe sayıldığını, binanın muayyen mahdut kattan yukarıya çıkılarak irtifaının artırıldığını hepiniz okudunuz. Bunları da tafsile lüzum görmüyorum. Yalnız meabide, asarı atikaya yakın ve onları çevreliyen bu mahallede bu eserlerin yüksek ve

İlkokullardaki gazete : Türk Sesi
Münderecatı beğenilmiş

de tasrihi suretiyle gönderilmesi, bu meselenin müzakere ve karara raptı şu fiil şu maddenin şu fıkrasına temas etmektedir denmesi doğru değildir. Madde itibariyle cezayı tâyin ve tesbitte Divanı Âliyi serbest bırakmamız lâzımdır. Onun içindir ki, Meclisin madde tasrih etmesi Divanı Âliyi bu maddenin etrafında dolaşmaya mahkûm ve mecbur eder ve bunun dışında bir hareket serbestisi vermez. Bu mülahaza evvelki Meclis tahkikatlarının zabıtlarında mevzuubahsedilmiş ve Suad Hayri Ürgüblü'nün, ceza kanunu maddesi tasrih edilmeksizin Divanı Âliye sevkı prensip itibariyle karargir olmuştur.

Kaçak kat hikâyesi

Şimdi, son madde: Matbaa binası inşaatındaki yolsuzluk ve bu husustaki vazife suiistimaline mütaalkötü binalardan korunması için belediyece bir prensip kararı alınmış ve herkesin 9,5 metreden yukarı çıkması menedilmiş iken Sarol'un belediyeyi ruhsat vermeye icbar etmesi, manen icbar etmesi ve bazan de büsbütün ruhsatsız inşa ettirip emrivakii kabul ettirmek suretiyle o mevkide beher katında hiç olmazsa 50. bin liralık menfaatin yatmakta bulunduğu nizamsız ve ruhsatsız, bir bina yaptırmış olduğu kanuna ademiriayet suretiyle ve makamı ile gayrikabili telif olan, sıfatı ile gayrikabili telif olan bir harekete vücut vermiş olduğu, gün gibi aşikârdır.

Mazbata bu hâdisenin hikâyesini yapıyor, yapıyor da 23 ncü sayfada da tahlilini yapıyor. Bu tahlili dikkatinize arz etmek için müsaadenizle çabucak okuyuvereyim.

Tahlil

D) Dr. Mükerrem Sarol tarafından inşa ettirilen bina Nuriosmaniye Camiini ihata eden eski eserler sahasında ve (40) rakımında bulunmaktadır. Bu iki vasıf ve hususiyeti haiz bulunan mıntakalardaki inşaatın (A) bendinde metni aynen yazılan talimat hükümlerine göre alelıtlak tâbi tutulması ve bu itibarla mezkûr saha dâhilinde inşa edilecek binaların cümlesinin (3) katlı ve âzami (9,5) metre irtifada bulunması icabetmektedir. Halbuki; İstanbul Belediyesi birinci defa alınan (9,5) metre irtifadan sonra ikinci olarak istenilen (12,5) metrelik irtifaı talimatnamenin (b) bendi hükmünü derpiş etmek suretiyle burasını gayrimeskûn mıntaka; (bu mıntaka Cağaoğlu) meyanında kabul ederek vermiştir ki, mert esaslara göre tamamen aykırı bulunmaktadır. Çünkü; belediye mümasil taleplerin vukuunda talimatnamenin (e) ve (d) bentlerinde tesbit olunan hükümleri de nazarı dikkate almak mecburiyetindedir.

Bu tahlili yapan mazbatada, teorimi beklenen insanı tebrie mi etmek icabeder? Mazbatanın netice kısmı, bu tahlil ile taban tabana zıt çıkmakta ve Sarol'u suçsuz bulmaktadır.

24 ncü sayfanın netice kısmının ikinci fıkrasında deniyor ki:

"II - İkinci kısım inşaat için istenilen ruhsatname tarihinde Mükerrem Sarol Devlet Vekili bulunmakta idi ve bu talep yerinde mütalâa ile reddolunmuştur. Belediye evvelce ve hattâ bu hâdiseye maksur olmıyarak umumiyetle düştüğü yanlış tatbikatına bu suretle bir nihayet vermiş olmaktadır."

Bu talebin reddedildiğini ve talimatnameye tamamen aykırı olduğunu tahlil ile söyliyen mazbata talebin reddedilmiş bulunması hâdisesini, netice kısmında zikrederken bir sebebi tebrie olarak ele almış bulunması mazbatanın bu kısmım hakikaten anlıyamadığım nispette büyük bir za'fa düşürmüş bulunmaktadır. Bu işe mütaallik mazbatanın muhalefet şerhleri kısmında, mükerreren ifade ettiğim gibi, tamamiyle iştirâk ettiğim bir mütalâa ve kanaat var. Hakikaten Türkiye'de siyasi mevki sahiplerinin, bakan sandalyasında oturanların mesuliyet esasına dair çok sağlam ve âmme vicdanını çok tatmin edici esasların kabul edilmemesi doğru değildir; bir bakanın mesuliyetinin ne olacağı düşünülmelidir. Bakanların mesuliyetleri hakkında bir kanunun çıkmamış bulunması bakanları mesuliyetten tebrie edici bir vasıta olarak kullanılamaz. Bütün kanunları, nizamları bütün vatandaşların harekâtına göre hüsnütatbik halinde bulundurmayı, kanun ve nizamlara riayet vazifesini toptan deruhde etmiş bulunan İcra Vekilleri Heyetinden bir azanın, bir bakanın, başkalarına tatbikini kontrol etme mevkiinde bulunduğu her

hangi bir hususun, kendi bakanlığının direkman vazifesi dâhilinde bulunmasa dahi, bizzat kendisi tarafından ihlâli halinde o bakanın mesuliyetinin mevcudiyetini kabul etmek bir zarurettir. Muhalefet şerhinde ifade edilen görüş, bu memlekette hakikaten âmme hizmetlerinde dürüstiyi hâkim kılmak için çok şayanı tebrik, çok şayanı takdir bir mütalâa olarak ortada durmaktadır. Bu noktayı Büyük Meclis bu suretle benimsediği takdirde çok isabetli olur. Bilhassa ilk konuşmamda da, bugün de söylediğim gibi bâzı hususlarda, hassaten resmi ilân hususunda ve maarif mevzuunda yüzde yüz şek ve şüphesiz olarak neticeler belirmiştir. Tetkikatıma göre suali mucip ve tenevvürünü lüzumlu gördüğüm birinci madde hariç diğer altı maddenin beşinden de Sarol'un Divanı Âliye sevkı maalesef bir zarurettir. Ve bundan sonrasının Divanı Âli karariyle taayyün edecek bir mevzu ve mahiyette olduğunu kabul etmek bir zarurettir. Aksi takdirde daha fazlasını Meclis tahkikatından beklemek Divanı Âliye, imza et, diye bir hüküm ,bir ilâm yollamak üzere ve ancak o gibi ahvale maksur son tahkikat açılma kararları verilmesini lüzumlu kılar ki bunun abes ve yanlış bir tahkikat anlayışı olacağı bedihidir.

Vereceğim takrirlerin maddelerin reye vaz'ı zımmında arkadaşlarımın da benim gibi mesuliyet hissi ile memleket vazifelerini yapmış olmak telâkkisi içinde kabullerini istirham ederim.

Mâruzâtım bu kadardır. (Sağdan, alkışlar)...........

Takrirlerin akibeti

REİS — Birinci madde hakkında teklif var, okuyoruz efendim.

Reisliğe

Şifahen izah ettiğim sebeplerle, eski Devlet Vekili Mûkerrem Sarol hakkındaki 1 numaralı karar mevzuu hâdisenin yeniden ve tevsian tahkik olunmak üzere, mazbatanın bu kısmının Muhtelit Tahkikat Encümenine iadesini arz ve teklif ederim.

Bursa Mebusu
Raif Aybar

REİS — Tevsii tahkikat için birinci maddenin tekrar encümene iadesini talebetmektedir. Teklifi reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmiyenler... Teklif reddedilmiştir.

Mazbatanın muhtevası itibariyle, birinci maddeyi reylerinize arz ediyorum; tasvibedenler işaret buyursun, Etmiyenler... Birinci madde tasvibedilmiştir. (Sağdan, "Ekseriyet yok" sesleri) ("beş kişi ayağa kalktık" sesleri).

REİS — Bu şekil taktiklere tenezzül etmeyin, ekseriyet vardır.

İkinci madde hakkında bir teklif var, okuyoruz efendim.

Yüksek Reisliğe

Şifahen arzettiğim veçhile:

1 - Müzakere edilen 2 numaralı madde hakkında yapılan tahkikatın, maznunun Divanı Aliye sevkini mucip olarak derecede vüsuka yarmış bulunması;

II - Maddi hâdiselerin faille kati irtibatının tesbiti, delillerin takdir ve münakaşası, fiilin tavsifi, failin fiille teorimi ve tatbik edilecek maddenin tâyini Divanı Âlinin vazife ve salâhiyet sahasına dâhil bir keyfiyet olması;

III - Divanı Âliyi tahdideder bir mâna ifade etmemesi için de, teorimde ceza maddesi tâyin edilmemesi icabettiği;

Sebepleriyle tahkik mevzuu hâdise dolayıslyla maznunun Divanı Âliye sevkine karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Bursa Mebusu
Raif Aybar

REİS — Mazbatanın ikinci maddesindeki fiilden dolayı Mükerrem Sarol'un Divanı Âliye sevkini teklif etmektedir. Teklifi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmiyenler... Teklif reddedilmiştir. Mazbatanın ikinci maddesini tasvibedenler lütfen işaret buyursun... Kabul etmiyenler.. Mazbatanın ikinci maddesi tasvibedilmiştir.

Üçüncü madde hakkında bir teklif vardır, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ettiğim veçhile:

1 - Müzakere edilen S numaralı madde hakkında yapılan tahkikatın maznunun Divanı Âliye sevkini mucibolacak derecede vüsuka varmış bulunması;

II - Maddi hâdiselerin faille kati irtibatının tesbiti, delillerin takdir ve münakaşası, fiilin tavsifi, failin fiille tecrimi ve tatbik edilecek maddenin tâyini Divanı Âlinin vazife ve salâhiyet sahasına dâhil bir keyfiyet olmasa;

III - Divanı Âliyi tahdideder bir mâna ifade etmemesi için de, tecrimde ceza maddesi tâyin edilmemesi icabettiği.

Sebepleriyle, tahkik mevzuu hâdise dolayısiyle maznunun Divanı Aliye sevkine karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Borsa Mebusu
Raif Aybar

REİS — Üçüncü maddede zikredilen fiillerden dolayı Mükerrem Sarol'un Divanı Âliye sevkini tazammun eden teklifi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmiyenler.. Teklif reddedilmiştir.

Mazbatanın üçüncü maddesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmiyenler.. Mazbatanın üçüncü maddesi tasvip buyurulmuştur, efendim.

Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ettiğim veçhile:

1 - Müzakere edilen 5 numaralı madde hakkında yapılan tahkikatın maznunun Divanı Âliye sevkini mucibolacak derecede vüsuka varmış bulunması;

II - Maddi hâdiselerin faille kati irtibatının tesbiti, delillerin takdir ve münakaşası, fiilin tavsifi, failin fiille tecrimi ve tatbik edilecek maddenin tâyini Divanı Âlinin vazife ve salâhiyet sahasına dâhil bir keyfiyet olması;

III - Divanı Aliyi tahdideder bir mana ifade etmemesi için de, teorimde ceza maddesi tâyin edilmemesi icabettiği;

Sebepleriyle, tahkik mevzuu hâdise dolayısiyle maznunun Divanı Âliye sevkine karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Bursa Mebusu
Raif Aybar

REİS — 5 nci maddedeki fiilden dolayı Mükerrem Sarol'un Divanı Âliye sevkini tazammun eden teklifi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmemiştir.

Mazbatanın 5 nci maddesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Yüksek Reisliği

Şifahen arz ettiğim veçhile:

1 - Müzakere edilen 6 numaralı madde hakkında yapılan tahkikatın maznunun Divanı Âliye sevkini mucibolacak derecede vüsuka varmış bulunması;

Maddi hâdiselerin faille kati irtibatının tesbiti, delillerin takdir ve münakaşası, fiilin tavsifi, failin fiille tecrimi ve tatbik edilecek maddenin tâyini Divanı Âlinin vazife ve salâhiyet sahasına dâhil bîr keyfiyet olması;

III - Divanı Âliyi tahdideder bir mâna ifade etmemesi için de, tecrimde ceza maddesi tâyin edilmemesi icabettiği;

Sebepleriyle, tahkik mevzuu hâdise dolayısiyle maznunun Divanı Aliye sevkine karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Bursa Mebusu
Raif Aybar

REİS — Altıncı maddedeki fiilden dolayı Divanı Aliye sevkini tazammun eden teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Teklif reddedilmiştir.

Mazbatanın altıncı maddesini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.- Etmiyenler... Mazbata kabul edilmiştir.

Efendim, ittihaz buyurulan karar gereğince heyeti umumiyesinin müzakeresi birlikte yapıldı, fakat maddeler Dahili Nizamnamenin 108 nci maddesi gereğince, ayrı ayrı reye an etmek suretiyle mesele neticelenmiş ve Mükerrem Sarol'un Divanı Âliye sevkini mucip bir hal olmadığı keyfiyeti Yüksek Meclisin tasvibine iktiran etmiş bulunmaktadır. (Soldan, alkışlar).

20 Haziran 1950 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzen İnikada son veriyorum.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Pahalılık

"Hasta Avrupa"

İktidar Partisinin organı "Zafer" i okuyanlar, bele seyahate, edebiyata ve biraz da iktisada meraklı olanlar geçen hafta gazetelerinde eğlenceli ve eğlenceli olduğu kadar da istifadeli bir seri makale buldular. Bu seyahatnamenin bizde Evliya Çelebiyle başlayan ananeye tamamen sadık kalarak kaleme alınmış olması okuyucunun alâkasını sonuna kadar uyanık tutmayı temin ediyordu. Bu bakımdan yazılar pek, ama büyük bir edebi muvaffakiyetti. Doğrusu muharririn müşahede kabiliyetine de diyecek yokta. Avrupanın bütün gerçekleri üç dört satırla okuyucunun gözü önüne seriliyor, sonra bundan bizim için teselli ve Ümit verici neticeler çıkarılarak "hasta Avrupa iktisadiyatı ve maliyesi" ustaca neşterleniyordu. Gerçi iktisat ilmi ile biraz olsun alâkalananların, muharrinin "prestigititateur" lükle çıkardığı neticelere iştirak etmelerine imkân yoktu. Hattâ bu fikirlerin iktisat ilmi ile en ufak bir rabıtası bile mevcut değildi. Bunlar tamamen makale muharririne alt fikirler olarak kalmaya mahkûmdu ama, bu husus bile yazıların kıymetine gölge düşüremezdi. Nasıl ki "Kaf dağı"ndan, "Ebabil kuşları" nı gördüğünden bahseden Evliya Çelebi de aradan unutturucu bir kaç asrın geçmesine rağmen edebiyatımızın parlak bir ışığı olarak kıymetini muhafaza etmekte idi.

Deflasyon mu?

Zafer"de çıkan bu makalelerin en fazla alâka uyandıranı şüphe yok ki "Zaten bütün Avrupa pahalı" başlıklısıydı. Yazı şöyle başlıyordu:

Avrupa'nın bir deflasyon içinde bulunduğu, neresine gitseniz yahni hangi madde ve hizmetine dokunsanız, gün gibi aşikâr. En pahalı şeyi para! Bunu, bir çaresini bularak daha çok kazanmak ise, son derece zorr. Bu sebeple, kazanç ile ihtiyaç arasındaki mesafe muntazaman açılmakta ve imal masraflarım (Kalite aleyhine olarak) asgari haddine indirme gayretleri son raddesine gelmiş bulunmaktadır, bilhassa ihtiyaç eşyasında...

Okuyucunun hayretle irkilmemesi imkânsızdı. Demek Avrupa deflasyonun sancıları içinde kıvranıyordu! Telâşa düşen bazı okuyucular derhal istatistiklere başvurdular. Pahalı Avrupa'da milli geliri nüfusa taksim edildiği zaman adam başına takriben 2150 lira düşen Fransa, 3600 lira düşen İsviçre ve nihayet milli gelirden nüfusa isabet eden hisse 1200 lira olan İtalya pahalıydı da, bu hisse sadece 600 liradan ibaret olan Türkiye ucuzdu, ha? Ya bir de fiatlar ve ücretler düşünülecek olursa? Meselâ İtalyada veya İsviçrede 5 liraya alınabilen bir kumaş Türkiyede 25 liraya, 650 kuruşa alınan bir kravat 20 liraya, 10.000 liraya alınabilen bir otomobil 50.000 liraya, 40-50 lira olan İtalya pahalıydı da, bu hisde ancak 200 liraya temin edilebiliyordu. Pahalılık, halkın gelirinin masraflarına yetişemiyecek kadar fiatların artması demek olduğuna göre senede 3.600 lira kazanan fakat buna mukabil masraflarım daha ucuza gören bir İsviçrelinin mi, yoksa masraflarını daha pahalı gören fakat buna mukabil senede sadece 600 lira kazanan bir Türkün mü fiat yüksekliğinden daha fazla müteessir olacağı kolayca anlaşılır. Anlaşılmıyan makale muharririnin hakikî pahalılığı aramak için neden bu kadar uzaklara gitmiş olmasıdır.

Sicilyada Vanoni plânı sayesinde kurulan bir çiftlik

Fedakârlık istemeyen kalkınma

Avrupa memleketlerinde deflasyon olduğu kabul edilse bile, bu takdirde fiatların ucuzlamasına rağmen paranın kıymetlenmesi icab ederdi. Bunun ölçüsü de şüphesiz serbest kambiyo fiatları olurdu. Halbuki serbest kambiyoda ne Frank, ne Liret, ne de İsviçre Frangı hissedilir bir yükselme kaydetmiş değildi. Bundan başka bu memleketlerde enflasyon ve deflasyon dikkatle takip edilir, hükümetin müdahalesiyle tedavüldeki para hacmi arzu edilen seviyede tutulurdu. Bu memleketlerde hükümetler bu işleri düzenlemek işin sağlam lövyelere sahipti. Meselâ serbest dolar kutlan yükselmeye başlayınca derhal kısa vadeli hazine bonoları çıkardır ve tedavüldeki fasla- para çekilirdi Serbest dolar kurlarında bir düşme müşahede edildiği zaman da emisyon yoluyla muvazeneyi tekrar kurmak güç olmazdı. Bu bakım dan bu memleketlerin paralarını tehdit eden tehlikeyi isabetle müşahede etme şerefi sadece, ama, sadece Zafer'in muharririnin inhisarında kalmaktadır. Makale Avrupa iktisadiyatının bu vahim halini şöyle izah etmektedir:

Bunların başında, istikrarlı gibi görünen ve birbirlerini hakikaten daima aynı nispet dahilinde satın alabilen Avrupa paralarının, gerek eşya gerek hizmetlere karşı olan satın alma kuvvetlerini muntazaman kaybetmesi gelmektedir. Öyle ki, bir yandan en pahalı meta para olduğu ve bu bütün Avrupa memleketlerine pahalı bir para ve pahalı bir kredi politikası tahmil ettiği halde, neticede, gerek eşya ve emteaya gerek ise hizmetlere karşı muntazam bir şekilde fire veren ve bu suretle durduğu yerde suût arazı gösteren gene odur, yani paradır!

Yani Deflasyon!

Avrupa Tediye Birliği

Makalenin diğer bir kısmında da Avrupa Tediye Birliği içindeki müşkül durumumuzdan bahsedilmiş ve bütün kabahatları bize mal göndermek sonra da bunun parasını istemekten ibaret olan Avrupa devletlerine hücum edilmekte fayda görülmüştür. Zafer'in muharririne göre bu devletlerin içinde bulundukları

çıkmazdan kurtulmalarının yegane yolu bizimle "serahatan ve samimi bir iş ve mukadderat birliğine geçmek" tir.

Bir misâl

Halbuki Avrupa memleketleri hakiki bir kalkınma içindedirler. Meselâ İtalya halen 36 milyar dolarlık Vanoni kalkınma plânının tatbikatıyla meşguldür ve bu muazzam plânı tatbik ederken enflasyona sürüklenmemiştir. Dış ticaret açıkları da hususi imkânlarla kapatılarak dahilde mal darlığına sebebiyet verilmemiştir. Bu yüzden İtalyan halkı fedakârlıklara katlanmak, geçim darlığıyla uğraşmak zorunda da kalmamışlardır. Geçim endekslerindeki yükselme 1951 den bu yana *% 9* u tecavüz etmemiştir. Bütün bu haller de göstermektedir ki, bir millet mahrumiyete katlanmadan, enflasyona sürüklenmeden, piyasayı pahalılığa kaptırmadan, üstelik Avrupa Tediye Birliği çerçevesi dahilinden temin edilen şartlar sayesinde de kalkınabilmektedir.

Tashihi gereken fikirler

Zafer'in muharriri yazısını Avrupanın tuttuğu bu hatalı yoldan ayrılmasını tavsiye ederek şöyle bitiriyor:

Avrupa, hâlâ o kanaattedir ki, biz Türkler, maliye ve iktisattan anlamayız! Ah bir bizi dinlemesini öğrense de insanlık tarihini kimin yeniden yapmıya ve kimlerin de sadece yıkmıya çalıştığını bir kestirebilse...

Bereket "iktisattan anlama" mızın ölçüsü muharririn bu makalesi değildir.

KİTAPLAR

YARALI HAYVAN

(Sabahattin Kudret Aksal'ın hikâyeleri. Varlık Yayınları. Yeni Türk Hikâyeleri serisi 38. İstanbul 1958, 78 sayfa, 100 kuruş).

Sabahattin Kudret her şeyden önce bir şairdir. Dünyayı şairce görüyor, şairce yaşıyor, şairce düşünüyor. Ama nedense duygularım yalnızca şiirin kalıpları içinde anlatmakla iktifa etmiyor. Tutup tiyatro eserleri yazıyor. Tiyatro tenkidi ile uğraşıyor. Kendisini bu da tatmin etmiyor, hikâye yazıyor. Hem öyle özenti olsun diye bir iki tane de değil.. Elimizdeki "Taralı Hayvan" şairin ikinci hikâye kitabı. Geçen yıl da "Gazoz Ağacı" adıyla bir başka hikâye kitabı yayınlamıştı.

Sabahattin Kudret böyle üstüste iki kitap yayınlıyacak kadar üstünde durduğuna göre hikâyeyi ve küçük hikâyeciliği iyiden iyiye ciddiye alıyor demektir.

Sabahattin Kudret'in hikâyelerinde kurduğu cümlelerde şairliğinden gelme bir titizlik var. Hani, bazı şairler için "mısralarını bir kuyumcu titizliği ile işliyor" derler ya, Sabahattin Kudret de hikâyelerindeki cümlelerini böylesine bir titizlikle işlemiş. Dolayısıyla da bütün hikâyeleri yukardan aşağı, duru, tertemiz bir Türkçe ile yazılmış oluyor. Sabahattin Kudret'in Türk diline saygısı olduğu anlaşılıyor. Zaten yazarın en güçlü yönlerinden biri de budur.

"Taralı Hayvan" adlı hikâye kitabında on hikâye var.

Sabahattin Kudret'in hikâyelerinde daima kendisini bulmak mümkün. Konuyu anlatırken hep kendisi ön plânda, hep kendisi konuşuyor.

Sabahattin Kudret olmuşla da pek ilgilenmiyor. Çoğu zaman olabileceği düşünüyor. Meselâ "Kuş Kafesine Yaldız" adlı hikâyede şair önce bir hareket noktası aramış. Bir arkadaşının "Nalburiye" dükkânına uğramış. Arkadaşı ile hoş beş ederlerken birden bir adam çıkageliyor. "Simde bir file. Filenin içinde yiyecek paketleri, bir de küçük şişe rakı". Kibar görünüşlü, çekingen, yorgun halli birisi. Nalburdan kuş kafesi için yaldız istiyor. Nalbur yaldız cinslerini çıkarıyor. Pazarlık ediyorlar. Adam istenen dört lirayı çok görüyor, ya da kesesine uygun bulmuyor, kuş kafesi için yaldız almadan çekip gidiyor.

Hikâyenin burasına kadar Sabahattin Kudret gözlemci. Şahidi olduğu alelâde bir vakayı anlatıyor. Dikkat etmezseniz bu anlatışta bir fevkalâdelik, bir gariplik görmezsiniz. Ama hikâyenin bundan sonrasını da okuyup tekrar bu anlattığımız yere kadar olan kısmı incelerseniz, Sabahattin Kudretin gördüklerini düpedüz anlatan bir hikayeci olmadığını farkedersiniz. O bu başlangıçta, şahidi olduğu her hangi bir vakayı anlatırken dahi anlatışına şairce bir şeyler katmıştır. En basiti, dükkâna gelen adamın kibar halliliğini, çekingenliğini, yorgun tavırlılığını hâdiseye sokmuştur. Hikâyenin bundan sonraki kısmı ise büsbütün şairane duygularla süslenmiştir. Kuş kafesine yaldız isteyen müşteri çıkıp gitmiştir ama, Sabahattin Kudret, yerinden kalkmak, onun katılacağı dünyayı görmek zahmetine dahi katlanmadan hayalinden adamı takip etmektedir. Onu dilediği kendince hayallediği bir dünyada yaşatmakta, kuş kafesine yaldız'ın onun hayatına katacağı yeniliği, sevinci düşünmekte ve bunları bize anlatmaktadır. Tabii hep o şairane dil ve duyuşla.

"Sezai Beyefendi" adlı hikâyede de böyle, öbürkü hikâyelerde de. Sabahattin Kudret belirli bir noktadan sonra şahıslarını elinden tutuyor, hayalhanesinde kendince yaşatıp hikâyelerini de bize dinletiyor.

KÜÇÜK SANAT KOOPERATİFLERİ

(Hazırlayan: Muzaffer Uyguner, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanat İşleri Umum Müdürlüğü yayını, Son Havadis Matbaam, 1956 Ankara. 170 sayfa, 5 lira).

Küçük Sanat Kooperatifleri adını taşıyan bu kitap bu konudaki notları, mevzu hükümleri,'genelgeler ve kararları içine almaktadır.

Kitabı hasırlayan Muzaffer Uygun-er'in önsözünden sonra giriş kısmında kooperatifçiliğin tarihçesi ve bugünkü durumu üstünde bir inceleme yazısı yer almış. Memleketimizde kooperatifçiliğin duraklama sebepleri araştırılmış. Bundan sonra üç bölüme ayrılan kitabın metni şu arabaşlıkları taşıyor.

Bölüm I: Umumi hükümler. Kuruluş ve işleyişle ilgili mevzuat ve genelgeler. Ticaret Kanununun kooperatif şirketlerinden bahseden altıncı faslı. Genel hükümlere bağlı kooperatiflerin kuruluş ve genel kurul toplantılarına ait işlemler. Genel hükümlere bağlı kooperatiflerin genel kurullarında bulunacak Ticaret Bakanlığı temsilcisinin görev ve yetkilerini gösterir talimat. Yargıtay tevhidi içtihatları. Genel kurulunun kooperatif şirketlerinin ticarî şirketlerden madut olduğu ve ticaret mahkemelerinde görüleceği şirket üyesi arasında çıkan davaların hakkında karar. Küçük sanat kooperatifi esas mukavelenamesi. Dokumacılar küçük sanat kooperatifleri birlik kooperatifi tip statüsü.

Bölüm II: Muhasebe talimatnamesi ve muhasebe ile ilgili konular. Gelirler hesabı. Aylık mizanlar. Küçük sanat kooperatiflerinde vergi meselesi.

Bölüm III: Fenni tesisler ve kâr hadleri. Küçük sanat kooperatiflerinde kâr haddi ile ilgili meseleler.

Küçük sanat kooperatiflerinin eline bir nevi anahtar gibi verilebilecek bu kitap yalnız kooperatifçiler için değil, kooperatif meselelerine ilgi duyan aydınlar için de faydalıdır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Polonya

Ekmek ve hürriyet

Yugoslavya hükümetinin resmi organı "Borba" gazetesi geçen hafta Polonyadaki karışıklıklardan bahsederken bunun "muvakkat sıkıntılar"ı istismar eden mürteci bir grubun tahriklerinin eseri olduğunu yazıyordu. Bu "muvakkat sıkıntılar" lâfı bile Polonya halkının içinde bulunduğu iktisadî meşekkatleri ifade etmeye yeter de artardı. Ancak ne var ki, Demirperde memleketlerinde "çok parlak bir istikbal için" bu neviden geçici zorluklara katlanma edebiyatı her nevi kilidi açan bir maymuncuk yerine geçiyordu. Milyonlarca insanın yarın tahakkuk edeceği vaadedilen parlak bir istikbal uğruna hergün bir cehennem hayatı yaşamaları Batılılarca makbul bir görüş tarzı sayılamazdı.

"Borba" bu ayaklanmayı ve tahrikçileri takbih ederken Polonyanın sanayi merkezi Poznan'da kan gövdeyi götürüyordu. Sokaklarda Komünist Polonya ordusunun tankları ve zırhlı otoları dolaşıyor, sivil halkın, hatta kadınlar ve çocukların üstüne ateş açılıyor ve şehir topçu mermileriyle dövülüyordu. İsyancılar zulmün bu modern silâhlarına kabil olduğu kadar kargı koymaya çalışıyorlardı.

Son iki asırda hürriyet için mücadele eden Polonya halkı bir defa daha bas kaldırıyor ve istiklâl için kıyam ediyordu. Geçim sıkıntısı ve hürriyetsizlik içinde yaşıyan Polonyalılar uzun zamandanbari için için isyana hazırlanıyorlardı. Ayaklanmanın tarihi Poznan'daki beynelmilel fuarın açılışına getirildi. Bu suretle dünya efkârının da Polonyalıların içinde bulundukları çemberden ve bunu kırmak için ne gibi fedakârlıklara katlandıklarından haberdar olması isteniyordu. Bütün sıkı kontrollara rağmen isyancılar silâhlanmışlardı. Önce yirmişer kişilik muntazam sıralar halinde işçiler ve gençler yürüyüşe geçtiler ve Beynelmilel Fuara yöneldiler. Nümayişçiler "Ekmek ve hürriyet isteriz", "kahrolsun müstebitler" diye bağırıyorlardı. Polis nümayişçilere ateş açınca silâhlar meydana çıktı ve derhal kana bulanmış bir Polonya bayrağı dalgalandırıldı. Hükümet konağına ve Siyasî polis merkezine karşı hücuma geçildi. Polisleri kısa zamanda bertaraf eden isyancılar hükümet konağını ve siyasî polis merkezini ele geçirdiler. Merkezdeki bütün dosyalar tahrip edildi ve sonra bina ateşe verildi. Poznan'da asilerin duruma hâkim oldukları haberi yayılır yayılmaz Sovyet mareşali Rokosovsky kumandasındaki Polonya ordusuna mensup jet uçakları, tanklar ve zırhlı otomobiller Poznan üzerine saldırdılar. Halk insafsızca kırılıp geçiliyordu. Silâhlı isyancılar mahdut imkânlarıyla ateşle cevap vermeye çalışıyorlardı. Poznan bu kanlı hâdiselere sahne olurken diğer Polonya şehirlerinde de - Gdynia, Lodz, Gdansk ve Allenstein'de - ayaklanmalar başlamıştı.

Mareşal Rokosovski
Zulmün tankları varsa..

Polonya hadiseleri, gecen yıllarda Doğu Almanya'da ve Çekoslovakya'da vuku bulan işçi ayaklanmalarını andırıyordu.

Sovyet emellerine hizmet eden bir hükümete karşı istiklâl aşkı ile girişilen bu mücadelede Sovyet askeri kuvvetlerinin de yardımını ellerinde tutan Polonya hükümetinin silâhsız halkı kolaylıkla yola getirmesi ve isyanı bastırması normaldir. Yalnız unutulmamalıdır ki, istiklâl ve hürriyet için canını ortaya koyan bir millet, zulmün ne kadar vasıtası olursa olsun ergeç hakkettiği idareye kavuşur. Dünya tarihinde müstebitlerin uzun zaman ayakta kaldığını gösteren misaller mevcut değildir.

Polonyanın kaderi

Polonya Avrupanın en talihsiz devletlerinden biridir. Tarih, bu memleketin bir çok defa Rusya, Prusya ve Avusturya arasında taksime uğradığını yazmaktadır. Birinci Dünya Harbinden sonra müstevliler mağlûbiyete uğradıkları için Polonya milleti, uğrunda kan dökmekten kaçınmadığı istiklâline kavuşmak fırsatını buldu. Fakat İkinci Dünya Harbi bu istiklâl âşığı milleti en amansız düşmanı Rusyanın boyunduruğu altına soktu. Zira Polonya hükümeti adındaki teşekkülün kamilen Moskova ajanlarından ibaret olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Son hâdiseler Polonyalıların tekrar bağımsızlığa kavuşmak için mücadeleyi göze aldığını gösteren emarelerdir. İyice teçhiz edilmiş muntazam askerî kuvvetler karşısında bu hareketin hemen muvaffak olması beklenemez Yalnız ne var ki ilk adım atılmıştır, bunu elbette diğerleri takip edecektir. . İstiklâl aşkı uğruna kardeş kurşunlarına göğüs geren Polonyalı vatanseverlerin kanı da bu bakımdan boşa akmış sayılamaz. Polonya milleti mücadele azmiyle kurtuluşu hak etmiştir. İstiklâl, artık sade bir zaman meselesidir.

İki Poznanlı
Hürriyete susamışlar

Sovyet Rusya

Tarafsız blok

Zamanımızın dış işleri bakanları dünya meselelerini oturdukları yerden, diplomat raporlarına göre takip ve hal etme usulünü terketmiş gibidirler. Dünyanın dört bucağını gezen J. Foster Dulles ve bakanlık koltuğunu ele geçirdikten pek az sonra Arap memleketlerine ve Yunanistana uzunca bir seyahat yapan yeni Rus Dış İşleri Bakanı Şepilof, yeni modanın alâka çekici birer temsilcisi sayılabilirler. Şepilof da tıpkı Dulles gibi diploması sahasındaki muvaffakiyetlerin mahallinde yapılan tetkik ve temaslarla mümkün olabileceğine inanıyor görünmektedir. Şepilofu Mısır, Lübnan, Suriye ve Yunanistani ziyarete sürükleyen unsur şüphe yok ki, Rusyanın Doğu Akdeniz bölgesinde tarafsız bir blokun teşekkülünü hararetle arzulaması olmuştur. Bu sebeple Arap memleketlerinde büyük bir nüfuza sahip olduğu artık herkes tarafından iyice bilmen Nasır, Şepilofun

temaslarının anahtar noktasını teşkil etmiştir. Nasırı elde etmekle meseleyi yarı yarıya hal etmiş sayılacağını bilen Şepilof bu seyahat için hem en iyi zamanı seçmiş, hem de dağarcığına en cazip teklifleri doldurmuştur. ihtilal rejimine son vererek, Cumhurbaşkanı seçilen Nasır, mücadeleye giriştiği İngilizleri nihayet Süveyşi tahliyeye mecbur bırakmıştı. Kısa zamanda kazanılan bu muvaffakiyetlerin Nasırın başını döndürmemesine imkân yoktu. İşte tam bu sırada Şepilof, Nasır için bir iç prestij meselesi teşkil eden Assouan barajının finansmanının Rusya tarafından yapılmasını teklif ediyordu. Hem de beş para faiz istemeden.. Doğrusu istenirse yem cazipti. Fakat Nasır bu teklifi derhal cevaplandırmadı. Bu husustaki düşüncelerini Moskovaya geldiği zaman açıklıyacağını belirtmekle iktifa etti. Nasırın oltaya gelip gelmediği Rusya seyahati sırasında anlaşılabilecekti

Önümüzdeki günlerde Yugoslavyada vuku bulacak, Nehru - Tito - Nasır üçlü görüşmelerinden sonra ana hatları iyice ortaya çıkacak olan bu tarafsız blok tasarısının tahakkuku şüphe yok ki, bu bölgede batılılar için bir geri adım teşkil edecektir.

Yunanistanın bugünkü konjonktürü Şepilof için ümit verici görünmektedir .Rus Dış İşleri Bakanı Arap memleketlerine yapacağı seyahatten önce Yunanistanın bu müsait durumunu göz önüne alarak Yunanistanı ziyaret tasavvurundan bahsetmiş ve bu arzusunun Yunan liderleri tarafından iyi karşılanmasıyla bu resmi ziyaret tahakkuk yoluna girmiştir. Karamanlis hükümetinin Kıbrıs meselesindeki tutumunun İngilterede hüsnü kabul görmemesi ve bu şantaj politikasının Amerikadan da umduğu desteği bulmaması Şepilofun ziyareti arifesinde

Dimitri Şepilof
Tarafsızlık peşinde

Bulganin ve Voroşilof İran hükümdarlarını karşılarken
Taçlılar ve taçsızlar

Yunanistanda Rusya lehine bir hava yaratmıştır. Şepilof'un kurulması mutasavver tarafsız Akdeniz paktına Yunanistanın da katılması hususunda Başbakan Karamanlisi ve Dış İşleri Bakanı Averofu kandırmaya çalışacağı anlaşılmaktadır.

Yunanistanın bu meseledeki hareket tarzı Birleşik Amerika hariciyesini haklı olarak endişeye sevketmiştir. Amerika, Yunan hükümetine bir nota tevdi ederek Ruslarla bir anlaşma akdetmeleri halinde ortaya çıkacak meselelere işaret etmiştir. Hakikaten kurulması düşünülen bu bloka Yunanistan da katılacak olursa Akdenizin doğu kesimleri - Türkiye sahilleri hariç - tarafsız kalacak, yani Batılıların buralarda üs kurmalarına imkân bulunmıyacaktır. Fakat Yunan liderlerinin Şepilofla yapacakları müzakerelerde aklı selimin ışığından ayrılmamaları ve Batının yüksek menfaatlarını küçük politika oyunlarının üstünde tutmaları ümidi henüz kaybolmamıştır.

Şah Moskova'da

Geçen hafta Kremlin İran hükümdarlarını karşılamaya hazırlamışken Pravda'da bu münasebetle çıkan bir yazı, Komünist liderlerin bu ziyaretten bekledikleri neticenin ne olduğunu ortaya koyuyordu. Pravda'ya göre İran halkının büyük bir kısmı hükümetlerinin Bağdat Paktına girme kararından memnun olmamışlardı. Ahali Bağdat Paktını desteklemekteydi. Rus komünist partisi organının bu çıkısından ne fayda beklediği belli değildir ama, İran Şahının, memleketinin menfaatlarını ve bilhassa bağımsızlık ve hükümranlığını ancak Batılılarla işbirliği halinde olmakla devam ettirebileceğine inandığı bilinmektedir.

İngiltere

Donanma zayıflayınca

Geçen hafta İngiliz Milletler Camiası - Commonwealth - na mensup devletlerin başbakanları Londrada toplandılar.

Tarihi bir gelişmenin mahsulü olan Commonwealth, bidayette İngiltereye bağlı müstemlekelerden teşekkül ediyordu. Fakat zamanla İngilizlerin hadiselere intibak kabiliyetlerinin bir neticesi olarak bugünkü halini aldı. Bugün Commonwealth, Büyük Britanya Krallığı ile dominyonlarından - Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda, Güney Afrika Birliği, Hindistan, Pakistan, Seylân ve Rodezya - ibarettir. Bu dominyonlar bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra gerek İç işlerinde, gerek dış işlerinde tamamen müstakil birer devlet manzarası arzetmektedirler. Commonwealth'e mensup bu devletlerin başbakanları her sene Londrada toplanarak dünya meselelerini gözden geçirir, görüş teatilerinde bulunurlar. İşte geçen hafta Londrada yapılan toplantının sebebi budur. Bu toplantıda alınan kararlar tarafları hiç bir surette bağlamaz. Buna rağmen serdedilen fikirler, başbakanların harici ve dahili politikalarını tayinde-istişari mahiyette de olsa - büyük kıymet taşırlar. Bu seferki toplantıda dış politika görüşleri İngiltereden tamamiyle farklı olan Hindistan ve Seylanın durumları müzakereleri alâka çekici kılmaktadır. Bilindiği gibi Hindistan Başbakanı Nehru, bugün dünya politikasında tarafsızlığın şampiyonluğunu yapmaktadır. Konferanstan sonra Yugoslavyaya gidip Tito ve Nasırla tarafsızlık mev zuunda görüşmeler yapacağı bilinen Nehru'nun Commonwealth toplantı-

sında ortaya atacağı fikirler bu bakımdan da hususi bir alâka uyandırmaktadır. Tito, Nasır ve Nehrunur, açıkça karşılıklı cephe alan Doğu ve Batı bloklarının yanı başında tarafsız bir üçüncü blok teşkil etmek hususunda bir karara varmaları ve bunu tatbike girişmeleri batılı devletleri ciddi endişelere sevket--ektedir. Batılıların Doğu tehlikesine karşı askeri ittifaklara verdiği büyük ehemmiyet Nehrunun hiç hoşuna gitmemektedir. Nehru, askeri ittifaklara ve bilhassa NATO'ya aleyhtardır. Bir NATO üyesi olan İngiltere, Yugoslavya seyahatinin arifesinde Nehru'nun fikirlerini öğrenmekte fayda görmektedir. Commonwealth'in NATO'ya mensup bir üyesi de Kanadadır. Kanada da dünyada bir görüşün şampiyonluğunu yapmaktadır. Bu görüşe göre iktisaden geri kalmış memleketlere yapılacak olan yardımlar tek elden yapılmalıdır. Ancak bu suretle yapılan yardım mukabilinde siyasi nüfuz kazanma kanaat ve ihtimalleri ortadan kalkabilir. Kanada'nın bu görüşünü Londra konferansında da ileri sürmesi ve taraftar toplaması mümkündür.

Maamafih bu siyasi mülâhazaların istişari olmaktan ileri bir kıymet taşıyamıyacağını unutmamalıdır. Commonwealth mensuplarını biribirlerine bağlayan bağlar siyasi olmaktan çok malidir. Bütün üyeler-Kanada hariç - sterlin sahasına dahildirler. Yani paraları sterline bağlıdır. Bu yüzden konferansın esasını mali hususlar ve ticari münasebetler teşkil edecektir. Bu sahada konferansa katılan başbakanlar arasında şimdilik esaslı görüş ayrılıkları mevcut değildir.

Savunma meselelerine gelince. tarafsızlık politikasının hararetli **ta**raftarları olan Hindistan ve Seylanla diğer üyelerin bir anlaşmaya varmaları beklenemez. Bilhassa Seylan'da son seçimlerde Bandaraike'nin iktidarı ele geçirmesinden sonra beliren İmparatorluk camiasından ayrılma ve adadaki İngiliz üslerini kaldırma temayülü gün geçtikçe kuvvet bulmakta ve İngiltereyi endişeye sevketmektedir.

Pandit Nehru
Esrarengiz diplomat

Britanya Milletler Camiası müstemlekeci karakterinin bir icabı olarak parçalanma yoluna girmiş bulunmaktadır. Gün geçtikçe kuvvet bulan hürriyet ve istiklâl prensipleri karşısında bu parçalanmanın durdurulması düşünülemiyeceği gibi bu topluluğa mensup milletlerin bir blok halinde,müşterek hareket etme ihtimali de gittikçe zayıflamaktadır. Bu neticenin şüphe yok ki pek farklı, muhtelif sebepleri vardır. Fakat en mühim amil İngiliz donanmasının eski kudret ve şöhretini kaybetmiş olmasıdır. Eskiden donanma bütün denizlere hakimken üyeler arasındaki bağ daha sıkı, daha sağlamdı ve İngiltere daima ağır basardı.

Bir boşanma, dâvası

Geçen hafta Londrada eve vakitsiz dönen bir koca, karısını yabancı bir erkekle çay içerken bulmuştu. İşin tuhaf tarafı kadın da erkek te çırılçıplaktılar. Hâdiseyi İngilizlere mahsus büyük bir soğukkanlılıkla karşılayan koca, feci surette aldatıldığı kanaatindeydi. Düşündü taşındı ye nihayet kararını verdi: Mahkemeye baş vurup karısını boşıyacaktı. Nitekim öyle yaptı. Mr. Peter Clements'in karısı Mrs. Mildred Clements mahkemede kendini şöyle müdafaa etti: Misafiri ve kendisi nüdisttiler. Bu sebeple çıplaklık onlar için gayet tabii bir **haldi.** Nüdist olmıyan kocası fesatça **düşünerek** durumu olduğundan başka türlü anlamıştı.

Halbuki hakikat bambaşkaydı. Misafiriyle kendisinin çıplaklıklarında hiç bir fena niyet aranamazdı. Hem misafir Mr. Scot Darling, Mrs. Mildred Clements'in yabancısı değil, eski kocasıydı.

Hâkim Samuel R. Edgedale bu müdafaayı dinledikten sonra aldatıldığını sanan kocanın "gayrı meşru münasebet" iddiasıyla açtığı dâvayı reddetmiştir. Hâkime göre nüdistlerin kendilerine göre prensipleri vardı ve nüdist olmıyanlar bunları anlıyamazlardı.

Orta Doğu

Süveyşten sonra

Ürdünün genç hükümdarı Kral Hüseyinin, geçen hafta bir emirle Ürdün Milli Meclisini feshettiğini bildirmesi hiç bir çevrede hayret uyandırmadı. Uzun zamandanberi bütün tazyiklere rağmen İngiltereyle akdedilmiş bulunan anlaşmaları feshe yanaşmıyan Meclisin başına gelecek akibetin bu olduğunu bilmeyen yoktu. Bilinmiyen sadece bunun zamanıydı. Glubb Paganın azliyle ilk başarıyı kazanan İngiliz aleyhtarı cereyanın gün geçtikçe kuvvetleneceği, her gün yeni bir kelle isteyeceği daha o zamandan belli olmuştu. İktisadiyatı tamamen İngilterenin yaptığı yardımlara dayanan Ürdün'de Meclisin feshini, İngiliz askerlerinin buradaki üsleri terk etmek mecburiyetinde kalmalarının takip edeceği anlaşılmaktadır.

Dünya politikasının en girift hâdiselerinin cereyan ettiği bu kesimde gene bütün şimşekler İngilterenin başına yağmış ve ufukları kaplayan siyah bulutların arkasında Nasırın tehditkar yüzü farkedilmiştir.

Kral Hüseyin
İngilizlere paydos

Kral Suud ve Nasır bir Mısır birliğini teftiş ediyorlar
Milyonlar işte böyle gidiyor

Bilindiği gibi, İngiltere Ürdüne istiklâlini veren anlaşmayı imzaladığı vakit bu memlekette askeri üsler kurmak ve bazı menfaatlarını idame ettirmek selâhiyetini mahfuz tutmuş ve anlaşmaya bu hususları temin eden maddeler de koymuştu. Fakat Mısır'da bir ihtilâlle iş başına geçen Nasır ve arkadaşları, rejimlerinin devamını temin için Mısır halkının nazarlarını dış siyasette kazanılacak muvaffakiyetlere çevirmeyi prestijleri için lüzumlu bulmuşlar ve esasen müsait olan bir vasatta derhal Arap devletlerinin liderliği payesine yükselmişlerdir. Bu harekette Nasır ve arkadaşlarının elindeki bayrak "Arap memleketlerini yabancı nüfuzdan kurtarmak"tı. Bu yabancı nüfuzun temsilcisi İngiltereydi. Ne var ki, Nâsır'ın İngilizleri bu bölgeden atmak için girişilecek mücadeleye yetecek kadar parası yoktu. Fakat bir başka Arap devleti, Suudi Arabistan, bu işe milyonlar dökecek kadar zengindi.

Suudi Arabistanın servetini temin eden Aramco'ydu. Aramco bir petrol şirketiydi ve Kral Suud ile Amerikalılar tarafından kurulmuştu. Arabistanın zengin petrol kaynakları hem Suudu, hem de şirketin Amerikalı hissedarlarını kısa zamanda altına ve dolara garketmişti. Bütün Suudi Arabistan kralın malı sayılıyordu. Bu toprakların üzerinde yaşıyan halkın hayat seviyesi çok düşüktü. Fakat Kral Suud petrolden gelen milyonları nasıl yiyeceğini bilemiyordu. Aldığı Cadillac'lar yaptırdığı saraylar dünyanın diline destan oluyordu. Nihayet Nasır, Kral Suudu milyonlarını sarfetmek için başka yollar bulunduğuna inandurabildi. Bu tarihten sonra Nasırın elebaşılığını yaptığı İngiliz aleyhtarlığının masraflarını ödemek şerefi de Kral Suuda kaldı.

Suudi Arabistanın bu yeni rolü, Orta Doğu meselelerinde İngiltereyle Amerikanın arasını açan amillerden biri oldu. İngiltere, buraya akan Amerikan dolarlarının başına açtığı işlerden Amerikayı da mesul addediyor ve müttefikinden buna bir son vermesini istiyordu. Amerikalılar ise bu zengin petrol kaynaklarını elden kaçırmamayı, Orta Doğudaki İngiliz menfaatlarından çok daha ehemmiyetli buluyorlardı.

Bu bakımdan üzerinde güneşin batmadığı imparatorluğun bu bölgeden elini eteğini çekmesine az zaman kalmış bulunmaktadır. Ürdünde iktidarı elinde bulunduran hükümet, Kral Hüseyini Millî Meclisi feshetmeye kolaylıkla razı ettiği gibi, yeni seçimlerle tamamiyle kendine müzahir bir Meclis kurmakta da zorluk çekmeyecek ve İngiliz askerleri Ürdündeki üslerinden de yakında çekileceklerdir.

K A D I N

Ankara

Şehirden köye

Birşeyi ıslah etmek ,az çok onu değiştirmek demektir. Şunu daima unutmamalıyız ki, neden icabettiğini iyice anlamadan hiç kimse bir itiyadı değiştiremez. Binaenaleyh eski itiyatları değiştirmek kolay ve çabukça olacak bir iş değildir".

Ev ekonomisi yayım müşaviri Eleonara Davis, Nisan ayında verdiği bir konferansta Anadolunun dört bir köşesine gidecek olan ev ekonomisi mütehassıslarına bu şekilde hitab ediyor, onlara sabırla yavaş yavaş ve bıkmadan çalışmayı tavsiye ediyordu. Bu idealist Türk kız ve kadınları şimdi Anadolunun 10 vilâyetine dağılmış bulunuyorlar. Bunlar köylere kadar inip kadınları muhtelif mevzularda aydınlatıyor, toplantılar, demonstrasyonlar, konferans ve karşılıklı hasbıhaller yapıyorlar, film gösteriyorlar ve böylelikle fikri bir kalkınmayı temine çalışıyorlar.

Sıhhat ve sağlık, beslenme, kışlık yiyeceklerin muhafazam, çocuk bakımı, giyim, hamile kadınların bakımı, ev tanzimi, evde ilk yardım, enerji, zaman ve para tasarrufu hep onların el attıkları mevzulardır. Konforsuz köy evlerinde bütün bu bilgilerin ne derece eksik olduğunu tasavvur etmek zor olmasa gerektir. Oysa ki, mütehassıslar tarafından köye kadar götürülen bu bilgi şehirlerde yaşıyan kadınlara dahi çok faydalı olabilir. Meselâ çalışmayı kolaylaştırma mevzuu, meselâ domates suyu konservesi yapmak, çocuk oyuncakları imali kolay metodlarla basit fakat pratik dikiş, ev tanzimi bugün sadece köy kadınının değil her ev kadınının meseleleridir.

Ev *ekonomisi mütehassısları*

Ziraat Bakanlığına bağlı olan ev ekonomisi mütehassısları yüksek tahsil yaptıktan sonra dokuz ay hususi bir eğitime tabi tutulan hanımlardır.

İkinci partide ise lise mezunları da bu kurslara kabul edilmiştir. Üniversitede, bir ev ekonomisi kürsüsü ihdas edilince elemanlar, Anadolunun her vilâyetine ve kazasına gönderilebilecek kadar fazlalaşacaktır.

Bir renkli film

Karanfil sokağındaki Ev Ekonomisi Yayım Merkezinde Miss Eleonara Davla ve yardımcıları o gün güzel bir renkli projeksiyon seyrediyorlardı. Bu, insanı Ankaradan Anadolunun en ücra ve en sevimli köşelerine götüren bir film gibi idi.. Miss Eleonara Davis bu resimleri bizzat çekmişti. Çünkü gittiği yerlerde bazı uyanık köylü kadınlarının pratik ve yeni buluşlarla daha kolay bir hayal yaşadıklarını müşahede etmişti. Bu resimleri daha geri kalmış köylerde gösterip "siz de böyle yapın" demeyi düşünüyordu. Bu buluşlar hem hemşehrileri tarafından yapıldığı için kadınları daha çabuk ikna edebilirdi hem de mahalli ihtiyaçlara ayak uyduran şeylerdi.

Meselâ bütün Anadoluda kadınlar daima yere iğilerek iş yapıyorlardı. Bu insanı iki misli yorardı. Halbuki bazı köylerde kadınlar mutfaktaki ocaklarını duvarın içindeki bir oyuntuya yerleştirerek yükseltmiş, kenara raflar yaparak, malzemeyi gayet temiz şekilde eski konserve ve yağ tenekelerine yerleştirerek raflara dizmişlerdi.

Bir köylü, evinin dışına yerleştirdin su deposunu boru ile eve bağlamış böylece evine "akar su„ temin etmişti. Dağlık bir mıntıkada ise bir başka köylü, karısına teraslı bir mutfak icat etmişti. Odanın bir tarafında duvar yoktu ve açılıp kapanan büyük bir tahta kepenk, iyi mevsimlerde, mutfağı cazip bir teras haline getiriyordu.

MÜNAKAŞASIZ HAYAT

Jale CANDAN

Meğer dünyanın en mesut kadını Sevilla Podrez Varilla imiş, en mesut erkeği de Juan Podrez Varilla. İspanya'da yaşıyan bu mesut çift 33 yıllık izdivaç bayatlarında, bir kere dahi münakaşa veya kavga etmemişler. Bunun için de Bilbao şehrinin Belediye meclisi, 35 yıl dirlik düzenlik içinde yaşıyan çiftin müstakbel nesillere nümune teşkil etmesi için, heykellerini dikmeğe karar vermiş. Üstün kabiliyetleri, zekâları, kahramanlıkları veya cesaretleri yüzünden heykelleri dikilmiş pek çok meşhur insan vardır ama, öyle zannediyorum ki, hiçbiri Podrez Varilla ailesinin ulaştığı şöhret mertebesine ulaşamamıştır: Kavgasız yaşamak, kahraman olmaktan çok daha zor olsa gerektir.

Yalnız insanı düşündüren bir nokta var: Bir karıkocanın 35 yıl hiç münakaşa etmeden yanyana yaşaması ne derece mümkündür?.

Doğrusu Podrez Varilla ailesine bir mektup yazıp bu sırrı öğrenmeyi çok arzu ederdim. Münakaşadan maksat azılı bir ağız kavgası ise, ona diyeceğim yok. Ama bir karı kocanın müşterek hayatında karşılaşması mukadder olan bazı fikir ve görüş ayrılıklarını ifade için baş vurulan münakaşa mevzubahis ise, durumu anlamak cidden zorlaşmaktadır.

İzdivaç hakkında kitaplar yasan mütahassıslara sorarsanız, aralarında hiçbir fikir ve görüş ayrılığı olamıyacak kadar birbirlerine benziyen çiftlerin izdivacı hiçbir zaman ümit edilebileceği gibi mesut bir izdivaç olamaz. Bunlar en tatsız ve en renksiz izdivaçlardır. Can sıkıntısı ve fantaziden mahrumiyet bu izdivaçları çabucak çökertir.

Şu halde dünyanın en mesut çifti ilân edilen Varilla'ların her mevzuda, daima aynı şekilde düşünen insanlar olduğunu kabul etmek yersiz olacaktır. Akla sn ihtimal gelebilir: Çiftlerden birisi çok uysaldır ve mukabil tarafın bütün hareketlerini, her türlü fikir ve görüşünü kayıtsız şartsız kabul etmiştir. Fakat böyle bir hürriyetsizlik ve teslimiyet de aileyi saadete götüremiyecek ve makbul sayılamayacaktır. Şu halde en kuvvetli nazariye sudur: Karı koca zaman zaman münakaşa etmişlerdir ama bu münakaşayı daima müspet bir netice elde etmek, anlaşmak, daha mesut olmak için kabul etmişlerdir. Birbirlerinin zıddını söylemek, birbirlerini yemek ve hiçbir netice peşinde koşmaksızın birbirlerinin kalbini kırmak, kavga çıkarmak için değil.

Meselâ, hayal bu ya, bir gün Sevilla, kocasına taksitle çamaşır makinesi almayı teklif etmiştir. Ama Juan taksit usulünü sevmemektedir, karısına ikramiye ayım beklemesini söylemiştir. Sevilla bu fikre itiraz etmiştir. Fakat ağşlıyarak, bağırarak hizmetçilikten ve sefaletten bıktığını söyliyerek değil sükûnetle, izah ederek, itiraz etmiştir: Vakıa taksit usulü ile bir miktar fazla para ödiyecektir ama buna mukabil artık çamaşırcı getirmiyecek, böylece başka bir taraftan vereceği bu fazla parayı telafi edecektir. Juan biraz yumuşamıştır, hatta karısına tamamiyle hâk vermiştir ama hemen razı olur gibi görünmek istememiş, gazetesini okumaya başlamıştır. O zaman Sevilla da öfkelenmiş, kocasını kıs kıs güldüren bazı şeyler söylemiştir. Ne mi demiştir? Kimbilir, ihtimal çamaşır makinesinden vazgeçtiğini fakat yeni b?r manto yaptıracağını ve saire... Hattâ belki Sevilla o akşam pek te mesut bir kadın olmadığını düşünmüştür. Ama ertesi gün, kapı çalınıp ta eve gıcır gıcır bir çamaşır makinesi gelince, o kendisini bir kat daha mesut hissetmiştir..

Görüş ve fikir ayrılıklarından doğan müspet niyetli münakaşa, terbiye ve nezaket hudutlarını aşmadıkça hem verimlidir, hem de zannedersem izdivaç hayatının biraz da tuzu biberidir. En büyüğünden en küçüğüne kadar davasız hiçbir insan topluluğu mevcut olamıyacağına göre tamamiyle meselesiz tamamiyle tenkitsiz, münakaşasız bir aile birliği dahi tasavvur etmek güçtür. Fikirler çarpışır yeni fikirler doğar. Zekâ ile yapılan münakaşalar yeni anlaşmalara, yeni sevgi tezahürlerine yol açar, aile bağlarım büsbütün kuvvetlendirir.

Hem de rivayete göre aşk, birçok çiftler arasında ilk kavgadan sonra doğmuştur.

Bir başka fotoğrafta 2 yaşında bir kız ayağında sert takunyalarla görülüyordu. Ev ekonomisi mütehassısları, bu küçük kızın resmini gösterecekler, fakat bunun mahzurlarını da dinleyicilere iyice anlatacaklardı.

Ya ipe çamaşır seren kadınların fotoğrafı neden çekilmişti? Çünkü Anayolunun birçok köylerinde ipe çamaşır asmayı bilmezlerdi de ondan..

Gözle eğitim

Amerikan öğretim metodunda *göz* kulak kadar, belki kulaktan fazla ehemmiyet kazanmıştı. Bunun isin ev ekonomisi mütahassısları da gittikleri köylerde bol, bol film ve projeksiyon göstereceklerdi Yalnız bu film ve projeksiyonlar o derece cazipti ki, çoluk çocuk birden içeriyi dolduruveriyor, dinleyiciler öğrenmek arzusuna biraz da eğlenmek arzusunu katıyorlardı. Onun için' filmden ziyade "Flanelgraf" metoduna itibar ediyorlardı. "Flanelgraf" içi fanile ile kapalı büyük bir tavla kutusu gibi birşeydi. Dinleyicilere izah edilecek şeyler resimlerle bu fanilenin üstüna tespit edilerek anlatılıyordu. Resimlerin fanileye tespiti gayet kolaydı çünkü her resmin arkasına bir zımpara kâğıdı parçası yapıştırılmıştı ve bu, derhal fanileyi tutuyordu. Meselâ Adanada, karasinekler vasıtasıyla bulaşan bir göz hastalığı, o kadar güzel bir şekilde canlandırılıyordu ki, 'Flanelgraf" ta bunu seyreden her anne masum yüzlü yavrucakla, hain kara sineği hafızasından hiç silemiyor, derhal öğretilen tedbirleri hatırlıyordu.

Ateşsiz ocak

Köylerde tatbik edilecek olan bu usul, o derece Muvaffak olmuştu ki ev ekonomisi mütahassıslarından Ziraat Mühendisi Saadet bunu Ankaradaki evinde de tatbik edecekti. Gene Ziraat mühendisi Süheylâ Teoman bu ocakta pişirip yediği kuru fasulya, pilâv ve koşafı hiçbir zaman unutamıyacağını söylüyordu. "Ateşsiz ocak" bir tahta sandıktan, bir saç veya teneke kutudan, iki tuğladan ibaretti.

Tahta sandık yere konulup, içine biraz d a h a k ü ç ü k olan bir teneke veya sac kutu yerleştiriliyordu. Bu saç tutunun etrafında harareti izole edecek toz amiyant ve bir miktar aldı vardı. Bundan sonra sandık ile kutu arasına bol bol saman veya kâğıt doldurulabilirdi. Ocak bu şekilde, hazır olunca yapılacak şey çok basitti: pişirilecek yemeği tencereye koyup bir defa kaynatmak ve bir defa kaynadıktan sonra tencereyi ocaktan açıp teneke kutunun içindeki kızgın iki tuğlanın üstüne oturtmak sonra tenekenin kapağını kapatıp üstünü bir ot yastığı koymak ve en üstünü de gene sandığın kapağı ile kapamak.

Bu yemek üç saatte, kendi kendine fevkalâde lezzetli olarak pişer.. Karanfil sokağında, bu tecrübe yapılırken tek tencere yerine üçlü bir sefertası konmuştu ve üç sefertasındaki yemek te üç **saatte** kendi kendine pişmişti. Yanma tehlikesi yoktu. Tek bir defa kaynatılmakla, yemek yalnızca kızgın tuğlaların harareti ile pişiyordu .Hem ateş ekonomisi, hem zaman ve gayret ekonomisi mevzubahisti. Çünkü sabahleyin tarlaya gidecek olan kadın, yemeğini bir defa kaynatıp ateşsiz ocağına yerleştirecek, öğleyin gelince onu hazır ve sıcak bulacaktı..

Buzsuz buz dolabı

Karanfil sokağında, insan doğrusu mucize kabilinden şeyler duyuyordu. Haydi ateşsiz ocağı anlamıştık ama ya buzsuz buz dolabı nasıl işti?.

Buzsuz buz dolabı yaz için bir züğürt tesellisi değildi: Bu çıtalara gerilmiş tellerden yapılmış bir dolaptı. Rafları da kümes telinden yapılmıştı. Bu tel dolap içi su ile dolu bir büyük tepsiye oturtulmuştu. Üstünde de gene, içi su dolu bir başka tepsi vardı. Temiz bir bezle bu tel dolabı iyice sarıp, bezin bir ucunu yukarki tepsiye bir ucunu aşağıki tepsiye batırmak lâzımdı... Bez bir yandan ıslanıyor, bir yandan kuruyordu ve bu sayede dolabın içindeki yemekler dışarının hareretinden 8 derece kadar düşük bir hararette muhafaza ediliyordu.

Vaktiyle Amerikada bunu çok kullanmışlardı. Şimdi bile elektriği olmıyan yerlerde yumurtalar, bu buzsuz buz dolabında saklanıyordu.

Cemiyet

Kadın erkekten zayıf mıdır?

Son zamanlarda memlekette birçok din dergileri çıkmaktadır. Eğer bunlar halka, ahlâk kaideleri üzerine dayanan dinimizi olduğu gibi tanıtabilirse sevinmek lâzımdır. Bir cemiyet ancak ahlâk ve fazilet prensipleri aşılanarak yükseltilebilir. Fakat bunlar gene bir takım yanlış tefsirlerle cemiyet hayatımızı uyuşturma siyaseti güderlerse bizim de yapacağımız şey, her mak, mücadele etmektir.

Nedense din derdemez birçokları taassuba sapmayı ilk vazife sayıyorlar. Bunların 1 numaralı mevzuları kadının dışarda çalışmasına engel olmaktır. Bunun için, kadına sözde en cazip yoldan hitab edilmektedir: "Kadın bünyece zayıftır, tıbben bu çoktan kabul edilmiştir. Onun için kadın evde oturmalı yalnızca ev işleriyle iştigal etmelidir."

Bütün ileri cemiyetlerde, kadınlar dışarda çalışıp hayatlarını kazanmaya teşvik edilirken bizde, din yolu ile, yapılan bu aksi ve yanlış propagandayı hoş karşılamak imkânsızdır. Zaten kadınların evde kapatılıp kalmaları için ileri sürülen esbabı mucibe tamamiyle sakattır. Evvelâ en sön araştırmalar şunu ispat etmiştir ki "ev işleri" ağır bir işçinin sarfettiği gayretlere muadil bir gayret icab ettirmektedir. Binaenaleyh zayıf bir bünyenin rahatça ev işleri ile iştigal etmesi mevzubahis olamaz. Kadın asırlardan beri, ev işini, rahat ve kolay olduğu için değil, vazifesi olduğu için ve fedakârlıkla yapmıştır.

Fakat bu yanlış mütalâaya verilecek en güzel cevap son zamanlarda, salahiyetli kimseler tarafından ortaya atılan "kadın üstünlüğü'' iddiasıdır.

Belki bu iddia da yersizdir ve belki birçoklarımıza mübalâğalı görünecektir ama yanlış noktaları varsa da "kadının tıbben erkekten zayıf olduğu" iddiasını tamamiyle çürütmüş, yok etmiştir. İşte bunun için de bizim, son zamanlarda bütün dünyada kadın bünyesi üzerinde söylenen şeyleri bilmemiz lâzımdır.

Kadınlar daha çok yaşarlar

Kadınların erkeklerden daha çok yaşadıkları artık reddedilmez bir hakikat olarak "tıb" tarafından kabul edilmiştir...

Zayıf görünmekten hoşlanan kuvvettiler

Havva anadan miras kalan bir politika mı ?

Erkekler dolarken ortalama olarak, an çok 65 yaşına kadar yaşamayı ümit edebilirler. Kadınlar için ise bu yaş haddi 71 dir.

Kadının tabii üstünlüğü

Meşhur Amerikalı biyolojist Ashley Montaigu kadınların **erkeklerden** daha fazla yaşamasını doğrudan doğruya onların bünyelerindeki tabii üstünlüğe bağlamaktadır. Ashley Montaigru'ye **göre** kadın, yaradılıştan, daha üstün, **daha** dayanıklı ve mukavim bir bünyeye sahiptir. Biyolojistin bu mevzuda yazdığı son kitap, tezini ispat edecek binbir misalle doludur: Evvelâ kadınlar hastalıklara karşı erkeklerden daha mukavimdirler. Kalbleri daha sağlamdır, **sinir** sistemleri daha kuvvetlidir. Sonra, kadınlar, irsi hastalıkları doğururken çocuklara geçirirler ama kendileri bu hastalıklara nadiren **tutulurlar.**

Beyin ağırlığı

Vücut ağırlığı da, nazarı itibara alınınca şu hakikat meydana çıkmıştır ki kadınların beyin ağırlığı erkeklerden fasladır. Kadınların refleksleri de daha iyidir. Onlar daha becerikli, daha sakindirler. İcab ettiği anda, mühim anlarda erkeklerden daima daha kuvvetli olmasını bilmişlerdir; meselâ bir kan alma merkezinde yapılan istatistik, erkeklerin kadınlardan beş alta defa daha fazla nispette bayıldıklarını göstermiştir...

Yeni doğan çocuklar

Bütün bunların haricinde, düşündürücü bir nokta daha Vardır; Teni doğan bebeklerde ölüm nispeti oğlan çocuklarda kızlara nazaran çok daha fazladır. Bugün çocuk bakımı çok İlerlediği halde bu nispet değişmeden devam etmektedir. Demek ki, erkek daha doğduğu günden itibaren, kadına nispeten daha az mukavimdir, İşte dünyaya gelen erkek çocuk miktarının her yerde kızlardan fazla oluşuna sebep te belki erkek çocukların daha çok ölmesidir. Çünkü tabiat yeni doğan çocuklar arasında bir muvazene temin etmek hedefini gütmüştür. Zira, iki yaşında kız ve erkek çocuk miktarı hemen her yerde birbirine muvazidir.

Hisler

Âshley Montaigu tarafından ortaya atılan bu iddialar birçok selâhiyetli doktorlar tarafından tasvip edilmiştir. Kadını asırlar boyunca zayıf gösteren şey bünyesi değil, hislendir. Cemiyetin ahengi için bunun böyle olması lâzımdır.. Kadın bir çok hassasiyet gösterilerinde bulunur, zayıf görünmek ister. Onun bu hali Cemiyet hayatında hoş bir fren vazifesi görür. Ama şûrasını da inkâr etmemeli ki kadın en zayıf yapan hisleriyse, gene onu zamanında en kuvvetli kılan da bu hislerdir. Fare görününce bağırıp kaçan kadın çocuğu, vatanı ve mukaddes Saydığı şeyler için değme erkeğin yapamıyacağı kahramanlığı gösterir; kuvvetti, sert, hatta bazan merhametsiz olabilir. Kadın bünyesi erkeklerlnkinden kuvvetlidir ama kadın kuvvetini beş yere harcamaz.

Parisli berberler arasındaki müsabaka

Kuş kondurmuşlar

Paris

Saçlar

Eski zamanda kadınlar gayet ustalıkla yapılmış bukleli, yüksek tepeli saçlarla dolaşırlarmış. Başlarında kuş yuvaları mı yokmuş, gemiler mi, saksılar mı? Saçlarını muhtemelen aydan aya yıkar, aydan aya tararlarmış. Çünkü bu saçlara şekil vermek için berberler öyle ilâçlar kullanırlarmış ki saçlar adeta beton arme olurmuş. Sonra kadınlar dayanamamışlar saçlarını kısacık kesip rahat rahat suya girmeye, taranmaya fırçalanmaya başlamışlar. Medeni bir zihniyet, salkım saçak saça, acayip şekilli saça tehammül edememiş. Ama gene de muhtemelen, usta berberle rin kalbinin bir köşesinde eski günlerin hasreti kalmış. Geçenlerde Pariste sanatkâr berberler, tertip ettikleri bir saç müsabakasında, öyle başlar hazırlamışlar ki seyirciler gözlerine inanamamışlar.. Hiç öyle saçlar, rüzgâra yakalanmış gibi tel, tel havada durur muymuş?. Hiç saçtan kuş yuvası, saçtan lâle, saçtan kuş kanadı olur muymuş?. Neden elmasın, saltanat bir gecelik olduktan sonra! Üstelik berberlerde de bu kadar maharet varken!.

Sosyal Hayat

Tenis Klübünde bir gece

Cumartesi akşamı Tenis Klübünün yemekli gardenpartisine gidenleri ilk karşılayan, hemen giriş kapısının yanında kızarmakta olan iştah açıcı döner kebaplardı. Sonra da tüy gibi, renk renk "streples" elbiseler giyinmiş genç tenisçi hanımlar, zarif jestlerle misafirlere "hoş geldiniz" diyorlar ve onları bahçedeki masalarına kadar götürüyorlardı. Biraz serin, fakat aydınlık ve güzel mehtaplı bir gece idi. Ankaranın güzel yaz gecelerinden biri..

Servis yapan erkekler

Geceyi tertip edenler büyük bir pratik zihniyet ve anlayış göstermişlerdi. Garson beklemek ve garson çağırmak külfetleri hemen hemen kaldırılmış, içki meselesi fiş usulü ile halledilmiş, yemek servisi ise misafirlere bırakılmıştı. Misafirler hiç nazlanmadılar: Döner kebabın kokusu o kadar nefisti ki, erkekler derhal sıraya girdiler ve ilk tepsi bir hamlede bitiverdi Fakat devamı vardı ve kilo vermek için oynayanlara o gece iki tuzak kurulmuştu: Pilâv ve kebab.. Sonra açık; hava da bir hayli iştah açıyordu.. Zaten açık haya birçok bakımlardan faydalı idi: Erkekler smokinlerini naftalinden çıkarıp giyinmemişler miydi? Geceyi tanzim edenlerin yegâne kusuru bu olmuştu. Davetiyelerdeki "frak ve smokin" kaydı birçok davetlileri lüzumsuz bir külfete sokmuş, üstelik bu usule riayet edenleri biraz "yabancı" bırakmıştı. Çünkü klübün müdavimleri smokinsiz gelinebileceğini- pek âlâ biliyorlardı ve öyle yapıp rahat etmişlerdi.

Dans ve elbiseler

Yemek bitince, dans pisti hücuma uğradı. Fakat izdiham yoktu. Müzik güzel, pist ferahtı. Üşüyen hanımlar vals yaparken ısındılar. Bazıları da içerdeki piyango odasında kazandıkları ipeklileri omuzlarına sarıyorlardı. Siklamen emprime tualetli sarışın bir hanıma koyu siklamen parlak bir ipekli kumaş çıkmıştı. Bir ara onu "sari" gibi vücuduna sardığı görüldü.

Bazı hanımlar üstü çıplak, zengin etekli hışırtılı elbiseler giyinmişlerdi Bazıları ise, vücudu saran dar elbiseler., Açık beyaz aveterli bir hanım nazarı dikkati celbediyordu.

B A S I N

Gazeteciler

Garip bir mektup

Geçen hafta sonunda İstanbul ve Ankara gazetelerinden bazılarının sahipleri, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürü Muammer Baykan'ın imzasını taşıyan resmî bir mektup aldılar. Bu mektubu okuyup da hayretler içinde kalmamak mümkün değildi. Gazete sahiplerinin arasında yarım asra yakın matbuat hayatı olanlar bile Türkiye'de rejimin türlü devirlerinde böyle bir mektup almamışlardı. Basın Tayın Genel Müdürü Hürriyet, Ulus, Tercüman, Dünya, Vatan, Ticaret Postası gazetelerinin sahiplerinden soruyordu: Parlamento muhabirleri 27.6.1956 Çarşamba günü dinleyiciler locasında müzakereleri takib ederken Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 216 ncı maddesinin ikinci fıkrasındaki nizamlara aykırı hareket ettikleri için Meclisten çıkarılmışlardı. Bu gazeteciler bir daha B.M.M. ne giremiyeceklerdi. Gazeteciler bu hareketlerini gazete sahiplerinin verdikleri talimata uyarak mı yapmışlardı, gazete sahipleri muhabirlerinin hareketlerini tasvib ediyorlar mıydı?

Mecliste olanlar

Büyük Millet Meclisinde "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri" hakkındaki kanun tasarısı müzakere ediliyordu. Vatandaşa Anayasa ile tanınan hak ve hürriyetlerden biri bahis mevzuu olduğu için Meclisin bu toplantısı büyük bir ilgi toplamıştı. Dinleyici localarında ayakta duracak yer bile kalmamıştı. Hele gazetecilerin hali görülecek şeydi. Meclis dinleyiciler locasında ön sıradaki 13 koltuk gazetecilere ayrılmıştı. Halbuki Meclis muhabirlerinin sayısı bunun çok üstündeydi. Meclisin en sakin günlerinde bile n müzakereleri en az yirmi muhabir takib ederdi. Mühim günlerde ise İstanbul'dan, İzmir'den ve daha başka yerlerden gazeteciler gelirlerdi. Böyle günlerde gazeteciler çok müşkül durumda kalırlar, müzakerelerin harareti azalınca hemen koridora çıkıp biraz hava alırlar, uyuşmuş ayaklarını dinlendirirlerdi. O gün de Meclisin mühim günlerinden biriydi. Gazeteciler koltuklarında ikişer üçer oturuyorlar, birbirlerinin sırtında not alıyorlardı. Muhalefet partilerinin sözcüleri kanun tasarısı hakkındaki görüşlerini izah etmişlerdi. Muhalefet Meclisi terkediyordu. Müzakereler o andan itibaren gazetecilik bakımından ehemmiyetini kaybetmişti.

Nümayiş sayılan hareket

Muhalefet milletvekilleri salondan çıkarlarken gazeteciler locasında da 11 gazeteci ayağa kalkmıştı: Dışarı çıkıp biraz dinlenecekler, sıkışık oturan arkadaşları da biraz ferahlıyacaktı. Demokrat Partili milletvekilleri muhalefetin Meclisi terkedişinin psikolojik tesiri altındaydılar. Başlarını gazeteciler locasına çevirmişler, koridora gitmekte olan gazetecilere bakıyorlardı. Yüzlerindeki ifadeden bu en tabiî harekette bir mana, bir maksat aradıkları hissediliyordu. Dışarı çıkan gazetecilerden bir kaçı hemen aşağıya koştular. Meclis gazinosuna giremedikleri için, orada kapının önünde durup içeriye, grup odalarına haber gönderecekler, konuşan hatiplerin konuşmalarına ait zabıtları isteyeceklerdi. Tam bu sırada Meclisin gazetecilere her zaman nezaketle muamele eden Emniyet amiri sert bir sesle "Dışarı çıkacaksınız buyurun, kartlarınızı da verin" diyerek gazetecilere doğru yürüdü. Muhabirler şaşırmışlardı. Ne oluyordu? Hiç birinin Meclisten çıkmağa niyeti yoktu. Meclis müzakerelerini sonuna kadar takib etmek vazifeleriydi. Aksi halde vazifelerini tam yapmamış olurlardı. Emniyet amirine Meclisten dışarı çıkmağa niyetleri olmadığını söylediler. Emniyet amiri İsrar ediyor, gazetecilerden kartlarını iade etmelerini istiyordu. Bu sırada oraya bazı milletvekilleri de gelmişler gazetecilerle Emniyet amiri arasındaki konuşmaları merakla dinliyorlardı. Bunlardan biri öne doğru ilerledi, gazetecilere "Beyler burada münakaşa etmeyin, size ne diyorlarsa onu yapın". Aynı zat Emniyet amirine de sert bir tavırla "Siz de Meclis idare Amirliğinin emrini derhal yerine getirin. Beyleri yukarı götürüp isimlerini tespit edin." Bu zat Meclis İdare Amirlerindendi. Emniyet amiri, İdare Amirinin bu emrini alınca gazetecileri pürhiddet yukarı davet etti. Bu arada bazılarının merdiveni çıkmalarına da "yardım" ediyor, "arkadaşlar yürüyün, beni zor kullanmağa mecbur etmeyin" diyordu. Yukarda müzakere salonundan çıkan gazeteciler isimlerini ve mensubu bulundukları gazeteleri polise bildirdiler. Emniyet amiri kendilerine Meclis İdare Amirliğinin kararını tebliğ etti. O günkü müzakereleri takib edemiyeceklerdi.

Nümayiş

Daha sonra, "Toplanma ve Gösteri Yürüyüşleri" tasarısının müzakeresi bitmek üzereydi ki Başbakan Meclis kürsüsüne çıktı. Böyle **bir** kanuna neden lüzum görüldüğünü açıklıyordu. Adnan Menderes "memlekette nizam ve mesuliyet fikrinin ne derecelerde ortadan kalkmış olduğunu" o gün Mecliste cereyan eden bir hâdiseyle ispat ediyordu: "Muhalefet demin burada vazı sahne edercesine evvelden düşünülüp tertib edilmiş nutuk ve hareketleri telif ederek bu salonu terkeylerken, samiin locasında hareket siz bulunmak mecburiyetinde olan **bir** takım muhalefet gazetecilerinin onlarla beraber ayağa kalkıp gitmesi, bu memlekette nizam fikrinin ne derecelere kadar zayıflamış olduğunu açıkça göstermektedir. Burada, millî iradenin tecelligâhı olan bu mukaddes çatının altında, millî iradenin bizzat mümes-

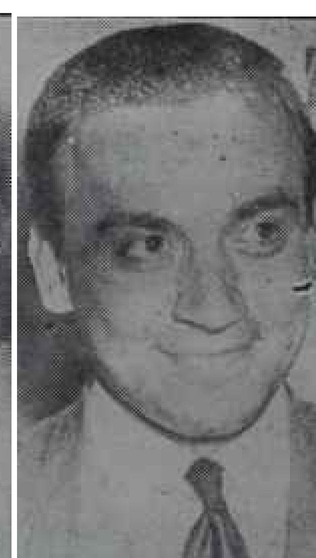
E. Örtülü

H. Tuncalı

***S.* Yalçın**

G. Yerdeş

Bir sigara uğruna..

sili olan Büyük Millet Meclisi karşısında nümayiş yapacak kadar cüretlerini ileri götürmüşlerdir. Demek oluyor ki tedbir almak zamanı gelmiş, hattâ geçmiştir bile!" Başbakanın bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi-gazetecilerin o gün dinlenmek, sabit almak, su içmek için salondan ayrılmaları bir nümayiş telâkki edilmiş ve cezalandırılmak istenmişti. Netekim ertesi günü çıkan Zafer gazetesi "Mecliste yapılan çirkin bir nümayişten" bahsediyor, bu 11 gazetecinin bir daha Meclise alınmıyacaklarını haber veriyordu. Demek ki gazeteciler Anayasaya göre alenî olan Meclis müzakerelerini takipten alakonacaklardı. Gazetecilik bir âmme hizmeti olduğuna göre mesleki faaliyetlerinin en mühim bir kısmının tahdit edilmesiyle âmme hizmetlerinden mahrum edilmiş oluyorlardı. Bu ise ağır cezalı suçlarda tatbik edilen feri cezalardan biriydi. Gazeteciler Meclis salonunu mesleki mecburiyetleri icabı terketmekle bu kadar ağır bir suç mu işlemişlerdi. Sonra Meclis İçtüzüğünün 216 ncı maddesinde nizamlara aykırı hareket edenlerin, müzakereleri tasvib ettiklerini veya etmediklerini belli eden hareketlerde bulunanların daimi olarak Meclise kabul edilmiyeceklerine dair bir sarahat ta yoktu. Kaldı ki gazeteciler öteden beri istedikleri zaman salondan çıkabilirlerdi. Gazetecilerin samiin locasında "hareketsiz bulunmaları" tasavvur dahi edilemezdi. En azından not tutmak için hareket etmek zorundaydılar. Sonra Meclis dışında, şehrin herhangi bir yerinde mühim bir hâdise olduğunu duyabilirler ve hep birden oraya, hâdise yerine gidebilirlerdi. Meclis müzakerelerini takib edenler öteden beri gazetecilerin zaman zaman salondan çıktıklarını bilirlerdi. Hattâ bazan salonda tek gazetecinin bile kalmadığı olurdu. Bu giriş çıkışlarda kimse bir maksat aramamıştı. O gün gazetecilerin salondan çıkışlarının muhalefetin Meclisi terkediş anına rastlaması bazı kimseleri kuşkulandırmıştı; acaba bu çıkışın gizli bir maksadı mı vardı, gazeteciler "gösteri yürüyüşleri"ne dair tasarının görüşülmesi sırasında bir posteri mi yapmak istemişlerdi. Dinleyici localarından da kalkanlar olmuştu. Yoksa ortada bir tertip mi vardı? "Nümayiş" hâdisesinden iki gün sonra Zafer gazetesi "Anarşist Tavırlı Komik Bir Taife" başlıklı, tek yıldız imzalı yazıda bu gazetecilere en ağır ithamları savuruyor, "nümayiş" i muhalefetin tertiplediğini iddia ediyor, "acaip bir matbuat telâkkisinin mensupları olan" gazetecilerin "daha dün Devlet Reisinin ikametgâhını tarassud etmek gibi bir garabetin mes'ulü olarak yakalanıp posta edildiklerini" hatırlatıyordu.

Basın toplantısını terkedenler

Bizde tuhaf bir gazetecilik anlayışı hâkimdi. Gazeteci bir haberi tahkik için dahi olsa Cumhurbaşkanlığı köşkü civarına gidemezdi. Amerikada ise Beyaz Saray muhabirleri diye sayıları bir hayli kabarık bir gazeteci grupu teşekkül etmişti. Bunlar Başkanın sarayında olup bitenleri en ufak teferruatına kadar takiple vazifeli gazetecilerdi. Başkan her çarşamba günü bir basın toplantısı yapar, 200'e yakın gazetecinin suallerine cevap verirdi. Bu toplantılarda Başkan mühim bir açıklama yaparsa, gazeteciler hemen telefona koşarlar, birbirlerini atlatmak için yarışırlardı. Başkan Eisenhower geçen Eylülde geçirdiği kalb krizinden sonra Şubat sonunda Başkanlık için tekrar adaylığını koyacağını açıkladığı zaman da böyle olmuş, gazete ve ajans muhabirleri telefonlara koşuşmuşlardı. Gazetecilerin bu türlü hareketlerini "hürmetsizlik", "nümayiş" saymak kimsenin aklına gelmemişti.

Muammer Baykan
Ters cevap aldı

Tito'nun sarayında

Sovyet Liderleri Bulganin ile Kruçef'in Belgradı ziyaretlerinde Paris Match dergisinin foto muhabirlerinden Andre Lefebvre bir yolunu bulup Tito'nun sarayının bahçesine girmiş, orada balkona yakın bir ağaca çıkıp saklanmıştı. Şehirde tören vardı, saraydakilerin hepsi oraya gitmişlerdi. Tito ve misafirleri saraya döndükten sonra, ortalık iyice kararınca foto muhabiri ağaçtan balkona geçmiş, oradan bir salona girmişti. Bu salon da bir başka salona açılıyordu. Aradaki kapı kapalıydı. İçerden konuşmalar, kahkahalar geliyordu. Andre" kapalı kapıyı birden açmış ve arka arkaya resimler çekmeğe başlamıştı. Liderler Andre'nin gazetecilikte gösterdiği bu cesarete hayran olmuşlardı. Kadehlerini gazetecinin şerefine kaldırdılar. Batı memleketlerinde ise böyle olaylara her zaman rastlanabilirdi. Kimse de bunları kötüye yormaz, gizli maksat aramazdı.

Haberlerde sürat

Gazeteler mühim hâdiseler karşısında tedbirler almak mecburiyetindedirler. Meclisten muhalefetin ayrılması mühim hâdiselerden biriydi. O gün Müzakere salonundan çıkanlardan bazıları da gazetelerine hâdiseyi bildirmek için çıkmışlar, telefonlara koşmuşlardı. Bu gibi hâdiseler gazetelerin tirajlarına tesir ederdi. Bu yüzden gazetenin erkenden hazırlanması lâzımdı. Meclisteki hâdiseye ismi karışanların fotoğrafları arşivden çıkartılıp klişehaneye gönderilmeliydi. Bütün bunlar gazetenin hâdiseleri anında öğrenmesiyle mümkün olabilirdi. Meseleyi ne tarafından alırsanız alın "nümayiş" hâdisesinde gazeteciler haklıydılar. İçlerinden ikisi yabancı haber ajanslarının temsilcileriydiler. Onlar da telefona, telgrafhaneye koşuyorlardı. Gazetecilikte "hareketsiz bulunmak" diye bir şey yoktu. Gazetecilikte, haber alış verişinde en mühim unsur hareketti.

Ama işin en acıklı tarafı şuydu: Muhabirleri bu şekilde haksız bir muameleye maruz bırakılırken alâkalı gazeteler-biraz "Tercüman" hariç-seslerini dahi çıkarmadılar, sütunlarında hâdiseyi gerektiği gibi protesto etmediler, mücadeleye girişmediler. Halbuki hâdise bir Batılı memlekette cereyan etseydi, alâkalı gazeteler kıyameti koparırlardı.

Kim bilir, böyle hâdiselerin oralarda cereyan etmemesinin sebebi belki de budur?

S İ N E M A

Klasikler

Küçük İnsanın Hakları

Avrupa'ya dönümündeki gürültüler kesileli beri pek sesi çıkmayan Charles Chaplin, hazırlamakta olduğu yeni filmin sinopsisini gazetecilere açıkladı. "A King in New-York-New-York'ta bir Kral" adını taşıyacak olan film, atom araştırmalarının barışçı gayelere yönelmesi için uğraşan, çalışan Avrupalı bir kralın tahtından kovulup Amerika'ya göç etmesini, New-York'ta yerleşmesini, orada bir satıcı kızla aşkını, sonra solculuk meseleleri yüzünden hakkında takibat açılmasını, bu sebebten tekrar Avrupa'ya dönüp orada ömrünün sonuna kadar mesut yaşamasını gösterecek. Gazetecilerin mühim bir kısmı Chaplin'in hayatı ile son filminin hikâyesi arasındaki yakınlığı sezmekte gecikmediler. Nitekim Chaplin kral olarak değilse bile İngiltere'den Amerika'ya göç etmiş orada parlamış, "Amerika Aleyhdarı Faaliyetleri Araştırma Komisyonu" nun solculuk ithamları yüzünden İngiltere'ye dönmüş, sonra da İsviçre'ye yerleşmişti.

16 Nisan 1889 da doğan Charles Chaplin tanınmış bir şarkıcı karı-kocanın oğluydu. 5-6 yaşlarındayken babasının ölümü üzerine kardeşiyle beraber bir yetimhaneye bırakıldı. Burada geçen günler boyunca hayal ettikleri hep zengin olmak, rahata kavuşabilmekti. Yetimhaneden çıktıktan sonra kardeşi gemici oldu, kendisi de annesinin yanında sahneye çıkmaya başladı. 17 yaşındayken Fred Karno'nun İngiliz Pantomim trupuna girdi. İlerinin büyük pantomim üstadının burada tekniğini kazandığı, çok şeyler öğrendiği şüphesizdir. Bu trupla Amerika'ya üç yıllık bir tura çıktı. 1913 te Hollywood'tan Mack Sennett'in Keystone adı verilen komedileri için teklif aldığı zaman aptalca bir iş saydığı sinemayı tiyatroya tercih etmek istemedi. Fakat alacağı 150 dolar haftalık o anda kazancı olan 60 dolardan daha cazip göründü ve teklifi kabul etti. 5 yıl boyunca çevirdiği kısa komedilerle teknik ve üslûbunu geliştirdi. Bunlar kendi düşündüklerinin, yapmak istediklerinin sonuçları olmaktan çok M. Sennett'in Keystone komedileri karakterinde doğrudan doğruya hareketlerin komikliğine dayanan "burlesque"lerdi. O ise eserlerinin sosyal anlamı olmasını istiyordu. Meşhur "Şarlo" kıyafetinin ortaya çıkması pek çabuk olmadı. Chaplin diğer komedyenlerden kendisini tamamen ayıracak bir görünüş elde etmek için başka bir kıyafete girmenin gerektiğini biliyordu. Örneğinin ana hatlarını hayranı olduğu Fransız komedyeni Mac Linder'den almak üzere o meşhur garip kostümünü yarattı.

Keystone komedilerinde sinema sanatının esaslarını iyice öğrendi. Artık hikâyelerini kendi yazıp rejisörlüğünü yapmak istiyordu. Böylece Sennett'ten ayrılıp Essanay şirketine girdi. Sinemacılık hayatının bu ikinci merhalesi Chaplin için burlesque'ten hicve geçiş devri oldu. Burada yaptığı 14 filmden ilki 'His New Job-Yeni Görevi"nde marangoz çıraklığından sinema yıldızlığına yükselen bir adamın hikâyesini anlatıyor, yıldız imâlcılığının budalalıklarını teşhir ederek yıldız hayranlarıyla alay ediyordu. Zayıf yapılı ve irticalen anlatılan hikâyelerine rağmen büyük bir pantomim kabiliyetiyle öbür Essanay filmlerinde Chaplin'in daha sonra işliyeceği "halk adamı" tipine doğru bir yöneliş sezilir.

1916-17 yılları, Essanay'dan ayrılıp Mutual'a gecen Chaplin'in konular üzerinde daha titizce çalışması ve şahsiyetinin olgunlaşması sayesinde kendini bulan eserlerini verdiği bir devir oldu. Filmlerinde çocukluğunda, -yetimhanede içine gömülen izdiraplar, yaşama arzusu ortaya dökülecekti Serseri, aktör, kont, yatalak, yahut sarhoş ne sıfat altında olursa olsun eserlerinde zayıfın, ezilenen haklarını terennüm edecekti. Eline gecen her konunun acı hiciv vasıtası olmasını istiyordu. Sennett ve Essanay filmlerindeki araştırma bitmiş artık maksadını bilen bir sanatçı olmuştu.

1918 den itibaren filmleri daha uzun olmaya ve sayıca azalmaya başladı. Teknik kaygusundan sıyrılarak kendine has tiplerini ince nüktelerini geliştirmeye, cemiyetteki uzlaşma mecburiyetlerini, kalıplaşmış inançları ve adaletsizlikleri tenkit eden komedilerini his ve hiciv bakımından derinleştirmeye koyuldu. "A Dog's Life-Bir Köpeğin Hayatı" (1918) çok kimse tarafından ilk bütün sanat eseri sayılır. Filmin teması şuydu: Yaşamak herhangi bir kimse için bir köpeğin hayatı gibidir. Fakat bu eldekine razı olmamak için mazeret değildir. Chaplin "İnsan sevmelidir" diyordu. Kaynayan ve savaşan bir dünyada anlayış, müsamaha ve ferdin hürriyeti bellibaşlı beşeri ihtiyaçlardandı. İnsanı sürü haline getiren herşeyden nefret ediyordu. Filmini zaten bu durumun en tipik şekli olan harp ve nefrete tevcih etmişti. "Bir Köpeğin Hayatı" nda Şarlo, kendisi ve köpeği için bir lokma yemek bulma güçlüklerine rağmen bağımsız yaşamayı askeri nizamlara tercih ediyordu. "Shoulder Arms-Şarlo Asker" de barış gayeleri üniformanın içinde devam ediyordu. Moral kuvvetlendirmek üzere gösterildiği yaralı askerlerin bulunduğu hastahanelerdeki tesiri büyüktü. Mütarekeden sonra çevirdiği "Sunnyside-Güneşli Yer", "A Day's Pleasure -"Bir Günün Zevki", "The Kid-Küçük" adlı filmlerde gözde ana-fikrini yeniden ele aldı: Hiçbir mülkiyeti olmayan küçük adamın: rüyaları. "Küçük (1920) Chaplin'in şaheserleri arasında sayılır. Bu modern peri masalında bir annenin zenginler tarafından evlât edinileceğini düşünerek terkettiği çocuğu bir sokak serserisi tarafından bulunur ve yetiştirilir. Bu filmden sonra Chaplin biraz istirahat edip Avrupa'yı dolaşmak istedi. Gittiği yerlerde büyük bir sevgiyle karşılanışı, pasaportsuz yolculuk edişi milletler arası bir insan olusunun kesin delilleriydi. Fakirhanedeki sefil yetimin rüyaları artık gerçekleşmişti. Avrupa'yı gezerken gördüğü harp sonrasının yıkılmış ülkeleri, sefil halk tabakaları onda acı izler bıraktı. Amerika'ya daha derin daha ciddi maksatlarla film yapmak üzere döndü. Müteakip filmlerindeki cemiyeti ele alış tarzına pek az sinemacı cüret edebilmiştir, "Idle Class - İşsiz Sınıf" (1921), "Payday-Maaş Günü" (1922) ve "Pilgrim-Hacı" (1923) sosyal adaletsizliklere vurulan darbelerdi.

"Hacı" dan sonra yaptığı ve bir kader dramı dediği "A Woman of Paris-Parisli bir Kadın" (1923) hayranlarının birçoğunu şaşırttı. Tamamen dramatik olan filmin senaryosu ve mizanseni Chaplin tarafından hazırlanmıştı. Fakat kendisi rol almamıştı. Tesadüfün insan hayatındaki tesirleri gösterilmek istenen "Parisli bir Kadın" da yer yer çok kuvvetli sahnelere rağmen Chaplin'in sinema tekniğindeki açıklar meydana çıkıyordu.

Amerika'da milli refahla paralel olarak para hırsının arttığı bir devirde -1925- en tanınmış eserlerinden "Gold Rush - Altına Hücum"u çevirdi. Servetin bir hayal olduğunu, hayatın en tatlı anlarının bekleyişlerle geçtiğini gösterdi. 1928 de Amerika fazla imâlat ve enflasyon içinde yüzerken "The Circus - Sirk"i hazırladı. Ayni yıl sesli filmler icadedildi. Chap-

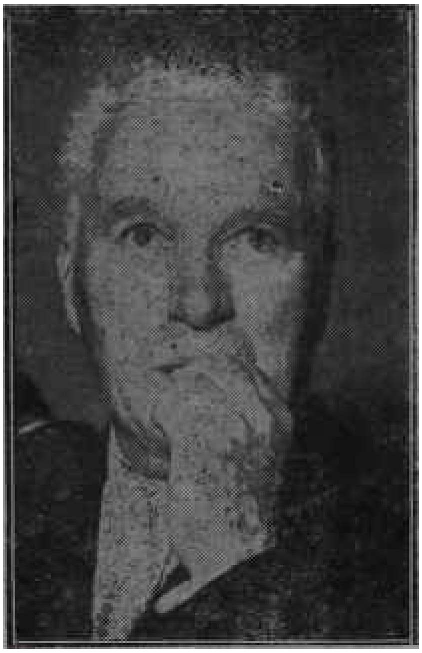

ŞARLO DİKTATÖR ROLÜNDE

lin bu yeni icada cephe aldı. Pak haklı olarak iddia ettiği gibi henüz araştırma çağında olan sesli filmcilik, sinema sanatını ilk günlerindeki basitliğe döndürüyordu. Sesli- filmler büyük bir seyirci kütlesinin alâkasını toplarken o 1931 de sesli fakat konuşmasız şaheseri "City Lights-Şehir Işıkları" nı çevirdi. Ekonomik krizlerin ve işsizliğin dünyayı sardığı bir zamanda yapılan filmi pek tabii gene ferdin sosyal kuvvetlerle ezilişini protesto ediyordu. Sokak serserisi ile kör çiçekçi kızın aşk macerası trajik şiirin bütün acılığı ve güzelliğiyle seyircileri sarıyordu. "Şehir Işıkları"nın ses özelliği prodüktör, senarist, rejisör, aktör Chaplin'e bir de fon müziği bestecisi Chaplin eklemişti.

"Modern Times-Asri Zamanlar" (1936) filmi şu yazıyla başlıyordu: "Asri Zamanlar endüstrinin, ferdi teşebbüsün, saadet uğrunda çabalayan insanların hikâyesidir." Dünya yeni bir savaşa doğru giderken ferdin karışık durumu bundan daha iyi ifade edilemezdi. Olaylar insanların ayak uyduramadığı bir hızla gelişiyordu. İşsizlik, açlık, isyan, baskı çoğalıyordu. Hapishaneleri dolduran hırsızların büyük bir kısmı aç kalmamak için buraya düşmüşlerdi. Bir zamanların güzellik, sulh ve istediğini yapabilecek kadar serbestlik isteyen Chaplin'i şimdi güvenlikten başka birşey aramayan şaşkın bir işsiz olmuştu. Teknik kusurlarına rağmen "Asri Zamanlar" cemiyetin durumuna bakışı ile büyük bir film olarak sanat tarihine geçti. 1940 de yaptığı "The Great Dictator-Şarlo. Diktatör" siyasi bir komediydi. Fazşist rejimler altında sürü haline getirilen insanlar gösteriliyor, diktatörlerin budalalıklarıyla alay ediliyordu.

"Monsieur Verdoux" daha geniş konulara el atan bir filmdi. Kadınları paralarına tamaen öldürmek suçuyla idama mahkûm edilen Verdoux, sosyal ve ekonomik düzensizliklerin bir neticesiydi. Cemiyetler varlıklarını meşru sayılan yollardan başkalarının hayatları üzerine kurarken, o, bu işi kendi başına amatörce yapmaya kalkışmıştı. "Parisli bir Kadın" dan beri hiçbir filminin havası bu kadar karanlık ve kötümser değildi. Öbür filmlerinde cemiyetin en aksak taraflarını gücün gücüyle tenkit ederken bile böyle ümitsiz değildi. İnsanlığı karşılıklı sevginin, hoşgörürlüğün kurtaracağına inanıyordu. Ama artık yaşlanıyordu. İki dünya savaşı görmüş, fakat insanlığın geçirdiği bütün tecrübelere, atlattığı tehlikelere rağmen olanlardan ders almadığına şahit olmuştu. İnsanlığın herşeyin üstünde hayata sıkıca sarılması gerekiyordu. "Lime Lights-Sahne Işıkları" nda (1952) intihardan kurtardığı genç kıza milyonlarca yılın meydana getirdiği varlık mucizesini bir anda nasıl yoketmeğe kalkıştığını soruyordu. Daha iyi hayat için çırpınan insanların ancak basısı başarıya ve saadete ulaşabilirdi. Yükselen ve hutura erişen insanların yanında, ezilenler, yıkılıp, silinip gidenler olmuştu ve oluyordu da. Nitekim sokaktan kurtardığı kaldırım çiçeği, zengin bir adamın metresi olmuşken Verdoux idam sehpasına doğru ilerliyordu. Calvero ise yatalak bir dansözü ölümden kurtarıyor, onun başarılı bir balerin olmasını sağlarken kendi mahvoluyordu. Hayatın en acı tarafı bu önüne geçilmesi imkânsız tezadlar, beşeri adaletsizliklerdi.

Charlie Chaplin
İnsan aşığı

Ana fikirlerinin bütün büyüklüğü ve ağırlığıyla, cağımız sanatçıları arasında Charles Chaplin kadar çeşitli sınıf halk tabakalarına tesir etmiş kimse yoktur. "Şarlo" kısa samanda dünyanın sevgilisi oldu. Küçük adamın sıkıntıları, izdirâpları, elinden alınan hakları onun sayesinde sanat tarihinin sayfaları arasına geçti. İçinde yaşadığı çağı öyle gözlerle gören, sıkıntısını yaşayan ve gösteren o kudrette başka bir sanatçı gösterilemez. Sigara paketi yaptığı sardalya kutusundan zarif hareketlerle bir izmarit seçişine -Küçük-, güzel bir kızın. kendisine bakıp gülümsediğini sanarak sevinmesine, işaret edilenin başkası olduğunu anlayınca hayallerinin yıkılmasına -Altına Hücum-, annesinin omuzundan sarkan bebeğin elindeki mamayı gizlice yemesine -Sirk-, Sulh ve Refah heykelinin açılış merasiminde örtü kaldırıldığı zaman altından uyuklamakta olan bir sokak serserisinin çıkmasına -Şehir Işıkları- çocuklar katıla katıla gülerken bu gariplikleri, tezatların, arkasında gizli mânâyı sezen büyüklerin ilgisi başka türlü oluyordu.

Chaplin sinema sanatının meselelerini kendine dâva edinmedi Onca önemli olan insanlığın meseleleriydi. Asıl çözümlenmesi gereken problem onlardı. Eserleri teknik bakımdan mükemmel sayılamazdı. Fakat işlediği fikirlerin büyüklüğü, konularını ele alış tarzı bu kusuru fazlasıyla örtüyordu .İnsanı bütün arzuları, sevinci, kederi ile gösterebilmesi, fert ve cemiyet münasebetlerindeki tezatlar ve beşeri adaletsizlikleri duyurabilmesindeki dehası, çağını en iyi aksettiren XX. asır sanatına en çok tesir eden şahsiyet olmasını sağlamış ve ona hiçbir sanatçıya nasip olmayan şekilde geniş halk kütlelerinin sevgisini kazandırmıştı. İnsanlık için yapılan mücadelelerde şimdilik pek az şey elde edilmiş olmasına rağmen dâvalarını, dertlerini paylaştığı küçük insanların hikâyelerini beğenmeleri, kendisini takdir etmesi Şarlo'nun yegâne tesellisidir.

H.B.

Yıldızlar

Kültürlü bomba

Hollywood'un meşhur cinsiyet bombası Marilyn Monroe'nun servet ve şöhrete sırtını çevirerek kendini sanata ve kültüre vermesinin ilk neticesi gecen hafta ortaya çıktı: Meşhur sarışın, tanınmış tiyatro muharriri Arthur Millerle evlendi. Bu Marilyn'in "hissiyat grafiği"nde beysbolden entelektüelliğe doğru yükselen bir münhani teşkil ediyordu.

Marilyn Monroe'nun entellektüellik hevesi gecen senenin ilk aylarında ortaya çıkmıştı. Şöhreti ve "seksapel'i ile sinema dünyasını büyülemişti, yığınla para kazanıyordu. Fakat günün birinde tuttu bavullarını topladı ve "Ben artık gidiyorum" dedi. Bir Hollywood bebeği olmaktan bıktığını söylüyordu. Etrafında kendisine hayranlık duyan insanların değil saygı besleyenlerin dolaşmasını istiyordu. Doğrusu Marilyn gibi bir kadına herkesin baktığından başka türlü nasıl bakılacağını kestirmek zordu. Sarışın bomba acaba arzu ve hayranlıktan başka ne ilham edilebilirdi? Hollywood patronları işte bunu bir türlü anlıyamıyorlardı. Hâdiseyi yıldızın ücret arttırmak için baş vurduğu bir oyun olarak kabul ettiler ve bu sarışın bebeği küstürmemek için kesenin ağ---ı açtılar: Marilyn'e bundan sonra iki misli ücret verilecekti. Yıldız bu teklifi kahkahalarla karşıladı. Para mı? Para ne temin ederdi?. Dünyada parayla elde edilemiyecek o kadar çok şey vardı ki.. Bu defa patronlar kızdılar. Bu "yetimhane çiçeği" de çok oluyordu. Çocukluğundan beri kapı kapı dolaşarak, türlü felakete göğüs geren bu küçük kız, vaktiyle aç kalarak çıplak modellik yaptığını bile unutarak kendi reklâmları sayesinde bu seviyeye vardığını bilmiyor muydu? Fakat sarışın bebeğe bunların hepsi vız geliyordu. Kendine yetecek kadar — hattâ flok fazla— parası var-

Monroe ve Miller
Kültür izdıvacı

dı. Azmetmişti, kültür sahibi olacaktı. Bir yığın kitapla Manhattan'a gitti ve bir odaya kapanarak okumaya başladı. "Budala sarışın"ın bu şımarıklığı dedikoducuların çok işine yaramıştı. Sık sık bu "bikinili Sarah Bernardh" ile alay ediliyordu. Fakat bu sırada Marilyn boş durmuyordu. Kültür gayretlerini kitaplardan muharrirlere intikal ettirmişti Meşhur piyes muharriri Arthur Miller, bu vesileyle Marilyn'in sanatından bahsetmek zorunda kalınca şöyle demişti: "O cidden şayanı hayret derecede hassa ve tabiidir. Bir role çıkınca hakikati adeta insiyaki şekilde sezip ona uymak kabiliyetine sahiptir". Hele Elia Kazan, Joshua Logan ve Laurence Olivier de Monroe hakkında sitayişkâr cümleler sarfettikten sonra bu "insiyak sahibi" kültürlü yıldız hakkındaki bütün dedikodu canlarına ot tıkandı. Sarışın bomba, patronların yalvarmalarına tahammül edemiyerek çok yüksek angajmanlarla Hollywood'a avdet etti.

Sarışın bombanın talihi yaverdi. Meslek yıldızı parlarken, aşk yıldızı da sönük kalmıyordu. "Satıcının Ölümü" muharriri Arthur Miller on senelik karısını Reno'da boşuyordu. Kültür aşkının Marilyn'i entellektüel yapıp yapmadığı belli değildir ama, hakikî bir entellektüel kocaya kavuşturduğu muhakkaktır. İlk kocası Los Angeles'li mütevazi polis memuru ile ikinci kocası beyzbolcu Di Maggio arasında ne kadar fark varsa, üçüncü kocası Arthur Miller de ikinci kocasından o kadar farklıdır.

Marilyn'in bu kültür sevdasından en fazla şikâyetçi olan Hollywood patronları için hakikî müjde, sarışın bombanın dördüncü izdivacı olacaktır. Eh, bunun için de pek fazla bekliyecek değillerdir.

M U S İ K İ

Bestekârlar!

Köpürmüş sesler

Çağdaş bestekârlardan çoğu yaşlandıkça yumuşamışlardır. Gençlik günlerinin ihtilâlci cüretkârlığı yerini yorgunluk çağının rehavetine bırakmıştır. Fakat istisnalar eksik değildir ve gençliğin alevini sönmeğe bırakmayan yaratıcılar arasında başta Edgard Varese gelir. Paris'te doğan ve kırk senedir New York'ta yaşayan Varese'i hem Fransızlar, hem de Amerikalılar kendilerine mal etmek isterler. Fakat o milliyet kabul etmemekte, sadece New York'ta yaşamaktan ve çalışmaktan hoşlandığını söylemektedir. Nitekim ansiklopediler de ondan "Fransız bestekârı" veya "Amerikan bestekârı" diye bahsetmeyip sadece "bestekâr" olduğunu belirtmekle yetinirler.

Ama Varese'i bestekâr saymayanlar, eserlerinin musiki olmadığını iddia edenler bile mevcuttur. Bazıları onun çalışma tarzını bir protesto mahiyetinde görür. Herşeyden önce, musiki mesleğini seçmesine engel olan babasını, sonra musiki hakkın-, daki umumi anlayışı, nihayet hayatta karşılaştığı başarısızlıkları ve talihsizlikleri protesto.. Fakat onun musikisini yakından tanıyanlar ve hele sanat meselelerinde dar görüşlerden kurtulmuş olanlar, bu heybetli bestekârın mûsikiye getirdiği yeniliklerin, sanatın gelişmesinde son derece önemli bir yeri olduğunu kabul etmektedirler. Varâse'in, günümüzün en büyük bestekârı olduğu kanaatini besleyenler de az değildir.

Kilitli piyano

Çocukluğunda babası, evdeki piyanoyu kilitli tutardı. Oğlunun bestekâr olmasını istemiyordu. Buna rağmen Varese sağlam bir musiki tahsili yaptı. Vincent d'Indy, Albert Roussel gibi bestekârlarla çalıştı ve Paris'te bir müsabakada birinciliği aldı. İlk eserlerden biri Debu3sy'nin takdirini kazandı. Mesleki ilerlemesinde ilk talihsizlik, tanınmış Avusturyalı yazar Hugo von Hofmannstahl ile beraber bir opera üstünde çalıştığı sırada karşısına çıktı. Birinci Dünya Harbinin çıkması ve Fransızlar ile Avusturyalıların birbirlerine düşman olması, opera tasavvurunun gerçekleşmesine imkân vermedi

1916 yılında Amerika'ya geldi. İki yıl sonra New York'ta New Symphony Orchestra adlı teşekkülü kurdu ve idare etmeye başladı. Birkaç yıl sonra Leopold Stokowski, Varese'in iki eserini çaldırdı :"Ameriques" ve "Arcana".. Daha önce şurada burada pek seyrek icra edilen eserlerinin her çalmışında olduğu gibi bu defa da dinleyiciler olsun, münekkitler olsun, afallamışlardı. "Amirlques" hakkında 1926 yılında New York World gazetesinde çıkan bir tenkit yazısı, çarpık bir görüşün mahsulü olsa bile, eserin yaptığı tesiri anlatabilir. Münekkit Chotzinoff şöyle diyordu:

"Varese'in bu eseri, büyük bir hayvanat bahçesinde çıkan müthiş bir yangını anlatıyor olmalı... Birden, uzaklardan bir canavar düdüğü duyuluyor. İtfaiye geliyor. Hayvanların ulumaları ve düdüğünün delici sesi birbirine karışıyor. Nihayet parça, hiçbir neticeye varmadan bitiyor."

O sıralarda birden fazla münekkit, Varâse'in parçalarının musikiyle alâkası olmadığını yazmıştı. Bugün hernekadar böyle bir kanaat açıkca ifade edilmiyorsa da, Varese'in musikisi gene de çok kimseyi hayrete düşürmekten, hattâ nefret uyandırmaktan geri kalmıyor.

Yorulmaz araştırıcı

Edgard Varese seneler önce "bestekârlar ile mühendisler gün gelecek ki beraber çalışacaklar" demişti. Bugün, kehanetinin doğru çıktığını görüyoruz. Elektronik musiki sahasındaki ilerlemeler, gelişen bir sanatın mahdut ifade imkânlarıyla yetinmediğini göstermektedir. Varese ilk eserlerini vermeğe başladığı günlerdenberi mevcut musiki âletlerinin yetersizliğini duymuş, theremin gibi yeni icat edilmiş âletlere başvurmuş, daha olmazsa bilinen çalgıları o zamana kadar hiç kimsenin yapmadığı şekilde kullanarak, tek sazların ses imkânlarını araştırarak, denenmemiş terkipler kurarak yepyeni tınlamalar elde etmiştir. Eserleri ,solo flüt için yazılmış bir parçadan, elliyi aşan sayıda vurma çalgısının kullanıldığı bir besteye

Edgard Varese
Tertiplenmiş bir ses

kadar sıralanır. Varese sadece yeni ses terkipleri arayan bir bestekâr olmadığı gibi, vurma çalgıların İmkânlarını istismar eden bir denemeci de değildir. Melodi, armoni, ses rengi, ritm, çok seslilik gibi unsurlar onun eserlerinde tam bir muvazene içinde yer alırlar. Varese'in melodi yaratma gücünden şüphe edenler "Density 21.5" adlı eserinde, bir taraftan platin flütün değişik ses renginin teşhir edilişine, diğer taraftan da, refakatsiz olarak duyulan bir melodi çizgisinin güzelliğine şahit olurlar. Fakat bütün bunların, alışılagelmiş musikiyle alâkası yoktur. Varese gelenekle bağım kesmiş gibidir. Onun eserlerini "istikbalin musikisi" diye vasıflandıranlar vardır. Bu görüş bir bakıma doğru değildir. Varâse'in musikisi, bugünün musikisidir. Diğer sanatlara göre daha geri kalmış bir sanata bu güçlü bestekâr, aradığı hamleyi vermiştir.

Benzer bir görüş, Varase'in son eserlerinden olan "Deserts-Çöller" geçen yıl ilk defa olarak Paris'te Hermann Scherchen idaresinde çalındığında, bir Fransız münekkidi tarafından ifade edilmişti. Münekkit şöyle diyordu: "Musiki daima diğer sanatların gerisinde kalmıştır. Ancak bugün musiki Varese sayesinde, ihtilâlini yapabilmiştir."

"Çöller" in Paris'te ilk çalmışı, daha sonra New York'taki icrasında olduğu gibi, fakat daha geniş ölçüde, Varese taraftarlarının ve aleyhtarlarının mücadelesine sebebiyet verdi. Eserin icrası sırasında bile bir taraftan ıslık sesleri ve yuhalar, diğer taraftan alkışlar ve tasvip nidaları birbirine karışıyordu. Çıkan bir kavgayı bastırmak ancak polis kuvvetlerinin "vak'a mahalline" yetişmesi sayesinde mümkün oldu. Konserden sonra salonun dışında, Champs-Elysees tiyatrosunun bulunduğu sokakta yumruk yumruğa dövüşenler vardı. Maamafih konseri takip eden günlerde Paris'in musiki mahfillerinde Varâse'in dâvasını tutanlar çoğunluktaydı. Bir gazeteci "bazı kavgacı dinleyiciler, eseri, kendi budalalıklarına bir taarruz saydılar ve bunu gürültülü bir şekilde protesto ettiler" diye hâdiseyi bildiriyor, bir başkası eseri şu kelimelerle anlatıyordu: "Köpürmüş bir ses dalgası, insan beyninin çöllerini istilâ ediyordu. Onun şiddetli saldırışı karşısında kudretsiz kalıyoruz."

Musikinin tarifi

Başlangıçtan beri çalgıların yetersizliğinden şikâyet eden Varese, elektronik cihazların gelişmesinden faydalanmış, manyetofonun imkânlarını "Çöller" adlı eserinde ortaya koymuştu. Bu eser, İki farklı vasat için düşünülmüş bir musikidir: 1) Musiki âletleri; 2) Musiki aletlerinin çıkaramıyacağı sesleri veren, önceden hazırlanmış manyetoton şeridi.

Varese, tabiattaki çeşitli sesleri -meselâ fabrika düdüğü, yahut otomobil gürültüsü- manyetofona kaydeder. Sonra elektronik, cihazlardan faydalanarak bu çiğ sesleri parçalar, büyültür, süzer, onlara ritmik şekiller verir ve böylece bir beste meydana getirir. Bestekâr bu şekilde çalışmasının mahsullerine "son organise - Tertiplenmiş ses"ismini varmak" tedir. Meydana gelen şey, Varese'in daha önceki eserlerinin üslûbundan pak farklı değildir. Bu da, kullandığı vasıta ne olursa olsun, bestekârın kendini yalanlamadığını, söyleyecek bir sözü olduğunu ve bunu her zaman güvenle, cesaretle söylediğini göstermektedir»

Varese "Niçin bu şekilde besteliyorum? Çünkü hoşuma gidiyor" diyor. New York'un Sullivan sokağındaki mütevazı apartman dairesinde, ideallerinden başka birşey düşünmeden çalışmalarına devam eden bu 70 yaşındaki delikanlı, musikisinin, eski musikinin yerini alacağı iddiasında değildir: "Uçağa biniyoruz diye atlan öldürmek gerekmez" diyor.

Onun eserlerinin musikiyle alâkası olmadığını iddia edenler» herhalde Varese'in musikisine verdiği "tertiplenmiş ses" isminin, musiki kelimesinin en uygun tarifi olabileceğini akılarına getirmiyorlar.

S P O R

Basketbol

Amerikan **yardımı**

Hikâye çok önce başlar. Milli takam antrenörlüğünü yapmakta olan Samim Göreç'e kargı duyulan sebepli veya sebepsiz antipati, spor oyunları federasyonu başkanında Amerikadan bir antrenör getirme fikrini uyandırmıştı. Ankaradaki Amerikan Haberler Bürosunun yardımıyla Amerikadan bir basketbol antrenörü getirtme teklifi, aslında hiç de parlak değildi. Federasyon bütçesi böylesine bir iş için ancak ayda 1500 lira ayırabilecek durumdaydı. En az ücret alan bir Amerikalı erin dahi eline ayda 260 dolar geçtiği hatırlanırsa, bu tahsisatla Amerikadan değil kaliteli bir antrenör, en ufak bir memurun bile getirilemiyeceği kolayca anlaşılır. İşte geçen sene bu durum belirince dostumuz Amerika bize spor alanında da bir yardımda bulunmak için Dış İşleri Bakanlığı memurlarından birini yurdumuza yollayıverdi. Mr. Samuel Fox, balen AB. D. hükümetinden bin dolara yakın aylık almaktadır. Buna ilâveten Spor Oyunları Federasyonu da 1200 lira ödemektedir.

Bu kısa hikâye, halen basketbol takımımızı çalıştıran antrenörün ve böyle bir antrenör getirtmiş olan federasyonun durumunu yeter derecede aydınlatır sanırız.

Fox geçen mevsim içinde İzmir, Ankara ve İstanbulda çalışmalar yapmıştır. Ankaradaki faaliyet kim şeyi tatmin etmemiş hattâ daima iyimser bültenler neşreden Spor Oyunları Federasyonu bu çalışmaların Arzulandığı gibi yapılmadığını belirtmek lüzumunu duymuştu. Fox, geçen hafta Yugoslavyada iki karşılaşma yapan milli kadromuzu seçip oldukça uzun bir müddet çalışmaya tâbi tuttu. Kadroda 5 Fenerli, 5 Galatasaray'ı!, 1 Moda'lı, 1 de Ankaralı eleman vardı. Bunlardan bir kısmı çeşitli mazeretler ileri sürüp bu vazifeden affedilmelerini İstedikleri halde antrenör'ün "demokratik çalışma" sistemi neticesi kadroda kaldılar. Mr. Samuel Fox ve Faik Gökay ile birlikte basketbol tarihimize "demokratik çalışma" tabiri girmiş bulunuyordu. Şöhretli oyuncuların çalışmalara katılmaması, antrenör tarafından oyunculara herhangi bir taktik öğretilmemesi, demokratik çalışmanın esaslarındandı. Bu hazırlıkların yetersiz olduğunu iyimser Federasyon Bültenleri bile. teslim etti.

Antrenörün rakiplerimiz hakkında hiç bilgisi yoktu. Kendisi ile konuşan bir gazeteciye "Onlar hakkında mektupla bilgi aldım. Yirmi otuz sayı farkla yeneceğiz" demişti. Bu cevap basketbol ile biraz ilgisi olan herkesi hayretler içinde bırakmaya kâfi idi. Fakat Mr. Fox rahatça konuştu. Onu dinleyen sabık Federasyon asbaskanı Turgut Atakel da tebessüm etmekten kendini alamadı.

İşte milli takım bu hava içinde Yugoslavya da oynadı. İlk karşılaşmada çok süratli rakiplerimize karşı son müdafaa yapmağa kalkınca mağlubiyet yolu gözüktü. İkinci devre ara bir hayli açılınca Granit artık dayanamayıp Yılmaz'la birlikte müdafaa sistemini değiştiriverdiler, Fakat i işten geçmiş, basket milli takımımız tarihindeki en farklı mağlubiyetlerden birini almıştı.

İkinci karşılaşma Belgrad yakınlarındaki Tuslada Federasyon karmaları adı altında yapıldı. Yugoslavlar oldukça değişik bir kadro ile oynayıp maçı 66-60 kaybettiler. Bu galibiyette en büyük hisse şüphesiz Granit ile Gündüz'ündü.

Katılmamız kararlaştırılmış olan Kahire enternasyonal turnuvasının suya düşmesi yüzünden A milli takım çalışmaları sona erdi. Simdi Ekimde İstanbulda yapılacak olan genç takımlar Balkan turnuvası hazırlıkları başlamış bulunuyor. Bakalım Mr. Fox gençlere neler öğretecek?

Boks

Dar çerçeve

Geçen hafta Pazar akşamı Ankara-Roma boks karşılaşmaları yapılıyordu. Ring'in etrafındaki numaralı sandalyalardan birinde oturan beyaz gömlekli bir adam yerinden fırladı. Millî takımın boks antrenörüne, yanındaki yardımcısına, oracıkta oturan boks federasyon erkânına heyecanlı jestlerle birşeyler söyledi. O sırada ringe yakın oturanlar adamın kızgınlığının sebebini anlamışlardı. Beyaz gömlekli zat Ankara'nın 63 kilo boksörlerinden Ali Rıza Demirsüren'in nasıl olup ta 71 kiloda dünyanın tanınmış boksörlerinden bu İtalyan'ın karşısına çıkarıldığını ilgililere soruyordu.

Gerçekten Roma-Ankara temsili boks karşılaşması ortaya bir çok cevaplandırılması gereken sual çıkarmıştı: Neden iyi hazırlanamamıştık? Ankara takımı daha iyi teşkil edilemez miydi? Bir 68 kiloyu, 71 kilo karşısına çıkarıp ezdirmek günah değil miydi?

İtalyan antrenör Mario, boks milli takımımızı çalıştırmak üzere geçen sene de yurdumuza gelmişti. Antrenman sisteminin çok ağır olması bir müddet boksörler arasında hoşnutsuzluk yaratmışsa da sonradan alışılmıştı. Mario sert, disiplini seven ciddi bir hoca idi. Sporda hemen ilerlemek için böyle çalışılması gerektiğine inanıyordu. Prensipler ve didinmeler geçen yıl oldukça iyi neticeler doğurmuş olduğundan bu sene de Boks Federasyonu gene Mario'yu davet etti.

Orta boylu, esmer, sert bakışlı bu eski boksör Ankaraya ilk geldiği gün kendisi ile konuşan gazetecilere, biraz da heyecanlanarak "Türkiyeye gelmekten son derece memnuniyet duyduğunu" bilirdi. İşte Mario çalışmalara bu haleti ruhiye içinde başladı. Kendisine verilen program gereğince elinden geldiği kadar faydalı olmaya çalıştı. Fakat hazırlanmak için vakit çok azdı. Bu yüzden İstanbuldaki millî maç gibi Ankaradaki karşılaşmanın da neticesi parlak olmadı.

Memleketimizde boksun diğer bir çok spor kollarından hayli geride olduğu muhakkaktır. Federasyonun bir hamle yapabilmesi için önce yurt içinden işe başlaması gerekir. Bölgeler arasında tertiplenecek deplasmanlı müsabakaların masraflarını çıkaramıyacağını hiç kimse iddia edemez. Mücadeleden zevk alan seyircimizin boksu tutmayacağı doğru değildir. Bunun için, senede bir kaç müsabakaya inhisar eden boks faaliyetlerini bu dar çerçeveden kurtarmak gerekir

Türkiye Eski Muharipler Bankası A. O.

MUHABANK

30 Haziran 1956 tarihinde çekilen **Her hesaba bir ev** Yeni tasarrufunda tevdiatı olanlara Anıt Şirketi tarafından tahsis edilmiş olan Apartman dairelerini

kazananların listesi

Mustafa Erkan
Gülşen İpek
Meliha Demirkuşak
Handan Danışman
Faruk Özakdemir
Mustafa Çulcuoğlu
Ahmet Hamdi Daylan
Mübeccel Üstün
Sebahat Sezer
Melâhat Tulga
Muzaffer Bayraktar
İbrahim Ünlü
Melek Kaymaz
Nesim Topdağ
Melâhat Tümer
Şevket Civelek
Necati Bayrakoğlu
Nihal Kurtaran
Ali Demircioğlu
Sevim Kazan
Şevket Berkman
Fikret Üster
Hamdiye Egecisoy
Şadiye Sezgin

Ankara'da Maltepe'de Gülseren sokak ve **İstanbul'da Beşiktaş'ta**

Akdoğan caddesindeki apartmanların Ankara 5 inci Noteri Fevzi Elveren ve halk huzurunda çekilmiş olan kur'ada kazandıkları daireleri, gerekli mukaveleyi imza ederek teslim almak için, yukarıda isimleri yazılı talihlilerin Yenişehirde Tuna hanında Anıt Şirketine önümüzdeki 5 Temmuz 1956 perşembe gününden itibaren müracaat etmeleri rica olunur.

HER HESABA BİR EV

Sene Sonunda 59 Apartman Dairesi

Siz de bir hesap açtırınız

Yine 30 Haziran 1956 tarihinde Noter ve hazır bulunan halk huzurunda çekilen kur'ada Maltepe'de

Tasarrufu Teşvik İkramiyesini

Beyoğlu Şubesinde hesap sahiplerinden:

Hürmüz Perker Kazanmıştır

Siz de bir hesap açtırınız

Türkiye Eski Muharipler Bankası A. O.

MUHABANK

Ankara — İstanbul — İzmir